

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ VE UYGULANAN TEŞVİK
POLİTİKALARININ İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ: OSMANİYE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE UYGULAMA**

Hazırlayan

Hasan ÇAM

İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

KARAMAN – 2011

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ VE UYGULANAN TEŞVİK
POLİTİKALARININ İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ: OSMANIYE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE UYGULAMA**

Hazırlayan

Hasan ÇAM

İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof.Dr. Kemal ESENGÜN

KARAMAN – 2011

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ VE UYGULANAN TEŞVİK POLİTİKALARININ
İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ: OSMANİYE
ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE UYGULAMA

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 14 /07/ 2011

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof.Dr. Kemal ESENGÜN

Üye : Doç.Dr. Mikail ALTAN

Üye : Yrd.Doç.Dr. Mahmut YARDIMCIOĞLU

İmzası

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 16/06/2011 tarih ve 19/194 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. H. Mustafa ERAVCI

ÖNSÖZ

Bu çalışma Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri ve Uygulanan Teşvik Politikalarının İşletmeler Üzerindeki Etkilerinin Osmaniye Organize Sanayi Bölgesindeki işletmelere etkilerini araştırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Ülkelerin kalkınmasında sanayinin önemi büyüktür. Günümüzde artık sanayiden beklenen sadece üretim, verimlilik ve kârlılık değildir. Günümüzde artık sanayi, çevre, eğitim, bölgesel kalkınma, adil bölüşüm, kültür gibi terimlerle birlikte anılmaya başlanmıştır.

Organize Sanayi Bölgeleri sadece istihdam yaratmakla kalmayıp, işletmeler için de avantajlar sağlamaktadır. Sanayinin planlı ve programlı yerleşmesini sağlayarak; işletmelerin daha iyi üretim imkânları sunmalarına hizmet etmektedir. Gelişmiş her Organize Sanayi Bölgesi kalkınmış yöreleri işaret etmektedir.

Yüksek Lisans Tezi’min hazırlanmasında çok büyük katkıları olan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım sayın Prof. Dr. Kemal ESENGÜN’e, desteğini hiç esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç.Dr. Mahmut YARDIMCIOĞLU’na ve hocalarım Yrd. Doç.Dr. Hakkı Mümin AY’a, Yrd. Doç.Dr. Ercan OKTAY’a ve anket sorularını cevaplayan tüm işletme yetkililerine teşekkür ederim.

Çalışmalarımın her aşamasında desteklerini esirgemeyen değerli arkadaşlarım Ahmet DURAN, Filiz AĞZIBAĞLI ve Musa GÖNÜL’e hocam Öğr. Gör. Alâeddin YÖRÜK, Eray ÇETİN ve buraya kadar ilerlememde en büyük katkısı olan annem, babam ve kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

Hasan ÇAM

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde istihdamın artırılması, milli gelir düzeyinin yükseltilmesi, iç pazar payının genişletilmesi ve teknolojik ilerlemenin sağlanabilmesi açısından devletin yürürlüğe koyduğu teşvik politikalarının analiz edilerek yatırımı ve dolayısıyla istihdamı teşvik edici politikaların işletmeler üzerindeki etkilerinin incelenmesidir.

Çalışma ile girişimcilik teşviklerinin yeterliliği araştırılmıştır. Araştırma, Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde bulunan küçük ve orta büyüklükteki işletme sahipleri üzerinde yürütülmüştür. Her bir işletme sahibine bir adet anket formu verilmiş ve dağıtılan 101 anketin 74 adedinden cevap alınmıştır. Bu yolla elde edilen veriler SPSS istatistik programında analiz edilerek bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Tez çalışması hazırlanırken, teşvik tedbirleri kapsamında yer almış, uygulamaya konulan teşvik uygulamalarından yararlanmış, işletmelere yöneltilen anket soruları ile devletin hedeflerine varıp varmadığı, işletmelerin uygulamaya konan teşvik tedbirlerinden neler bekledikleri ve neler buldukları ile uygulama sonucunda işletmelerin teşvikleri etkin kullanıp kullanmadıkları nedenleriyle birlikte ortaya konmuştur.

Araştırmada sonuç olarak, Türkiye’de girişimciliği özendirmek için verilen devlet teşviklerinin yatırımcılar tarafından eksik bulunduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Organize Sanayi Bölgeleri, Teşvik, Teşvik Politikalarının Etkisi.

ABSTRACT

The purpose of this study is to inspect the effects on enterprise of employment encouragement and investment by analyzing the encouragement policies set off by the government in terms of increasing employment, increasing the level of internal revenue, the expansion of domestic market share and technological development in our country.

With the study, the sufficiency of enterprise encouragement was searched. The research was held down on little and middle enterprisers in Osmaniye Organized Industrial Zone. Each enterprise owner was given a questionnaire and 74 of delivered 101 questionnaire were replied. The information gathered by this method was analyzed in SPSS statistics programme and thus it could be come to a conclusion.

During the preparation of this thesis, it was benefited from the applied encouragement practise and it was introduced with the reasons whether the enterprise used the encouragement effectively after the application, what they expected from the applied encouragement precautions and what they found, whether the country reached its goals with the survey applied on enterprise owners.

In the research, as a conclusion, it was stated that the country encouragement given to encourage attention in Turkey was found deficient.

Key Words: Industrial Zones, Incentives, Incentive Policies in Effect,

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM TÜRKİYE’DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

1.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Tanımı	4
1.2. Organize Sanayi Bölgelerinin Tarihsel Gelişimi	5
1.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1965 – 1969)	7
1.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968 – 1972)	8
1.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 – 1977)	9
1.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1980 – 1984)	10
1.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	10
1.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 – 1994)	11
1.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 - 2000)	12
1.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 – 2005)	13
1.2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)	13
1.3. Organize Sanayi Bölgelerinin Amaçları	17
1.4. Organize Sanayi Bölgelerinin Önemi.....	19
1.5. Organize Sanayi Bölgelerinin Etkileri	22
1.5.1. Ekonomi Üzerindeki Etkisi.....	22

1.5.2. Toplum Üzerindeki Etkisi.....	23
1.5.3. İstihdam Üzerindeki Etkisi.....	24
1.5.4. Kentleşme Üzerindeki Etkisi	25
1.5.5. OSB'nin Tarım Üzerindeki Etkileri.....	26
1.6. Organize Sanayi Bölgelerinin Özellikleri	27
1.7. Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluşu İle İlgili Hukuki Dayanaklar.....	28
1.7.1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Kuruluş Kanunu.....	28
1.7.2. 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu	29
1.7.3. OSB Uygulama Yönetmeliği.....	30
1.8. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurulma Aşamaları	32
1.8.1. Kuruluş ve Tüzel Kişilik	32
1.8.2. Kuruluş Protokolü	34
1.9. Organize Sanayi Bölgelerinin Yönetim Yapısı ve Organları.....	35
1.9.1. Müteşebbis Heyet	35
1.9.2. Yönetim Kurulu.....	38
1.9.3. Denetim Kurulu.....	42
1.9.4. Bölge Müdürlüğü	43
1.10. Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulamayacak Tesisler	44
1.10.1. Karma ve İhtisas OSB'lerde	44
1.10.2. Karma OSB'lerde.....	45
1.11. Türkiye'de OSB Uygulamaları	46
1.11.1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (STB) Kredi Desteği ile Yapılan OSB'ler.....	46
1.11.2. Küçük Sanayi Sitelerinden (KSS) Dönüştürülen OSB'ler	49
1.11.3. Müteşebbis İmkânları İle Yapılan OSB'ler (Özel OSB)	50
1.11.4.İhtisas OSB'leri	51

2. BÖLÜM

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE UYGULANAN TEŞVİK POLİTİKALARI

2.1. Teşvik Tedbirlerinin Tanımı ve Özellikleri	53
---	----

2.2. Teşvik Tedbirlerinin Önemi	55
2.3. Teşvikin Tarihiçesi	56
2.3.1. Planlı Döneme Kadarki Teşvik Tedbirlerine Toplu Bakış	57
2.3.2. Planlı Dönemde Yatırımları Teşvik Tedbirleri.....	59
2.3.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1965-1969)	59
2.3.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1968-1972).....	61
2.3.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1973-1977)	62
2.3.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1980-1984)	62
2.3.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989).....	63
2.3.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 – 1994)	64
2.3.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 – 2000)	65
2.3.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 – 2005)	66
2.3.2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)	66
2.4. Teşvikten Beklenen Faydalar	67
2.4.1. Ekonomik Kalkınmayı Sağlamak	67
2.4.2. İstihdamın Arttırılması	68
2.4.3. Sanayileşmeyi Arttırmak.....	69
2.4.4. Maliyeti Azaltmak	70
2.4.5. Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması	71
2.5. 5084 Sayılı Kanunla Getirilen Teşvikler	72
2.5.1. Gelir Vergisi Stopajı Teşviki	74
2.5.1.1. Teşvik Kapsamındaki İller	75
2.5.1.2. Teşvikin Uygulandığı Sektörler	76
2.5.1.3. Teşvik Tutarı	77
2.5.1.4. Gelir Vergisi Stopajının Başlama ve Sona Erme Tarihleri	77
2.5.2. Sigorta Primi İşveren Payları Teşviki	78
2.5.2.1. Teşvikin Kapsamı ve Uygulaması	78
2.5.2.2. Sigorta Primi İşveren Hissesi Teşvikinin Amacı	79
2.5.2.3. Teşvikin Uygulandığı İller	79

2.5.2.4. Teşvik Uygulanmayan Haller	79
2.5.3. Enerji Desteği Teşviki	80
2.5.3.1. Enerji Desteğinden Yararlanacak İşlemler	80
2.5.3.2. Enerji Desteğinin Uygulama Süresi	81
2.5.4. Bedelsiz Arsa Tahsisi	81
2.5.4.1. Yasal Dayanak	81
2.5.4.2. Bedelsiz Yatırım Yeri Desteğinden Yararlanmanın Şartları	82
2.6. KDV İstisnası	83
2.6.1. Yasal Düzenleme	83
2.6.2. İstisnanın Kapsamına Giren Makine ve Teçhizatlar	83
2.6.3. İstisna Kapsamına Girmeyen Teslimler	84
2.6.4. KDV'nin İndirim ve İadesi	84
2.7. Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu Teşviki	85
2.8. Yatırım İndirimi	85
2.8.1. Yatırım İndiriminin Tanımı ve Amaçları	86
2.9. KOSGEB Destekleri	87
2.9.1. KOSGEB'in Tanımı ve Amacı	87
2.9.2. KOSGEB'in Sağladığı Destekler	88
2.9.2.1. Nitelikli Eleman Desteği	88
2.9.2.2. Yerel Ekonomik Araştırma Desteği	89
2.9.2.3. Danışmanlık ve Eğitim Desteği	90
2.9.2.4. İhracata Yönlendirme Desteği	91
2.9.2.5. Tanıtım Desteği	91
2.9.2.6. Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Desteği	92
2.10 Turquality Destekleri	94
2.10.1 Turquality Desteklerinin Ana Hedefi	94
2.10.2. Destekten Yararlanacak Kuruluşlar	95
2.10.3. Destek Unsurları Nelerdir	95

3. BÖLÜM

TEŞVİK POLİTİKALARININ OSMANİYE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE FAALİYET GÖSTEREN FİRMAYA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi.....	97
3.1.1. Bölge Hakkında Genel Bilgi.....	97
3.1.1.1. Bölgenin Enerji Durumu	99
3.1.1.2. Bölgenin Altyapısı ve Kullanma Suyu Durumu.....	100
3.1.1.3. Bölgedeki Tesislerin Cins ve Durumları	100
3.1.1.4. Bölgenin Önceki Yıllarla Karşılaştırılması	101
3.1.1.5. Bölgenin Ulaşım Durumu.....	102
3.1.1.6. Bölgenin Son Durumu	102
3.1.1.7. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinin Avantajı	103
3.2. Araştırma Bulguları.....	105
3.2.1. Araştırmanın Temel Bakış Açısı	105
3.2.2. Araştırmanın Amacı	105
3.2.3. Araştırmanın Ana Teması.....	106
3.2.4. Araştırmanın Yöntemi	106
3.2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	108
3.3. İşletmelerin Yapısal Özelliklerine Ait Bulgular.....	109
3.3.1. İşletmelerin Faaliyet Durumu ve Hukuki Yapıları.....	109
3.3.2. İşletmelerin Personel Sayıları.....	110
3.3.3. İşletmelerin Faaliyet Kolları.....	111
3.3.4. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinin Tercih Sebebi.....	112
3.3.5. Teşvikler	113
SONUÇ	125
KAYNAKÇA	130
EKLER	

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	: Araştırma Geliştirme
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GB	: Gümrük Birliği
GOSB	: Gebze OSB
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KDVK	: Katma Değer Vergisi Kanunu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOSGEB	: Küçük ve Orta boy Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı
KSS	: Küçük Sanayi Sitesi
KÜSGEM	: Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NSB	: Nitelikli Sanayi Bölgesi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve kalkınma Örgütü
OOSBM	: Osmaniye Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
OSBUY	: Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği
STB	: Sanayi Ticaret Bakanlığı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDİOSB	: Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi
TEKMER	: Teknoloji Geliştirme Merkezi
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonları
TL	: Türk Lirası
TOBB	: Türkiye Odalar Borsalar Birliği
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1	:	OSB'lere Kullandırılan Kredilerin Özellikleri	47
Tablo 1.2	:	Tamamlanan ve Devam Eden OSB'lerin Bölgelere Göre Dağılımı.....	48
Tablo 1.3	:	KSS'lerden OSB'ye Dönüşen Bölgelerde Parsel ve İstihdam Durumu.....	49
Tablo 1.4	:	Kendi İmkânlarıyla Tamamlanan OSB'lerde Parsel Bilgileri.....	51
Tablo 1.5	:	2009 Yılı Yatırım Programında Yer Alan İhtisas OSB'lerin Sayısı.....	52
Tablo 2.1	:	2001 Yılı İçin Belirlenen Fert Başı GSYİH Tutarına Göre Teşvik Kapsamına Giren İller.....	75
Tablo 2.2	:	2003 Yılı İçin Belirlenen Fert Başı GSYİH Tutarına Göre Teşvik Kapsamına Giren İller.....	76
Tablo 3.1	:	Bölgenin Yıllara Göre Doğalgaz Tüketim Tablosu.....	99
Tablo 3.2	:	Bölgenin Yıllara Göre Elektrik Tüketim Tablosu.....	100
Tablo 3.3	:	Bölgede Yatırımı Yapılan Tesislerin Cins ve Durumları (2011).....	101
Tablo 3.4	:	Bölgenin Yıllara Göre Karşılaştırmalı Tablosu.....	102
Tablo 3.5	:	Bölgenin Belirli Merkezlere Olan Uzaklıkları	102
Tablo 3.6	:	Yatırım Bölgesinin Ulaştığı Son Durum	103
Tablo 3.7	:	Ankete Katılan İşletmelerin Hukuki Yapıları.....	109
Tablo 3.8	:	Ankete Katılan İşletmelerin Faaliyet Durumu.....	110
Tablo 3.9	:	Ankete Katılan İşletmelerde Personel Sayıları Analizi.....	111
Tablo 3.10	:	Ankete Katılan İşletmelerin Faaliyet Alanlarının Dağılımı.....	112
Tablo 3.11	:	Ankete Katılan İşletmelerin Bu Bölgeyi Tercih Etme Nedenlerinin Analizi.....	112
Tablo 3.12	:	Teşvik Yasası Sonucu Bölgedeki Yatırımların Analizi	113
Tablo 3.13	:	Sunulan Teşvikler Neticesinde Ek Yatırım Politikasının Analizi.....	113
Tablo 3.14	:	5084 Sayılı Teşvik Yasasının İstihdam Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi..	114

Tablo 3.15	:	Bir Şubesi Mevcut Olan Bölgedeki Yatırımcıların Mevcut Şubelerinin Destekten Yararlanma Durumlarının Analizi.....	114
Tablo 3.16	:	Teşvik Yasasının Sona Ermesi Halinde Yatırımcıların Yatırımları Hakkındaki Değerlendirmeleri	115
Tablo 3.17	:	Bölgede Yatırım Yapmanın Yatırımcılar İçin Bir Ayrıcalığının Olup Olmadığının Değerlendirilmesi	116
Tablo 3.18	:	Verilen Teşviklerin Kapasite Kullanımı Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi.....	116
Tablo 3.19	:	Bölgedeki Yatırımcıların Enerji Desteğinden Yaralanma Durumları	116
Tablo 3.20	:	OSB'deki Desteklerin Bölgedeki Yatırımcıların Tekno-Parkı Üzerindeki Etkisinin Analizi	117
Tablo 3.21	:	Bölgede Sanayide İhtisaslaşmanın Oluşmasına Yönelik Çalışmaların Olması Halinde, Durumun Bölgedeki Yatırımcılar Açısından Değerlendirilmesi	117
Tablo 3.22	:	Bölge İçin Kurulması Düşünülen İhtisas OSB'nin Belirlenmesi	118
Tablo 3.23	:	Teşvik İşlemlerinin Koordine Edileceği Merkezin Tespit Edilmesi	118
Tablo 3.24	:	Maddi Olmayan Teşviklerin Uygulanmasının Ankete Katılan İşletmelerin Doğru Bulup Bulmadıklarının Değerlendirilmesi.....	119
Tablo 3.25	:	Bölgedeki İşletmelerin Bürokratik Engeller Hakkındaki Değerlendirmeleri.....	119
Tablo 3.26	:	Teşvik Politikalarının Devam Etmesi Halinde Yatırım Analizi.....	120
Tablo 3.27	:	Teşviklerin Yatırımcılara Ne Zaman Verilmesi Gerektiğinin Belirlenmesi.	120
Tablo 3.28	:	Firmaların İhracat Durumu ve İhracat Teşviki Analizi	121
Tablo 3.29	:	Firmaların Ne Şekilde Hammadde Temin Ettiğinin Belirlenmesi.....	121
Tablo 3.30	:	Firmalara Verilen Taşıma Desteğinin Kullanımının Analizi.....	122
Tablo 3.31	:	Yatırımcıların Ar-Ge Desteklerinden Yararlanma Durumları	122
Tablo 3.32	:	TURQUALITY Desteklerinin Durum Analizi.....	123
Tablo 3.33	:	Uygulanan Teşvikler İçin Yatırımcıların Önerilerinin Tespit Edilmesi.....	123

Tablo 3.34	:	Teşviklerin Yatırımcılar Üzerindeki Avantajlarının Belirlenmesi	124
------------	---	---	-----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1	: Kalkınma Planı Dönemleri İtibariyle Başlanan ve Bitirilen OSB Projeleri	16
-----------	---	----

GİRİŞ

Sanayinin planlı yerleşimini sağlamak ve sanayicilerin mekân sorunlarını gidermek amacıyla yüz yılı aşkın süredir dünya genelinde uygulanan Organize Sanayi Bölgeleri (OSB), yalnızca planlı yerleşim anlamına gelmemekte, sundukları farklı hizmet olanakları ve maddi kolaylıklar nedeniyle teşvik unsuru, özendirici bir politika olarak da kullanılmaktadır.

Dünyada Sanayi Devrimi sonrası önemli gelişmeler yaşanmış, gelişmiş ülkelerde tarım toplumundan sanayi, bilgi ve hizmetler toplumuna doğru bir geçiş izlenmiştir. Türkiye’de Kurtuluş Savaşı’ndan sonra yeniden yapılanma çalışmalarına başlanmış ve Türk sanayisi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Türkiye’de 1963’ten beri uygulanan beşer yıllık kalkınma planı dönemlerinde “sanayiye dayalı büyüme” temel amaçlardan biri olmuştur. Ancak, 1980 yılı öncesi ve sonrasında benimsenen sanayileşme stratejileri ve uygulanan ekonomi politikaları büyük farklılıklar göstermiştir. 1980 yılına kadar ithal ikamesi politikası uygulanmış; 1980 yılından sonra ise, ihracata dönük sanayileşmenin uygulamaya konulmasıyla, serbest piyasa ekonomisinin ilke ve esaslarının geliştirilmesi yönünde önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

OSB’ler özel sektör sanayi yatırımlarının belirli yörelere yönlendirilmesi, mevcut yatırımların desteklenerek teşvik edilmesi, gelişmekte olan sanayilerin arazi gereksinmelerinin karşılanması amacıyla kullanılan mekânsal teşvik araçlarıdır. Diğer taraftan OSB’ler genel anlamda; ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, banka, kantin, telefon, internet, doğal gaz ve ilk yardım gibi olanaklarla donatılmış uygun bir alanda teknik ve genel hizmetlerin de sağlandığı üretim ve yerleşim birimleridir.

OSB'ler, sanayinin belirli bir program çerçevesinde bir arada üretim yapmalarına olanak sağlayacak şekilde örgütlenme, kentleşme ve sanayileşme ilişkilerini düzenleme, sanayi işletmelerinin çevrede yaratacağı olumsuz etkileri denetleyebilme, işletmelerin topluca yer aldıkları alanlarda daha kolay, ucuz ve kaliteli olarak üretim yapma ve uygun koşullarda alt yapı hizmetlerinden yararlanma imkânı sağlayarak, gelişen sanayi alanlarının geniş olanaklara kavuşturulmalarına imkân tanır.

Teşvikler, yatırımların maliyetini düşürmek, finansman ihtiyacını hafifletmek, kolaylıklar sağlamak ve kârlılığı artırarak özel sektör yatırımlarını belirli sektörlere ve yörelere kaydırmak için kullanılan önemli araçlardır. Devlet, üretimi ve istihdam kapasitesini artırmak ve adil bir gelir dağılımı için üretim faktörlerinin en uygun dağılımını sağlamaya çalışmakta ve bunun için bölge ve sanayi kollarına öncelik tanınması önem arz etmektedir.

Ülkemizde bulunan yatırım indirimi müessesesi, kişi ve kurumların yaptıkları yatırımlarla ilgili harcamaları, amortisman ayırmak suretiyle kazançlarından indirme imkânlarının yanında, kazancın belirlenmesi esnasında ikinci kez vergi matrahından düşülmesine de imkân veren bir müessesedir. Dolayısıyla yatırım indirimi, direkt yatırımların maliyetine etkide bulunarak, yatırımın kârlılığını arttıran çok önemli bir teşvik türüdür.

“Organize Sanayi Bölgeleri ve Uygulanan Teşvik Politikalarının İşletmeler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde Uygulama” adlı tez çalışması giriş ve sonuç bölümleri arasında üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Türkiye’de OSB ile ilgili olarak OSB tanımı, tarihsel gelişimi içinde yer alan kalkınma planları, amaçları, önemi, etkileri ve son olarak da OSB özellikleri geniş ve kapsamlı bir literatür taraması ile ele alınmıştır.

İkinci bölümde, OSB Kuruluşu ve Yönetim Yapısı ile ilgili olarak öncelikle, OSB'lerin Kuruluşu İle İlgili hukuki dayanaklar olan; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Kuruluş Kanunu, 4562 Sayılı OSB Kanunu ve OSB Uygulama Yönetmeliği detaylı bir şekilde incelemeye alındıktan sonra OSB'lerin kurulma aşamaları, yönetim yapısı ve organları, Bu bölgelerde kurulamayacak tesisler ile Türkiye'de OSB uygulamaları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, OSB'lerde Uygulanan Teşvik Politikaları'nın tanımı ve özellikleri, önemi ve teşvikin tarihçesi ele alındıktan sonra teşvikten beklenen amaçlar incelenip, 5084 Sayılı Kanunla Getirilen Teşvikler, Gelir Vergisi Stopajı Teşviki, Sigorta Primi İşveren Payları Teşviki, Enerji Desteği Teşviki, Bedelsiz Arsa Tahsisli kapsamlı olarak anlatılmaktadır. Ayrıca KDV İstisnası, Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu Teşviki, Yatırım İndirimi ve KOSGEB destekleri ve Turquality destekleri bölüm incelemesi kapsamına alınarak gerekli bilgiler verilmiştir.

Çalışma, sonuç bölümünde yapılan literatür taraması ve uygulanan anket yöntemine göre elde edilen bilgiler sonucunda gerekli olan sonuç ve önerilerin Osmaniye İlının bölge ekonomisi ve girişimcileri için olası faydası ele alınarak tamamlanmıştır.

1. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

Bu ana başlık altında; OSB'nin tanımı, OSB'lerin tarihsel gelişimi ve beş yıllık kalkınma planları, OSB'nin amaçları, önemi ile OSB'nin faydaları ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

1.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Tanımı

İmalat sanayisinin belirli bir plan ve koordine içerisinde yürütüldüğü OSB, ülke ekonomisinin lokomotifi olup, hızla gelişen Türkiye Sanayisi içerisinde yerini almaktadır. 4562 Sayılı OSB Kanununun "Tanımlar ve Kısaltmalar" başlıklı üçüncü ve OSB Uygulama Yönetmeliği'nin "Tanımlar" başlıklı dördüncü maddesinde OSB'nin tanımı şu şekilde yapılmaktadır;

OSB, sanayinin uygun görülen alanlarda yapılmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plân dâhilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmeleri amacıyla, sınırları tasdikli parçaların gerekli alt yapı hizmetleriyle ve ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal tesisler ve teknoparklar ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dâhilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve 4562 Sayılı Kanun hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgesini ifade etmektedir.

OSB'lerin dinamik bir yapıya sahip olması ve artan önemleri neticesinde değişik tanımları da bulunmaktadır.

10 Kasım 2008 tarih ve 5807 sayılı OSB Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile OSB'lerin tanımı ele alınarak yeniden düzenlenmiştir. Buna göre OSB'ler; "OSB için gerekli küçük imalat ve tamirat, sağlık, eğitim, lojistik ve çağrı

merkezleri ve benzerleri dâhil ticaret alanları ile sanayi işletmelerini kapsayacak şekilde genişletilerek onaylı sınır, katılımcı, kiracı ve ihtisaslardır.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından geliştirilmiş olan bir başka tanıma göre, “OSB, birbiriyle işbirliği halinde üretim yapan orta ve küçük işletmelerin, planlı bir alanda ve ortak altyapı hizmetlerinden yararlanacak şekilde standart fabrika binaları içinde toplanmalarıdır.” şeklinde tanımlanmaktadır (Çinier, 1991:5).

OSB'lere ilişkin bir diğer tanım da şu şekildedir: OSB, “Ağır sanayi kompleksleri için değil, fakat uyumlu ve birbirini tamamlayan bir üretim biçiminde olmak üzere, küçük ve orta sanayi ölçek ve boyutundaki üretim birimlerinin, kapsamlı bir plan gereğince sınırları tayin edilmiş bir alanda; yerleşme düzeni, altyapı, gerekli sosyal ve teknik hizmet ve gerekli ortak kullanım tesisleriyle beraber organize edilmiş bir bölgedir (Bilgin ve Ar, 2004:21).

OSB'nin bir başka tanımı da; ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, kantin, banka ve ilk yardım imkânlarıyla donatılmış uygun bir alanda genel hizmetlerin ve teknik hizmetlerin sağlandığı fabrika yerleşim birimleridir (Tekin, 2008:90).

1.2. Organize Sanayi Bölgelerinin Tarihsel Gelişimi

19. yüzyılın sonlarında sanayinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmesinin ve geliştirilmesinin önemine bağlı olarak dünyada ilk örneğinin İngiltere’de görüldüğü OSB uygulaması, 20. Yüzyılın başlarında başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere diğer gelişmiş ülkelerde de uygulanmaya başlamıştır.

OSB ile ilgili ilk bilinçli uygulama ise; 1896 yılında İngiltere'nin Manchester kenti yakınlarında kurulan “Trafford Park” uygulamasıyla gerçekleştirilmiştir. İlk örnekler verimlilik ve kâr artışı esas alan özel sektör yatırımları biçiminde piyasa odaklı

uygulamalar olmuştur. OSB düşüncesinin ilk ortaya atıldığı ABD' de ise, uygulamaya 1899 yılında geçilmiştir.

1896'da bir girişimci tarafından Manchester'da kurulan Trafford Park, dünyada OSB'lerle ilgili ilk bilinçli uygulama girişimidir. Mersey Nehri üzerinden dünyaya açılmayı, hammadde ithali ve ticari malların ihracını mümkün kılan, Manchester Gemi Kanalı'nın inşasına bağlı olarak kurulmuştur. Sanayi Bölgesi kavramının ilk ortaya atıldığı Kuzey Amerika'da ise uygulamalar geç başlamakla birlikte, daha ileri bir anlayışla yapılmıştır. Nitekim 1905 ve 1909 yıllarında özel girişimciler tarafından Chicago şehrinde geliştirilen "Central Manufacturing District (CMD)" ve "Clearing" adlı bölgeler, modern sanayi bölgelerinin ilk örneklerini teşkil etmiştir (Onat, 1969:22).

Türkiye'deki OSB uygulaması, gelişmiş batı ülkelerindeki uygulamalara birçok açıdan benzemekle birlikte; bazı farklılıklar da taşımaktadır. Batılı ülkelerdeki OSB, genelde, yarı-kentsel alanlarda, uzmanlaşmış yani belli bir sanayi dalını içeren, standart fabrika binaları ve altyapı tesislerinden oluşurken; Türkiye'de OSB'ler kentsel alanlarda, karma yapıda, standart olmayan fabrika binaları ve altyapı tesisleriyle onlardan ayrılmaktadır. Ayrıca, Batılı ülkelerde bazı OSB yönetimleri kâr amacı güderken; Türkiye'dekiler kâr amacı gütmeyen kuruluşlardır. Yine Batıdakilerde sadece küçük ve orta işletmeler yer alırken; Türkiye'deki OSB'lerde büyük işletmeler de yer almaktadır. Batıdaki uygulamalarda, sanayi parselleri satın almanın dışında aynı zamanda firmalara kiralanabilirken; Türkiye'deki uygulamalarda kiralama yapılmamaktadır (Eyüpoğlu, 2005:5).

Türkiye'de OSB uygulaması 1962 yılında başlamış, kalkınma planları ve programlarında sürekli olarak sanayinin geliştirilmesine ve bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesine yönelik özendirici tedbirler arasında yer almıştır.

Türkiye'de de sanayi etkinliklerinin gelişmesi; gelişme potansiyeline sahip büyük kentlerin çevresinde olmuştur. Bu bakımdan, sanayileşme her ne kadar istenen bir durum olsa da; gelişmelerin, zaman içinde, bazı bölgeleri ve kentleri zorladığı gözlemlenmiştir. Öte yandan, Türk Sanayisinin planlı bir şekilde geliştirilmesi çabaları ile birlikte; OSB'lerin oluşturulması düşüncesi de güç kazanmıştır.

1961 yılında Hükümet tarafından yaptırılan etütler sonucu hazırlanan bir raporda, OSB'nin sanayiciye sağlayacağı yararlar belirlenmiştir. Bu çalışmaların sonucunda, Bursa'da bir pilot uygulamanın başlatılmasına karar verilmiştir. 15-20 yıllık bir süre içerisinde dolabileceği düşünülen bölge; altyapı çalışmalarının tamamlanmasını izleyen birkaç yılda %70 oranında dolmuştur. Her ne kadar uygulamanın ilk örneği olan Bursa OSB'sinin kuruluş çalışmaları I. Beş Yıllık Kalkınma Planı öncesine gelse de, OSB kavramı ilk kez birinci planda yer almış ve yasal meşrutiyetini kazanmıştır. Bu gelişme, OSB'nin ülkemizde tutunacağı konusunda güvence vermiştir. Bursa uygulamasından sonra, 1964 yılından itibaren Manisa, Konya, Bartın ve Ankara OSB'sinin planları yapılmıştır. Böylece, Türkiye'de OSB yayılmaya başlamıştır. 1983 yılı sonuna kadar, aşağı yukarı yirmi yıllık bir süreçte, altı adet bölge (Bursa, Gaziantep, Eskişehir, Konya, Erzurum, Manisa) tamamlanmıştır. 1988 yılında bunlara Bilecik, Bursa (İnegöl), Tekirdağ (Çerkezköy), Eskişehir bölgeleri eklenmiştir (Özdemir, 1990:15).

Kalkınma planlarında OSB'lerin oluşumu aşağıda özetlenmiştir.

1.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1965 – 1969)

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı; gelir düzeyinin düşük olduğu, geri kalmış bölgelerde sanayi yatırımlarının yapılmasını, bu bölgelerde yaşayan kişilerin kalkınmaya katkıda bulunmasını ve yararlanmasını hedeflemiştir. Bölgeler arasında sosyal adaletin sağlanması, sermayenin bölge içinde kalması, gelişmiş bölgelerden sermaye akımının

sağlanması için kurulacak tesislerin kuruluş ve imalat maliyetlerinin düşürülmesi, ucuz altyapı olanaklarının sağlanması, kredi ve bazı vergi indirimlerinin getirilmesi, endüstride verimin artırılması gibi uygulama araçları önerilmiştir.

Türkiye'nin uzun süreli gelişiminin daha çok sanayileşme yönünde olacağı vurgulanmış ve bu sanayileşmenin gerçekleştirilmesi sürecinde, bölgelerarası dengeli kalkınmanın esaslarının göz önünde tutulacağı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, birinci beş yıllık plan, bölgelerarası dengenin sağlanmasındaki asıl sorumluluğu devlete yüklemiştir. Ayrıca planda, özel kesimin geri kalmış bölgelerde yapacağı yatırımlar için de özendirme önlemleri getirmektedir (Bilgin ve Ar, 2004: 93).

Birinci beş yıllık plan doğrultusunda “Endüstriyi Teşvik” ana başlığı altında, sanayide verimi artırmak ve dengeli bölgesel kalkınmayı sağlamak amacı ile sanayi bölgeleri seçilerek, düzenli sanayi yerleşmelerinin kurulmasını öngörmüştür. Bu plan döneminde Bursa OSB'si kurulmuştur.

1.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968 – 1972)

1968 - 1972 yıllarını kapsayan ikinci beş yıllık kalkınma planı hedefleri ve stratejisinde, sanayileşme üzerinde birinci beş yıllık kalkınma planına kıyasla daha fazla durulmuştur. “Planlı Kalkınmada Gözetilecek Temel İlkeler” kısmında şöyle denilmektedir: İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ekonominin sürükleyici sektörü olması temin edilmiş olacaktır. Sanayileşme bu dönemde hızlı bir kalkınmayı gerçekleştirebilmek ve bu hızı artırarak devam ettirebilmek için şarttır. Türkiye'nin tabii kaynakları ve diğer faktörler, hızlı sanayileşmenin karşılaştırılmalı üstünlük ilkesine göre mümkün olduğunu göstermektedir. Bu kalkınma planı döneminde imalat sanayine birinci derecede öncelik tanınmaktadır (İlkin, 1988:284-285).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde sanayileşmeye ve bu amaçla uygulanacak sanayi teşviklerine ağırlık verilmiştir. Bu dönemde; birbirlerini tamamlayıcı endüstrilerin, gelişme potansiyeli olan kentlerin yakınında alt yapısı hazırlanmış olan endüstri bölgelerinde yer seçmeleri ve bunun için teşviklerin sağlanması hedeflenmiştir.

Plan ile birlikte aynı zamanda; OSB ifadesine yer verilerek, bu bölgelerin kurulması ve gelişmesine yönelik teşvikler getirilmiş ve az gelişmiş bölgelere öncelik verilmesi ve kendi kendine gelişebilen, çevresini etkileyebilen gelişme noktaları oluşturmak istenmiştir.

1.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 – 1977)

Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi amaçlanırken, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının önceliği, sanayinin kentleşme ile ilgili ilişkisi üzerine kurulmuştur.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Stratejisinde OSB ifadesi açıkça yer almıştır. “Yerleşme düzeninin Türkiye’nin genel kalkınma hedeflerine uygun şekilde biçimlendirilmesi için büyük çaptaki kamu sanayi tesisleri ve OSB çevresinde belediye disiplininin kurulmasına önem verilmesi” gerektiği belirtilerek OSB’nin fiziki planlama ve kentsel gelişme açısından düşünülen düzenleyici rolü vurgulanmıştır (Dalkıran, 1996:12). Bu dönemler kırdan kente doğru yoğun olarak göçün başladığı yıllardır.

Bu kalkınma planı ile OSB’ye yer verilmiş ve “Yerleşme düzeninin Türkiye’nin genel kalkınma hedeflerine uygun şekilde biçimlendirilmesi için büyük çaptaki kamu sanayi tesisleri ve OSB çerçevesinde belediye disiplininin kurulmasına önem verilmesi...” şeklinde ifadeler kullanılarak, OSB’nin fiziki planlama ve şehirleşme açısından düzenleyici fonksiyonuna işaret edilmektedir. OSB, bölgesel kalkınma ve gelişme aracı olma fonksiyonunun yanında, sanayi teşvik ve mekân düzenleme

fonksiyonları da ağırlık kazanmıştır. III. Beş yıllık kalkınma planı döneminde, Erzurum, Tekirdağ – Çerkezköy, Bilecik, Kars, Bursa- İnegöl ve Mardin OSB’leri ele alınmaktadır (Ataş, 2006:22).

1.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1980 – 1984)

1980–1984 dönemini kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, planlı dönemde bölgelerarası dengesizliğin giderek arttığı tespiti yapılmış ve soruna bir bölgelerarası denge sorununun ötesinde, daha genel bir bakış açısıyla bakılmıştır. Planda, OSB’ler konusunda; “Bu bölgeler, bölgesel gelişme amaçlarına hizmet edecek sanayi kompleksi türündeki ağır sanayi tesisleri ve yan sanayilerden oluşan kapsamlı sanayi yerleşmeleriyle bütünleştirilecektir.” denilmiştir. Dolayısıyla, bu plan döneminde, OSB; az gelişmiş bölgelerin kalkınması için bir araç olarak görülmektedir (Bilgin ve Ar, 2004:94). Bu dönemde ilk defa konu ile ilgili Özel İhtisas Komisyonu kurulmuştur. Kredi dağılımı bir düzene sokulmuş ve öncelik taşıyan bölgelerin bitirilmesi kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda, OSB’nin yönetilmesi, sorunların çözülmesi ve gerekli eşgüdümün sağlanması görevinin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nda olduğu belirtilmiştir. OSB, bölgesel gelişme amaçlarına hizmet edecek ağır sanayi tesisleri ve kapsamlı sanayi yerleşmeleri ile bütünleştirilmesi öngörülmektedir.

1.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Beşinci Beş yıllık kalkınma planında OSB’lere verilen önem; “OSB sanayi potansiyeli ve önemli ulaştırma imkânları bulunan yerleşme merkezlerinde kurulacaktır”. OSB’nin çevreye çekmesi muhtemel yan sanayi ve konut alanları da OSB’nin planlama ve kamulaştırma aşamalarında göz önünde bulundurularak bütüncül bir yaklaşımla ele alınacaktır. OSB bulunan yerde tamamlayıcı faaliyetlerin yer aldığı Küçük Sanayi Sitelerinin de kurulması teşvik edilecektir.” şeklinde belirtilmektedir (ASO, 1995: 45).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, OSB'lerin hem bölgesel hem de kent düzeyinde dengeli, planlı ve düzenli dağılımı, gelişmesi ve desteklenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bu planda, OSB'lerin yer seçimi, planlama ve kamulaştırma aşamalarının bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi gereğinin vurgulanması da önemlidir.

OSB'lerin yer seçiminde bölgesel gelişme şemalarının esas alınması ve OSB'de yer alacak sanayi sektörlerinin yerleşmenin özelliklerine bağlı olarak geliştirilmesi politikaları benimsenmiştir. Gelişmiş bölgelerde İhtisaslaşmış OSB'nin kurulması üzerinde durulmuştur. OSB'lerde konut alanı ayrılması ve lojman yapımına ve OSB bulunan yerlerde tamamlayıcı olarak Küçük Sanayi Sitelerinin kurulmasının teşvik edileceği belirtilmiştir.

1.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 – 1994)

1990–1994 dönemini kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda “Yerleşme Kentleşme” ve “Bölgesel Gelişme” alt başlıklarında özetle sanayinin yerleşebileceği özellikteki alanlar için gelişmeyi yönlendirici arazi kullanım planlarının yapılmasına, ihtiyaç halinde Küçük Sanayi Siteleri'nin de bölge yakınında planlanmasına, OSB'lerde çalışanlar için alanda eğitim merkezi kurulması ve sınaî gelişmenin teşvikinin devam edilmesine karar verilmiştir.

Bu kalkınma planında, “İmalat sanayinde dışa dönük ve rekabet gücü yüksek olan bir yapının geliştirilmesi, ihracatın sürekliliğinin ve çeşitliliğinin sağlanması esas alınarak, mevcut tesislerde gerekli yapısal dönüşümün gerçekleştirilmesi, verimliliğin artırılması ve yeni tesislerin en uygun ölçeklerde kurulması özendirilecektir. Plan döneminde, imalat sanayinde faaliyet gösteren büyük ölçekli kuruluşların yapısal düzenlemeleri gerçekleştirilerek, uluslararası piyasalara uyum sağlayacak yönde

gelişmeleri, küçük ve orta ölçekli kuruluşların ise modernizasyon ve büyük sanayiye entegre olabilecek bir yapıya kavuşturulmaları hedef alınmıştır.” ilkeleri yer almaktadır.

1.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 - 2000)

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, mevcut tesislerin OSB'lere taşınmasının özendirilmesi, doluluk oranı düşük OSB'lerin bulunduğu yörelerde, bu bölgelerin dışındaki sanayi yatırımlarının zorunlu haller dışında desteklenmemesi planlanmıştır. Aynı zamanda söz konusu Planda OSB'lerin özel sektör yatırımlarının seçilecek bölgesel gelişme merkezlerine yönlendirmede önemli bir fonksiyonu olduğu belirtilmiştir.

OSB'lerin hem düzenli kentsel gelişme, hem de endüstriyel faaliyetler için dışsal ekonomiler sağlama gibi olumlu özelliklerinden dolayı Kalkınmada Öncelikli Yörelerde inşaatı devam eden, kamulaştırma, etüt-proje aşamasında bulunan OSB'lerin hızla bitirilmesi ve ihtisaslaşmalarının sağlanması planlanmıştır. Bununla birlikte, Planda gelişmiş ve normal yöre olarak tanımlanan illerde İhtisaslaşmış OSB kurulması faaliyetlerinin hızlandırılması ve bu bölgelerin yeni teknolojileri kullanacak tarzda örgütlenmeleri için burada yer alan işletmelerin AR-GE faaliyetlerini ve bu bölgelerde üniversite-sanayi işbirliğini geliştirici yönde düzenlemeler yapılması tasarlanmıştır.

Altıncı beş yıllık kalkınma planı döneminde tamamlanan 25 adet OSB'nin 5,6 bin hektarlık alanı ve 3.370 sanayi parselini kapsadığı belirtilmiştir. Böylece, 1994 sonu itibari ile 8,8 bin hektarlık alanda 5.320 sanayi parseliyle toplam 37 adet OSB kurulduğu belirtilmiştir. 1995 yılı Yatırım Programı'nda 19'u etüt safhasında olmak üzere, 9.688 hektarlık alanı kapsayan 81 adet OSB projesi yer aldığı belirtilmektedir (Ataş, 2006:24).

1.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 – 2005)

Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005) yerel girişimciliğin harekete geçirilmesi ve istihdam açısından önem taşıyan OSB'lerin yurt sathına yaygınlaştırılmasına özen gösterilerek, sanayileşmenin kentsel gelişmeleri olumlu etkilemesi amacıyla, orta büyüklükteki kentlerde altyapısı hazırlanmış sanayi bölgelerinin geliştirilmesi öngörülmüştür. 4562 sayılı OSB Kanunu'nun işleyişini düzenlemeye yönelik gerekli mevzuat çalışmasının yapılması kalkınma planının amaçları arasında yer almıştır.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile yeni bilgi ve teknoloji yoğun sektörlere ağırlık verilmekle birlikte yurt dışında rekabet gücünü ortaya koyacak politikalara yer verilmektedir. Bunun için de yerel kaynakları kullanarak, nitelikli işgücünü geliştirerek, AR-GE'ye önem veren ve teknoloji geliştirebilen sanayilerin desteklenmesi planlanmıştır. Bu planda daha çok küçük sanayi sitelerinin ve küçük sanayi ihtisas sitelerinin desteklenmesine yönelik görüş belirtilmektedir. Bu kalkınma planında, ağırlıklı olarak bilim ve teknolojinin geliştirilmesine yönelik kararlar alınmıştır. Plana göre, ülke genelindeki OSB'de doluluk oranları % 62 gibi düşük bir oranda kalmaktadır (Karataş, 2006:132-133).

1.2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında ise (2007-2013), ekonominin ara eleman ihtiyacını karşılamak için mesleki eğitim faaliyetlerinin kümeleşme ortamı oluşturan OSB'lerde ilgili hizmet kurumları ve özel sektörle etkili işbirliği içinde yaygınlaşmasını sağlayan mekanizmaların güçlendirilmesi ve inşaatı devam eden OSB'lerin bir an önce sanayicinin kullanımına açılması öncelikli politikalar arasında yer almıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı, “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” vizyonu ve Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) çerçevesinde hazırlanmıştır. İmalat sanayinin; teknoloji üretiminde yetersizlik, modern teknoloji kullanımının hızlı yaygınlaşmaması, nitelikli işgücü noksanlığı, yüksek katma değerli ürünlerde sınırlı üretim kabiliyeti, yeni gelişen sektörlerle yeterince yatırım yapılamaması, tesislerin üretim ve yönetim yapılarında iyileştirme ihtiyacı, yatırımcıların bilgiye erişimindeki zorluklar, OSB ihtiyacının yeterli düzeyde karşılanamaması ile kayıt dışılık ve ithalattan kaynaklanan haksız rekabet gibi hızlı gelişmeyi sınırlayan yapısal nitelikteki sorunları devam etmektedir. Kimya sanayisinde katma değeri yüksek yeni kimyasalların üretilmesine ve İhtisas OSB’nin kurulmasına önem verilecektir.

Ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın istikrarlı bir yapıda sürdürülmesi, plan ve vizyonunun gerçekleşmesi yolunda aşağıda yer alan stratejik amaçlar, gelişme eksenleri olarak belirlenmiştir (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006):

- Rekabet Gücünün Artırılması,
- İstihdamın Artırılması,
- Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi,
- Bölgesel Gelişmenin Sağlanması,
- Kamu Hizmetlerinde Kalitenin ve Etkinliğin Artırılması,

OSB’lerin Türkiye’de uygulanması planlı kalkınma dönemi ile birlikte başlamıştır. Her ne kadar uygulamanın ilk örneği Bursa OSB’sinin kuruluş çalışmaları Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı öncesine tekabül etse de, OSB kavramı ilk kez birinci planda yer almış ve yasal meşrutiyetini kazanmıştır.

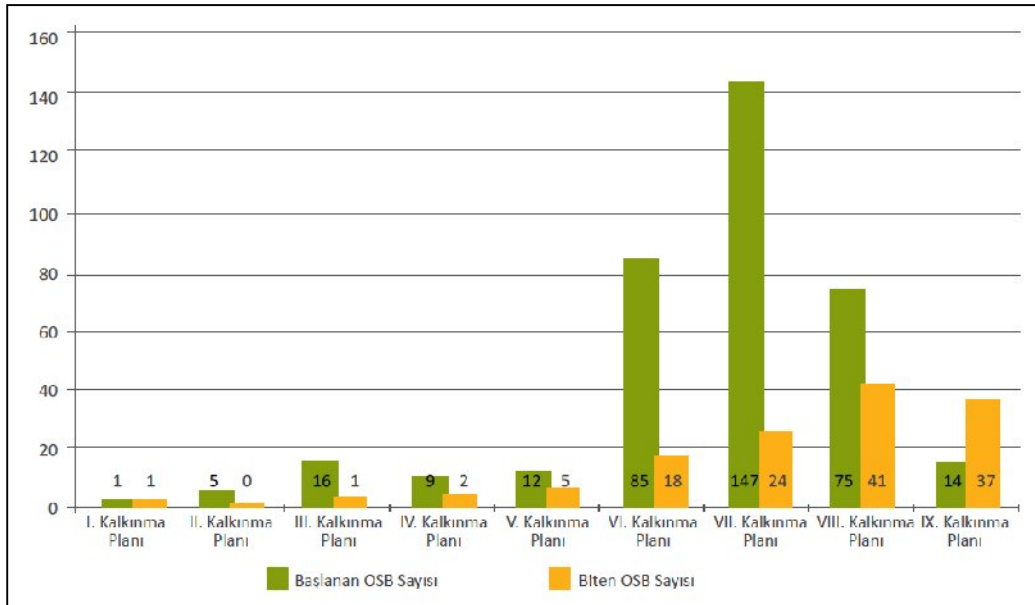
Kalkınma Planlarında OSB'nin hem teşvik edici hem de düzenleyici olma özellikleri esas alınmış ve hedefler bu doğrultuda belirlenmiştir. İlk olarak OSB, girişimcilere planlı ve altyapılı arazi sağlanması ile sanayi sektörü için fiziki bir teşvik unsuru olarak değerlendirilmiştir. Planlı kalkınma dönemi ile birlikte sanayi sektörü için getirilen vergi ve gümrük muafiyetleri, düşük faizli ve uzun vadeli krediler gibi teşvikler yanında OSB, mekânsal bir teşvik olarak tasarlanmıştır. Kalkınma planlarında açıkça vurgulanan hedeflerden birisi de sanayinin az gelişmiş bölgelere yaygınlaştırılması, bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesidir. Türkiye'de OSB ile hedeflenen üçüncü konu ise düzensiz ve plansız sanayi kuruluşlarının planlı yerleşimi sağlanarak planlı kentsel gelişmeye katkı yapılması olmuştur (Çezik ve Eraydın, 198:3).

Planlı dönemle gündeme gelen OSB, özellikle beşinci beş yıllık kalkınma planı döneminde (1985–1989) artmaya başlamış, altıncı beş yıllık dönemde (1990–1994) hızlanmış ve yedinci beş yıllık kalkınma döneminde (1996– 2000) en üst seviyeye ulaşmıştır. Kalkınma planı hedeflerine rağmen, OSB yatırımlarında bölgesel dengeler gözetilmemiş ve yatırımlar belirli bölgelerde yoğunlaşmıştır. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde OSB'nin bazı kent ve bölgelerde gereğinden fazla yapıldığı açıkça kabul edilmiştir. Ayrıca Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında 1999 sonu itibarı ile 11.839 hektar büyüklüğünde 5.425 tesis kapasiteli 48 adet OSB'nin altyapısının tamamlanarak sanayicinin hizmetine sunulduğu, doluluk oranının % 62 olduğu belirtilmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planından itibaren OSB'ler Kalkınma Planlarının önemli politika araçlarından birisi olmuştur. Şekil 1.1'de Kalkınma Plan Dönemlerinde başlanan ve bitirilen OSB'ler verilmektedir. Şekil incelendiğinde, Altıncı Kalkınma Planı Dönemi'nden itibaren başlanan ve bitirilen proje sayılarının çok fazla olduğu görülmektedir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde 41 adet OSB projesi,

Dokuzuncu Kalkınma Planının ilk üç yılında ise 37 adet proje tamamlanmıştır. En fazla OSB projesinin uygulamaya konulduğu yıllar Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Plan Dönemi içindedir. Bu dönemde 147 adet projeye başlanmış olup, bir önceki plan döneminde ise 85 adet proje başlatılmıştır. 2001 yılı ekonomik krizi ile birlikte etkin olmayan bir çok proje Yatırım Programından çıkarılmış, ancak, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde bu projeler tekrar Yatırım Programına alınmıştır (Cansız, 2010:48).

Kalkınma planlarında yer alan bölgesel dengelerin sağlanması politikası mekânsal farklılaşmaların önlenmesinde etkin olamamış, mekânsal farklılaşmalar gerektiği kadar analiz edilememiş ve uygulama araçları getirilememiştir. Sonuç olarak aşağıdaki Şekil 1.1'de OSB'nin sayı ve alan bakımından sırasıyla, Ege, İç Anadolu ve Marmara Bölgesinde yoğunluk kazandığı görülmektedir.

Şekil: 1.1. Kalkınma Planı Dönemleri İtibariyle Başlanan ve Bitirilen OSB Projeleri

Kaynak: (Cansız, 2010: 49)

1.3. Organize Sanayi Bölgelerinin Amaçları

Planlı dönemin başlangıcından günümüze değin uygulanmakta olan OSB politikası, yerel sermaye birikiminin il dışına çıkmasını engellemede ve yerel sanayiye transferinde önemli bir planlama aracı olarak işlev görmüştür. Kentleşme ve sanayileşme ilişkilerini düzenlemek açısından ayrıcalıklı bir konuma sahip olan OSB, sanayi birimlerinin çevrede yaratacağı olumsuz etkileri denetlemede daha kolay ve ucuz üretim yapmalarını sağlamada ve daha düşük maliyetli altyapı hizmetlerinden yararlanmada büyük olanaklar sağlamaktadır. Ayrıca, OSB yerel düzeyde küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimlerine elverişli bir ortam sağlayarak sanayinin yerelleşmesine ve böylece sanayinin bölgeler arasında daha dengeli dağılımına da önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Nitekim 35 yılı aşkın bir süredir uygulana gelen bu planlama aracı, il düzeyinden ilçe düzeylerine değin yaygınlaşmıştır. OSB'ler yöresel kaynakların değerlendirilmesinde ve yerel üretim faktörlerinin yörede kalmasını ve değerlendirilmesini sağlayarak küçük ve orta ölçekli girişimi mümkün kılmada ve önünü açmada talep edilmiştir.

OSB'ler mekân düzenleme aracı olduğu gibi, aynı zamanda bir gelişme aracıdır. OSB'ler örgütlü, düzenli ve planlı bir yaklaşımın ürünleridir. Sanayi işletmelerinin etkin çalışabilmeleri bakımından da uygun bir ortam sunmaktadır. Ayrıca OSB, girişimcilere sanayi tesisi kurmaya uygun arazileri göstererek; tarıma elverişli alanların korunmasını sağlamaktadır.

Bu çerçevede, OSB uygulamasının amaçları şöyle sıralanabilir (Dinler ve Ersungur, 2005:14):

- Girişimcilere uygun ortamların sağlanması,

- Sağlanan altyapı desteğinin yanında sağladığı dışsal yararlarla işletmelerin hem rekabet güçlerini hem de kârlılıklarının arttırılması,
- Hızlı bir sanayileşmenin gerçekleşmesi ve sanayileşmenin yurt düzeyinde yayılmasının sağlanması,
- Kontrolsüz kentleşmenin önüne geçilmesi için mekân düzenleme aracı olarak kullanılması,
- Ekonomik gelişmenin yurt düzeyine dengeli dağılmasını sağlayarak bölgesel gelişmeyi dengeli hale getirmesi,
- Büyük kentlere olan göçün hızını azaltması,
- Standardizasyonun sağlanması,
- OSB'lerin devlet gözetiminde kendi organlarınca yönetilmesinin sağlanması,
- Kısaca, OSB uygulamasıyla planlı sanayileşme, bölgesel gelişmişliğin dengeli hale gelmesi ve düzenli bir kentleşme sağlanması amaçlanmaktadır.

Günümüzde OSB uygulamalarından sadece firma düzeyinde dışsal ekonomilerden yararlanma amacı güdülmemektedir. Türkiye’de OSB uygulaması bölgesel dengesizlikler yaratmadan, geri kalmış bölgelerin kalkınmalarını teşvik etmek, sanayi yatırımlarını bu bölgelere çekmek suretiyle dengeli bir kalkınmayı sağlamak için başlatılmaktadır.

Yapılan araştırma ve değerlendirmeler sonucunda OSB’lerin ekonomik gelişim sürecindeki önemli işlevleri bulunmaktadır. Bunların ilki, OSB’lerin kuruluşundaki asıl amaç olan sanayileşmenin yol açtığı olumsuz etkilerin üstesinden gelinmesi; çevreye duyarlı düzenli kentleşmenin sağlanmasıdır. İkincisi, üretim faaliyetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için gerekli olan çok sayıdaki kamu hizmetinin girişimcilere ulaştırılabilmesidir. İmarı ve altyapı bağlantıları tamamlanmış arsaya erişim, izin ve

ruhsatların verilmesi, altyapı hizmetlerinin nitelikli ve ucuz olarak sağlanması bu işlevin unsurları arasındadır. Üçüncüsü, benzer faaliyetlerde bulunan firmaların aynı coğrafi yerleşke içinde bulunması sonucu birbirleri üzerinde olumlu etki yaratmalarıdır. Kümelenme yaklaşımıyla açıklanacak bu etki sonucu firmalar gerek birbirleri arasındaki işlem maliyetlerini düşürerek, gerekse sinerji yaratarak bir arada olmak suretiyle verimliliklerini artırabilmektedirler.

OSB, kuruluş ve işletme aşamalarında kontrol altında bulundurulan sanayi yatırımlarını bir araya toplayarak, düşük maliyetli ve her türlü altyapısı hazırlanmış sanayi parselleri üreterek bunları yatırımcılara tahsis etmek ve gelişmelerini sağlamaktır.

OSB'ler neyi üreteceğine ve nerede üreteceğine karar verme durumunda olan girişimcileri, hem bilgilendirmekte hem de cesaretlendirmektedir. Dolayısıyla OSB, her şeyden önce yeni girişimcilerin ortaya çıkması için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Türkiye'de OSB, sanayi sektörünün geliştirilmesi ve bu sektörün mekân taleplerine en iyi şekilde cevap verebilmesi amacıyla uygulamaya konulmaktadır.

1.4. Organize Sanayi Bölgelerinin Önemi

Ulusal kaynakların en yüksek ekonomik ve sosyal faydayı sağlayacak şekilde geliştirilmesi, iller ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının en aza indirilmesi, ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal politikaların birbirine olan etkileri dikkate alınarak sektörsel politikalara mekânsal boyut kazandırılması, öteden beri Kalkınma Planlarının başlıca ilkeleri arasında yer almıştır. İller, sınırları içindeki toplumun ekonomik ve sosyal taleplerini, merkezi idareden aldıkları desteklerle, yerel kaynakları ve potansiyelleri de harekete geçirerek karşılamak durumundadırlar. İllerin, temel bir yönetim birimi olduğu da göz önünde bulundurularak, tüm kamu hizmetlerinin halka en etkin bir şekilde ulaştırılması açısından, önemine uygun olarak güçlendirilmesi ve bölgesel kalkınma kararları

çerçevesinde İl Geliştirme Planları hazırlanması, Kalkınmada öncelikli Yörelere politikalarıyla ilişkili olarak önem arz etmektedir.

Ülkemizde sanayinin gelişmesine büyük katkı sağlayan OSB uygulamalarına, planlı kalkınma dönemine girildikten sonra 1962 yılında başlanmıştır. Amaç, geri kalmış bölgelerin kalkınmalarını teşvik ederek sanayi yatırımlarını bu bölgelere çekmektir. Bu amaç doğrultusunda OSB Müteşebbis Heyetlerine, Bakanlıkça düşük faizli, uzun vadeli krediler verilmekte ve sanayiciler için altyapısı tamamlanmış sanayi parselleri hazırlanmaktadır.

OSB, ülkemizde girişimciliğin gelişmesi ve sürekliliği açısından önemli bir görevi üstlenmektedir. Bir bölgede OSB'nin kurulmasıyla birlikte girişimcilik de önemli bir gelişme içerisinde olduğu görülmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulup gelişmesi açısından OSB, uygun üretim ve pazarlama olanağı sağlamaktadır. OSB'ler girişimcilere, işbirliği, uzmanlaşma, kalite artışı, müşteri tatmini, maliyetlerde azalma, elektrik, su, enerji, ulaşım gibi alt yapıda kolaylık sunma, eğitim, sağlık, üretim vb. konularda önemli avantajlar sunmaktadır (Tekin, 2008:91).

Sanayinin teşviki ve cazip hale getirilmesi, bölgesel dengesizlikler oluşturmadan geri kalmış bölgelerin kalkınmalarını teşvik ederek, sanayi yatırımlarını bu bölgelere çekmek suretiyle dengeli bir kalkınmayı sağlamak, sanayi tesisleri için lüzumlu arazinin spekülasyon hareketlere meydan verilmeden, enerji, haberleşme, ulaşım, arıtma tesisleri ve idari binaları ile tesis edilmiş halde teminini en kolay ve ekonomik yoldan sağlayan OSB uygulamalarını, Bakanlığın Devlet desteği ve denetimi altında gerçekleştirmektedir. Yol, içme suyu, kullanma suyu, elektrik, haberleşme ve arıtma tesislerinden oluşan altyapıları hazır hale getirilen OSB'lere sanayiciler gelerek işletmelerini kurmakta, böylelikle ülkemiz geneline yayılan çarpık sanayileşmenin de

önüne geçilerek ülke ekonomisinin gelişmesine, istihdam oluşmasına ve büyük şehirlere göçün azaltılmasına önemli katkılar sağlanmaktadır.

Bugün çeşitli kuruluşlar tarafından değişik tanımları yapılan OSB, sanayinin etkinliğini ve kentte düzenli yerleşmeyi sağlamak amacıyla, sanayi kuruluşlarının ulaşım, kentsel, toprak, enerji, yakıt, su, hammadde gibi altyapı ve gereksinmeleriyle ilgili kolaylıkları bir arada bulundurur. “Organize” kelimesi sanayinin organizasyonu ile ilgili olmayıp, sanayinin kurulmasına elverişli koşulları sağlamak amacı ile bölgenin organizasyonunu ifade etmektedir.

OSB, kent açısından da çevre kalitesinin belirli bir düzeyde tutulmasını sağlayabilecek bir uygulamadır. Çevre kalitesinin artırılması, kent planlama kavramına uygun olarak sanayi kuruluşlarının kentin dışında, kentten yeşil bantlarla ayrılan özel bölgelere yerleştirilmesiyle sağlanmaktadır. OSB; sanayi kuruluşlarının altyapısı tamamlanmış, düzenli gelişmelerine imkân veren rezerv alanlarına sahip, kirlenme ve sanayi atıklarının kontrol altına alındığı bir bölgeye taşınması ile kent içinde ve çevresinde çevre kalitesini artırıcı bir etken olmaktadır.

Şehirleşme ve sanayileşme ilişkilerini düzenlemek açısından OSB büyük bir önem taşımaktadır. OSB’ler, bölgesel dengesizlikler yaratmadan, şehrin içerisine sıkışıp gelişemeyen sanayicileri teşvik etmek, sanayi yatırımlarını bu bölgeye çekmek suretiyle dengeli bir kalkınmayı sağlamak amacıyla kurulmaktadır.

Günümüz OSB faaliyetleri neticesinde oluşan ekonomik kalkınma, sanayileşme olgusu ile paralellik göstermekte ve birbirini etkileyerek gelişmektedir. Bu gelişme süreci sadece ekonomik alanda değil, hayatın her alanında etkisini göstermektedir. OSB’ler bulunduğu ortamdaki şehirleşme yapısını, demografik hareketleri etkilemekte,

eğitim seviyesi ve hayat standartlarının yükselmesini sağlayarak bulunduğu ortama katkı sağlamaya devam etmektedir.

OSB'nin önemi temel olarak şu üç amacın gerçekleştirilmesinde ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 1990:11):

- Orta ve küçük ölçekli sanayi işletmelerinin gelişimini sağlamak ve bunlara daha iyi üretim olanakları sunmak,
- Ekonomik açıdan farklılaşan bölgeler arasında dengeli kalkınmayı gerçekleştirmek,
- Sanayi kuruluşlarını büyük şehir merkezlerinin dışına çıkarmak ve sanayinin uygun, planlı ve programlı yerleşimini sağlamak olacaktır. Böylece, sanayileşmenin şehirleşme üzerine doğurabileceği olumsuz etkilerden kurtularak sanayileşme ve şehirleşme arasındaki ilişkiyi düzenlemek amaçlanmaktadır.

1.5. Organize Sanayi Bölgelerinin Etkileri

Bu başlık altında OSB'lerin ekonomik, toplumsal, istihdam ve kentleşme ile sanayinin tarıma olan etkileri ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

1.5.1. Ekonomi Üzerindeki Etkisi

Günümüzde Türkiye ekonomisinin içinden geçmekte olduğu tempolu büyüme ve modernleşme sürecinde OSB'ler, yerel bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerine önemli katkıda bulunmaktadır. Hızla dış dünyayla bütünleşen ekonomilerde başarının temel parametresi rekabettir. OSB'lerde çok sayıda ve çeşitli sektörlere sahip fabrikaların kümelenme gibi çeşitli sanayi politikaları ile birleşerek rekabet güçlerini artırmaları küresel ekonomi için çok önem arz etmektedir.

OSB'nin ekonomik faydaları, genel planlama, inşa ve projenin bütün unsurlarının geliştirilmesinden sağlanan ölçeğe bağlı tasarruflar, fiziki altyapı ve

endüstrinin bir araya getirilmesi ile dışsal ekonomilerin oluşması, yeterli sayıda firmanın bir araya getirilmesi sonucu belirli hizmetlerin sağlanması ile gerçekleşmektedir.

Türkiye ekonomisi içerisinde OSB'lerin işlevlerini şu şekilde ifade edilebiliriz (Tepav, 2010):

- OSB'lerin ekonomik gelişim sürecinde üç önemli işlevi bulunmaktadır; birincisi, OSB'lerin kuruluşundaki asıl amaç olan sanayileşmenin yol açtığı olumsuz etkilerin üstesinden gelinmesi; çevreye duyarlı düzenli kentleşmenin sağlanmasıdır. İkincisi, üretim faaliyetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için gerekli olan çok sayıdaki kamu hizmetinin girişimcilere ulaştırılabilmesidir. İmar ve altyapı bağlantıları tamamlanmış arsaya erişim, izin ve ruhsatların verilmesi, altyapı hizmetlerinin nitelikli ve ucuz olarak sağlanması bu işlevin unsurları arasındadır. Üçüncüsü, benzer faaliyetlerde bulunan firmaların aynı coğrafi yerleşke içinde bulunması sonucu birbirleri üzerinde olumlu etki yaratmalarıdır. Kümelenme yaklaşımıyla açıklanacak bu etki sonucu firmalar gerek birbirleri arasındaki işlem maliyetlerini düşürerek, gerekse sinerji yaratarak bir arada olmak suretiyle verimliliklerini artırmaktadırlar.

I.5.2. Toplum Üzerindeki Etkisi

Dünyadaki gelişmelerin sonucu olarak sanayileşme çabaları, çevreyi ve çevredeki insanları değişik yönlerden etkilemektedir. Sanayileşmenin etkisi her ülkede ortak özellikler taşımakla beraber, bazı farklılıklar göstermektedir. Türkiye 1970'li yıllardan itibaren tarım toplumundan sanayi toplumuna geçmeye başlamış ve bu alanda önemli gelişmeler sağlamıştır. Sanayileşme, kalkınmanın bir göstergesi olup, alt yapı gerektirir. Sanayileşme için alt yapı olmadığı takdirde çevre sorunları ciddi boyutlara ulaşabilmektedir.

OSB, bir toplumun vergi oranlarına istikrar kazandırabileceği gibi bu vergilerin artmasını da sağlayabilir. Diğer vergi ödeyenlerin istediği hizmetlerle mukayese edildiğinde OSB'lerdeki girişimcilerin genellikle daha az hizmet istedikleri görülür. Örneğin, bir konut bölgesi büyüdükçe daha fazla hizmete ihtiyaç duyar ve vergi oranlarının yükselmesine neden olur. Hâlbuki OSB kurulduktan sonra her yıl aynı vergiyi öder ve yerel hizmetlerin arttırılmasını gerektirmez. Bakımsız, kötü görünüşlü bir arazi üzerine kurulan bir OSB kırsal kesimin güzelleştirilmesine yapılan önemli bir katkıdır (Demirdöğen, 1993:12).

OSB'lerde faaliyette bulunan işletmeler tıpkı bireyler gibi, içinde yaşadıkları toplumdaki ayrı olarak düşünülemez. İşletmeler ve toplum, ekonomide iç içe ve sürekli etkileşim içinde bulunurlar.

Türkiye, çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkma ülküsüyle kalkınma çabalarında sanayileşmeye ağırlık vermiş fakat birtakım yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Kuruluş yeri seçimi konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmediği sanayi tesisleri, buldukları yerde hayatı çekilmez kılmaktadır. Ülkemiz sanayi atıkları ve diğer sebeplerle büyük şehirlerimizde hava kirliliği, körfez kirliliği, akarsu, göl ve deniz kirlenmesi sanayileşmenin bir sonucudur. Bunun önlenmesi için sanayileşme bütün olarak ele alınıp, üretim öncesi ve sonrasında karşılaşılması muhtemel sorunlar için gerekli tedbirler alınmalıdır.

1.5.3. İstihdam Üzerindeki Etkisi

Genç nüfusun istihdam sorununa çözüm bulmak amacıyla küçük işletmelerde yetiştirilmeleri, bunun için de her şeyden önce küçük işletmelerin hem üretim hem de eğitim yapabilecek şekilde organize edilmeleri gerekmektedir. Eğitimde transferin gerçekleşebilmesi için küçük, orta ve büyük işletme yöneticileri ile hükümetler ve eğitim

kurumlarının temsilcileri arasında işbirliği yaparak çalışmalarını ülke istihdamına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması, hem OSB'lerin nitelikli personel bulmadaki sorununu çözmeye hem de girişimciliğin teşvik edilmesinde önemli katkılar sağlamaktadır.

Günümüz küresel rekabet ortamında gelişmekte olan ülkelerin en önemli silahı, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin içinde bulunduğu OSB'lerdir. Son yıllarda ekonomisi hızlı büyüme gösteren Türkiye'de de küçük ve orta büyüklükteki işletmeler özellikle istihdama yaptıkları katkılardan dolayı ekonomik büyüme ve gelişme sürecinde son derece önemli bir rol üstlenmişlerdir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, büyük ölçekli ve dünya çapında rekabet edebilir ulusal işletmelerin yaratılabilmesi için dinamik ve istikrarlı OSB yapısının oluşturulması kaçınılmaz bir zorunluluk gibi görünmektedir.

İstihdam için en iyi potansiyel OSB işletmeleridir. OSB'lerin önemi gün geçtikçe daha çok anlaşılmakta, toplum içindeki sayıları hızla artmakta, istihdam içindeki payları yükselmekte, çalışanların büyük bir kısmını istihdam etmekte ve doğal olarak kendilerine gösterilen ilgi de önemlerine ve sayılarına paralel olarak artmaktadır. OSB'ler ekonominin kahramanı, büyümenin motoru olup refah ve iş yaratmaktadır.

1.5.4. Kentleşme Üzerindeki Etkisi

Sanayi işletmelerinin dağınık ve birbirinden kopuk olması şehir planlaması açısından birçok sorun yaratmaktadır. OSB'ler, sanayi işletmelerinin çevresel etkilerinin etkin bir biçimde kontrol edilebilmesi ve çevreye verilebilecek kirliliği önleme açısından önem taşımaktadır (Özbay ve Özdemir, 1990:4).

Sanayinin kentleşmeyi hızlandıran önemli bir dinamik olduğu ve sanayi işletmelerinin yerleştikleri bölgeye konut ve yan sanayi gibi diğer kentsel faaliyetleri de

çektığı düşünülürse, planlı bir kentsel gelişmenin, öncelikle sanayinin planlı gelişim ve yerleşimini hedeflemesi gereği kaçınılmazdır.

OSB'lere yüklenen önemli fonksiyonlardan birisi de planlı şehirleşmenin sağlanmasıdır. OSB'lerle şehir içerisinde dağınık ve plansız bir sanayi yapılanmasının daha düzenli bir şekilde yapılmasını sağlamıştır (Tekin, 2008:89).

OSB'ler için sanayiciler, iyi nitelikli tarım alanlarının kaybına yol açmadan, daha düşük nitelikteki arazilere yönlendirilmelidir. Böylece, verimli arazilerin korunması sağlanmış olacaktır. OSB'lerin çevredeki yerleşme birimlerini ve tarımsal üretim alanlarını olumsuz yönde etkileyip etkilemeyeceği, yer seçimi aşamasında gözden geçirilmelidir.

Sanayici açısından olumlu bir planlama aracı olan OSB, kentsel açıdan da çevre kalitesinin belirli bir düzeyde tutulmasını sağlayan en uygun araç konumundadır. Çünkü OSB, kentsel gelişmeyi istenen yerde sağlayabilecek bir araç olarak da kullanılabilir.

Şehirleşme ve sanayileşme ilişkilerini düzenlemek açısından da çok önemli bir araç konumunda olan OSB, birçok ülkede sanayi, özellikle aşırı kalabalık ve sanayileşmiş kent merkezlerine göre daha gelişmiş alanlara yönlendirmede de bir devlet politikası olarak kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle, OSB'nin diğer bir amacı da, sanayi, kalabalık kent merkezlerinden daha az gelişmiş alanlara kaydırmaktır. Gerçekten de, günümüzde hızlı kentleşme, çevre kirliliği, insan sağlığı gibi etkenler nedeniyle sanayi işletmelerinin birçok ülkede kentsel alanlar dışında kurulması teşvik edilmektedir (Bilgin ve Ar, 2004:25).

1.5.5. OSB'nin Tarım Üzerindeki Etkileri

Tarım toprakları, giderek artan insanın gıdasını elde etmek ve sanayinin hammadde ihtiyacını karşılamak için kullanılmaktadır. Türkiye nüfusu Cumhuriyet döneminde, özellikle 1950 yıllarından sonra, hızlı bir şekilde artmıştır. Bugün 75 Milyona

yaklaşan nüfusumuzun temel gıda ve sanayinin hammadde ihtiyacını karşılayan tarım topraklarının önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Ülkemizde 1970’li yıllardan itibaren sanayileşmeye paralel olarak, çevre sorunları ortaya çıkmaya başlamış ve son yıllarda bazı yörelerde bu sorunlar önemli boyutlara ulaşmıştır. Sanayinin neden olduğu kirlilik genellikle yatırımların büyüklüğünden çok, yatırım planlaması ve yer seçimindeki eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Sanayileşme bir yandan verimli tarım arazilerini kuruluş yeri olarak kullanmakta, diğer yandan da bu tesislerden çıkan çeşitli atıklar hava, su, toprak, gürültü ve radyasyon kirliliği vb. sorunlara neden olabilmektedir.

Kirliliğin tarımda neden olduğu zararların büyüklüğü; üretim teknolojisi, atıkların nitelikleri, iklim koşulları ve tarım ürünlerinin türü ve çeşidine bağlıdır. İnsanın içinde yaşadığı fiziki çevreyi hava su ve toprak oluşturmaktadır. Dünya nüfusunun hızlı artışı, sanayileşme ve kentleşme, giderek hızlanan teknolojik gelişme, içinde yaşadığımız doğal çevrenin bozulmasına neden olmaktadır. Bugün insanın fiziki çevreyi koruması, iyileştirmesi ve geliştirmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

1.6. Organize Sanayi Bölgelerinin Özellikleri

OSB’lerde faaliyette bulunan yatırımcılar ulaşım, su, elektrik, doğalgaz, atık temizleme vb. altyapı hizmetlerini birlikte kullanmaktadırlar. Altyapı hizmetlerinin ortak olarak kullanılması ise bir disiplin sağlamaktadır. Altyapının iyi düzenlenmesi ile hem çevre kirlenmesinin önüne geçilmekte hem de bölge planlaması açısından kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca altyapı hizmetleri ile işletmelerin değil de OSB yönetiminin ilgilenmesi işletmelerin buralarda vakit kaybetmemelerini sağlamakta ve verimliliği arttırmaktadır.

OSB birbirleriyle uyumlu, birbirine destek veren ve işbirliği içinde hareket eden kuruluşların faaliyette bulunduğu bir bölgedir. OSB’lerde faaliyette bulunan bu işletmeler genellikle birbirini tamamlayan ya da aynı nitelikte işlem yapan kuruluşlardır. Böylece birinin üretimi olan herhangi bir ürün diğer işletmenin hammaddesi durumunda olmaktadır. Birbirine uyumlu olarak çalışan iş yerleri hem daha verimli çalışmakta hem de maliyetlerinde önemli ölçüde azalma görülmektedir.

OSB’lerin en önemli özelliklerinden biri de çevrenin korunmasıdır. OSB’ler kent merkezlerinden yeşil bantlarla ayrılmış konumdadırlar, düzenli altyapı ve uygun sanayi yerleşmeleri ile işletmelerin zararlı atıkları depolanmakta ve çevreye zarar vermeyecek şekilde üretime devam edilmektedir. OSB yönetim organlarının, konusunda uzman kişilerden oluşması verimliliği arttırmakta, işletme maliyetlerinin azalmasını sağlamakta ve üretim artışına bağlı olarak istihdam alanı yaratmaktadır.

1.7. Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluşu İle İlgili Hukuki Dayanaklar

OSB’nin hukuki alt yapısını “4562 sayılı OSB Kanunu” ve bu kanunun ilgili maddeleri çerçevesinde düzenlenen “OSB Uygulama Yönetmeliği” oluşturmaktadır. Bu başlık altında, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Kuruluş Kanunu, 4562 sayılı OSB Kanunu, OSB Uygulama Yönetmeliği ele alınacaktır.

1.7.1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Kuruluş Kanunu

3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun, 08. 01. 1985 tarihinde kabul edilmiş ve 18. 01. 1985 tarihli ve 18639 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanunun 2. Maddesinin (d) bendinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığının görevleri arasında OSB ile ilgili şu açıklamaya yer verilmiştir (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilat

ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 1985):

Sanayi bölge ve sitelerinin kurulmasına izin vermek, bu kuruluşları desteklemek ve denetlemek, bu konularda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve gerekli mevzuatı hazırlamak, küçük sanayi ve el sanatları ile ilgili her türlü araştırma, geliştirme ve koordinasyon hizmetlerini yürütmek, OSB ile küçük sanayi sitelerinin kurulması ile ilgili bütün faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamak.

1.7.2. 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu

4562 Sayılı OSB Kanunu çıkarılarak, OSB'lerin hukuki statüsü yasa koyucu tarafından düzenlenmiş ve OSB tüzel kişiliklerinin hak ve yükümlülükleri belirlenmiştir. OSB'nin hazırlık ve kuruluş sürecinde idarenin aktif olarak yer alıyor olması, kurulduktan sonra merkezi ve yerinden yönetim idarelerinin aktif olarak tüzel kişilik içerisinde bulunmaya devam etmeleri ve denetim konusunda idarenin kullanacağı yetkilerin temel hak ve özgürlükler üzerinde oluşturacağı kısıtlama etkisi nedeniyle, OSB tüzel kişiliklerinin yasayla düzenlenmesi zorunluluğu doğmuştur.

OSB Kanunu, 4562 Kanun numarasıyla 01. 04. 2002 tarihinde kabul edilmiş; 01. 04. 2002 tarihinde 24713 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. OSB'lerin kuruluş ve işleyiş sürecinde düzenin sağlanması ve yasal bir statüye kavuşturulmaları için hazırlanan Kanunda OSB (OSBUY, 2002):

“Sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmeleri amacıyla, sınırları tasdikli arazi parçalarını gerekli altyapı hizmetleriyle ve ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal tesisler ve teknoparklar ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli

sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve OSB Kanunu hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgeleri” olarak tanımlanmaktadır.

OSB, özel hukuk tüzel kişiliğidir. Ancak, diğer özel hukuk tüzel kişiliklerinden farkı, kamu yararı gerekçesiyle adına kamulaştırma yapılabilen veya yaptırılabilen bir özel tüzel kişiliğidir. Ancak, kanun kamulaştırma yapma veya yaptırabilme yetkisinde bir istisna getirmiştir. Başka bir ifadeyle bu kanun, özel hukuk tüzel kişisine kamulaştırma yapmasına imkân vermiştir. Ancak, anılan kanun bu istisnaya da bir istisna getirmiş ve özel OSB’ye kamulaştırma yapma imkânı vermemiştir (Çuhadar, 2005:127).

Sanayi yatırımlarının gerektirdiği alt yapı hizmetlerinin daha iyi sunulabilmesi, yatırımcılara bedelsiz ya da uygun bedelle arsa tahsisi yapılabilmesi, sanayi yatırım ve üretimini bir bölgede toplayarak halk sağlığına yönelik olumsuzlukları azaltmak ve benzeri amaçlarla OSB oluşturulmuştur. OSB kavramının ne olduğu, hukuki dayanağı ve oluşumuna ilişkin uygulamanın bilinmesi ortaya çıkan hukuki uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması açısından önem taşımaktadır.

1.7.3. OSB Uygulama Yönetmeliği

4562 sayılı OSB Kanun’unun ilgili maddeleri çerçevesinde düzenlenen ve 01. 04. 2002 tarih ve 24713 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “OSB Uygulama Yönetmeliği”nde OSB’lerin, kuruluşu, yapımı ve işletilmesi ile ilgili usul ve esaslar düzenlenmiştir. Uygulamada karşılaşılan bazı aksaklıkların düzeltilmesi amacıyla bu yönetmeliğin bazı maddelerinde değişiklik yapılarak 08. 01. 2003 tarih ve 24987 ile 05. 10. 2004 tarih ve 25604 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

OSB Uygulama Yönetmeliği; OSB’lerin planlanmasını, yer seçimini, OSB dışında kalan alanların planlanmasını, mevzi imar planlar ve parselasyon planları ile değişikliklerin onayını, arazi kullanımı, yapı ve tesislerinin projelendirilmesi, inşası ve

kullanımı ile ilgili ruhsat ve izinleri, kuruluş protokolünün düzenleme şeklini ve içeriğini, organlarının çalışma esaslarını ve OSB Kanununun uygulanmasına ilişkin diğer hususları kapsamaktadır (OSBUY, 2002).

Kamu yararı kararı, OSB'nin tüzel kişilik kazanmasını takiben müteşebbis heyetin, yer seçimi kesinleşen alan ile bölgenin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan ve Bakanlığın uygun gördüğü teknik altyapılarla ilgili alanlar için 1/5000 veya 1/2000 ölçekli Mahalli Kadastro Müdürlüğünce onaylı kadastral pafta ve 1/25000 ölçekli topoğrafik harita ile birlikte başvurusu üzerine, Bakanlık tarafından verilir. Bakanlık gerekli gördüğü hallerde planlama bütünlüğünü bozmayacak şekilde kesinleşen OSB sınırları içindeki alanın etaplar halinde kamulaştırılmasını isteyebilir ve bu doğrultuda kamu yararı kararı verebilir. Kamulaştırma işlemlerinde 04.11.1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümleri uygulanır (OSBUY, 2002).

OSB'nin hazırlık ve kuruluş sürecinde idarenin aktif olarak yer alıyor olması, kurulduktan sonra merkezi ve yerinden yönetim idarelerinin aktif olarak tüzel kişilik içerisinde bulunmaya devam etmeleri ve denetim konusunda idarenin kullanacağı yetkilerin temel hak ve özgürlükler üzerinde oluşturacağı kısıtlama etkisi nedeniyle, OSB tüzel kişiliklerinin yasayla düzenlenmesi zorunluluğu doğmuştur.

Anayasamızın 48. Maddesine göre; Özel teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine uygun olarak sosyal amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermesi, güven ve istikrar içerisinde varlığını devam ettirmesi için gereken tedbirlerin alınması devletin anayasal görevidir. Planlı kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesi yönünde tedbirler almak gibi, özel teşebbüslerin desteklenmesi de ulusal kaynakların ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi yolunda özel teşebbüsün yatırımlara yönlendirilmesi özendirici

tedbirlerle olanaklıdır. OSB uygulaması, ulusal kalkınmanın sağlanması konusunda devlete verilen doğrudan ve dolaylı anayasal görevlerin bir yansıması olarak uygulama alanı bulmuştur (Çolak, 2005:40).

1.8. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurulma Aşamaları

OSB, Kanun ve Yönetmeliklerde öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde kurulur. Eskiden OSB'nin kuruluşu, Bakanlar Kurulu Kararı ile olurken, 4562 Sayılı Kanun'dan sonra Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın onayı ile kurulmaktadır. OSB'nin kuruluşu, birçok bürokratik işlemlerin tamamlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu başlık altında kuruluş ve tüzel kişilik, kuruluş protokolü, görev ve yetkileri, görev süresi ile görevlendirme konuları ele alınmıştır.

1.8.1. Kuruluş ve Tüzel Kişilik

4562 Sayılı OSB Kanunu'nun ilgili maddeleri çerçevesinde düzenlenen ve 01.04.2002 tarih ve 24713 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren OSB Uygulama Yönetmeliği'yle de OSB'lerin, kuruluşu, yapımı, işletilmesi ile ilgili usul ve esaslar düzenlenmiştir. Uygulamada karşılaşılan bazı aksaklıkların düzeltilmesi amacıyla bu yönetmeliğin bazı maddelerinde değişiklik yapılarak 08.01.2003 tarih ve 24987 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Görev ve yetkileri OSB Kanun'u çerçevesinde tanımlanan OSB'lerin kurulabilmesi için; OSB'nin kurulması düşünülen yerin valiliğince hazırlanacak olan, OSB Yatırımını Değerlendirme Raporu'nun Valiliğin uygun görüşü ile birlikte Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na intikal ettirilmesi gerekmektedir. Söz konusu raporun Bakanlıkça değerlendirilmesini takiben uygun görülmesi halinde OSB yer seçimi etüt çalışmalarına başlanılmaktadır.

Yer seçimi etüt çalışması sonucu belirlenen OSB'nin alternatif alanları, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğünde mahallinde oluşturulan ve ortalama 22 ilgili kuruluş temsilcisinin katıldığı yer seçimi komisyonunca incelenmekte ve söz konusu alternatif alanlardan birinin oy birliğiyle OSB yeri olarak uygun görülmesi gerekmektedir.

Yeri kesinleşen OSB alanında bulunan ve şahıslara ait arazilerin arsa sahipleri ile anlaşma yolu ile satın alınması, aksi takdirde kamulaştırma yoluna gidilmesi, OSB'lerin yetki ve sorumluluğundadır. OSB'lerin kurulacağı alanlara ilişkin imar planları, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından onaylanmaktadır. Alt yapı projeleri ise ya Bakanlık tarafından onaylanmakta ya da OSB'nin yeterli düzeyde kadrosu var ise, bu yetki OSB'ye Bakanlık tarafından devredilebilmektedir (Çuhadar, 2005:139).

4562 sayılı OSB Kanunu gereğince, yer seçimi aşaması tamamlanan bir OSB'nin kuruluş işlemlerine başlanarak;

İl Özel İdaresinin,

OSB'nin içinde bulunacağı İl, İlçe veya Belde Belediyesinin, Büyükşehirlerde ayrıca Büyükşehir Belediyesinin,

İl ve İlçelerdeki mevcudiyet durumuna göre Sanayi Odası veya Ticaret ve Sanayi Odasının, Sanayici dernek veya kooperatiflerinin biri veya daha fazlasının katılımı ile hazırlanan OSB kuruluş protokolü Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na onaylanmakta ve her OSB'ye bir sicil numarası verilerek, OSB'lere tüzel kişilik kazandırılmaktadır.

Ayrıca, ihtisas OSB'lerde konuyla ilgili mesleki kuruluş ve teşekküllerin temsilcileri de talep edilmesi halinde müteşebbis heyete dahil edilmektedirler.

Tüzel kişilik kazanan OSB'ler, bölgeyle ilgili tüm kamulaştırma, imar planı, proje hazırlama ve bölgenin tüm inşaat işlerini yürütme görevini üstlenmektedir.

1.8.2. Kuruluş Protokolü

OSB kuruluş protokolü, “OSB Uygulama Yönetmeliği”nin 9. Maddesinde aşağıdaki gibi açıklanmıştır (OSBUY,2002):

- Kuruluş protokolü;

a) OSB'nin unvanını,

b) Adresini,

c) OSB'nin oluşumuna katılan kurum ve kuruluşların katılma payı oranlarını ve müteşebbis heyette temsil edilecekleri üye sayılarını,

d) Katılma paylarının ödeme şekil ve şartlarını,

e) OSB'nin organlarında görev alan asil ve yedek üyelerin adları ile temsil ettikleri kurum ve kuruluşları,

f) Katılımcıların karma veya ihtisas şeklinde sektör grupları ile Bakanlığın gerekli gördüğü hallerde, belirlediği OSB'de yer tahsis edilecek özel ya da tüzel kişilerin temel vasıfları ve işgal konularını,

g) Temsil ve ilzamları yetkilendirilmiş üyelerini,

h) Yürürlüğe giriş koşulu, imzaları ve tarihini,

i) Valinin olumlu görüşünü içeren Bakanlığa sunuş dilekçesini,

j) Bakanlık onay bölümünü ihtiva eder.

- Özel OSB'lerin kuruluş protokolünde, (c) ve (d) bentlerinde belirtilen hususlara yer verilmesi zorunlu değildir.

- Kuruluş protokolü; iki nüsha olarak tanzim edilir, onaylandıktan sonra Bakanlık OSB Sicil Defterine kaydedilerek sicil numarası verilir, bir nüshası Bakanlıkta muhafaza edilir, diğer nüshası OSB'ye gönderilir.

- Kuruluş protokolü değişikliği, mevcut ve değişiklik taslağı şeklinde hazırlanır ve Bakanlık izniyle yapılır.

- Kuruluş protokolü ilk genel kurulda ana sözleşme olarak değiştirilir ve Bakanlık onayından sonra yürürlüğe girer. Onaylanan ana sözleşmenin bir nüshası OSB'ye gönderilir.

1.9. Organize Sanayi Bölgelerinin Yönetim Yapısı ve Organları

Bu başlık altında OSB'lerin organları olan müteşebbis heyet (işletme aşamasında genel kurul), yönetim kurulu, denetim kurulu ve bölge müdürlükleri ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

1.9.1. Müteşebbis Heyet

Yer seçim işlemleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından onaylanan OSB'lerin en üst kuruluş organı olan Müteşebbis Heyet, OSB Uygulama Yönetmeliğinin dördüncü bölümü olan "Organlar" başlığı altında madde 12'de aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır (Bilgin ve Ar, 2004:41; Çuhadar, 2005:141):

Müteşebbis Heyet, OSB'nin en üst karar organıdır. Bakanlık tarafından yer seçimi kesinleştirilen OSB'nin oluşumuna katılan kurum ve kuruluşların yetkili organlarınınca mensupları arasından tespit edilecek üyeden oluşur. Müteşebbis Heyeti oluşturulacak üye sayısı 11 asil 11 yedek üyeden az, 15 asil ve 15 yedek üyeden fazla olamaz.

OSB'nin oluşumuna katılan kurum ve kuruluşları müteşebbis heyette temsil edecek üye sayısı, katılım oranları dikkate alınarak kuruluş protokolünde belirlenir. Müteşebbis heyette yer alan üyeler iki yıl için seçilir ve temsil ettikleri kurum ve kuruluşlardaki görevleri sona erdiğinde üyelikleri düşer. Üyelikten düşen veya ayrılan

üyenin yerine, temsil ettiği kurum ve kuruluşların ön sıradaki yedek üyesi geçer. Bu şekilde katılan üye, yerine geçtiği üyeden kalan süreyi tamamlar.

OSB Uygulama Yönetmeliğinin 18'inci maddesi, Müteşebbis Heyetin görevlerini daha açık bir şekilde açıklamıştır. Söz konusu yönetmeliğin 18'inci maddesine göre, müteşebbis heyetin ilgili kanunlar, yönetmelikler ve kuruluş protokolü doğrultusunda görevleri şu şekilde sıralanmıştır (OSBUY, 2002):

- OSB'nin kuruluş amacını gerçekleştirmek için gerekli kararları ve tedbirleri almak,
- Yer seçiminin ardından Valiliğe yazılan talimat yazısında belirtilen hususları yerine getirmek,
- OSB'nin yönetim ve denetim kurulunu oluşturmak, bu kurulların çalışmalarını ve hesaplarını ibra etmek,
- Üst kuruluşa katılmak için karar almak ve katılacak üyeleri tespit etmek,
- OSB'nin ihtiyacı olan elektrik, su, kanalizasyon, doğalgaz, arıtma tesisi, yol, haberleşme, spor tesisleri gibi altyapı ve genel hizmet tesislerini kurmak ve işletmek, kamu kurum ve kuruluşlarından satın alarak dağıtım ve satışını yapmak, üretim tesislerini kurma ve işletme konularında gerekli kararları almak ve gerektiğinde yönetim kuruluna bu konuda yetki vermek,
- Arsa tahsislerini yapmak,
- OSB'ye ait gayrimenkullerin ve menkullerin satış, trampa, kira bedelleri ve benzeri işlemlerle ilgili prensipleri belirlemek,
- Arsa satışı, altyapı katılım payları, elektrik, su, doğalgaz ve benzeri satış bedelleriyle ilgili prensipleri belirlemek,

- Yönetim aidatları ve hizmet karşılıklarını parsel büyüklüğüne göre belirlemek,
- Rehin ve ipotek almak, vermek, fek etmek ve gerektiğinde yönetim kuruluna bu konuda yetki vermek,
- OSB'nin yatırım programıyla bütçesini onaylamak,
- Bölge Müdürlüğü'nün teşkilat şeması ve kadrosunu onaylamak, kredi kullanılması halinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın onayına sunmak,
- Bölge Müdürünün atanması veya azliyle ilgili karar almak,
- OSB Yönetim Kurulu ve Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülen mali, idari ve teknik konularda katılımcıyla doğabilecek ihtilaf ve uyuşmazlıklar hakkında gerektiğinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın görüşünü alarak karar vermek,
- OSB'ye ait para ve diğer kaynakların kuruluş amacına uygun olarak kullanılmasını sağlamak ve denetlemek,
- Şartlar oluştuğunda Genel Kurulu toplayarak görevini OSB katılımcılarına devretmek üzere gerekli işlemleri başlatmak,
- OSB içinde katılımcıların kendi ihtiyaçları için otoprodüktör veya otoprodüktör grubu olarak kuracakları elektrik üretim tesisleriyle ilgili şekil ve şartları belirlemek,
- Kuruluş protokolünün hazırlanması, organlarının oluşturulması ve ibrası, hesapların ibrası, OSB'nin yatırım programı ve bütçesinin onaylanması, Bölge Müdürü'nün atanması veya azli, şartlar oluştuğunda genel kurulun oluşturulmasıyla ilgili görevlerin dışında kalan yetki ve sorumluluğunun yönetim kuruluna devredilmesi hususunda karar almak,

- Denetim kurulu dışında, OSB'nin her türlü hesap ve işlemlerini yıllık olarak, gerekli görülen hallerde her zaman Serbest Yeminli Mali Müşavir'lere incelettirilmesi için karar verecek prensiplerini belirlemek,
- Bölge Müdürlüğü personelinin atanması ve azliyle ilgili prensipleri belirlemek,
- Ruhsat ve izinlerin verilmesiyle ilgili prensipleri belirlemek,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na karşı taahhüt ve sorumluluklarını yerine getirmek,
- Kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü ve benzeri düzenlemelerle verilen diğer görevleri yapmak.

Müteşebbis Heyet, kanun ve yönetmelikte yer alan esaslara aykırı olmamak şartı ile alacağı prensip kararlarını, daha sonra geçilecek genel kurul aşamasında düzenleyeceği OSB ana sözleşmesinin temelini oluşturmak üzere toplu olarak bir iç talimatname şeklinde düzenleyebilir.

1.9.2. Yönetim Kurulu

4562 Sayılı OSB Kanunu'nun 8. ve OSB Uygulama Yönetmeliği'nin 19. Maddelerine göre, Yönetim Kurulu, Müteşebbis Heyetin en az dördü kendi üyeleri arasında olmak üzere seçeceği beş asıl, beş yedek üyeden oluşmaktadır. Beşinci üye olarak OSB'nin Bölge Müdürü de olabilir. Yönetim Kurulu üyeleri iki yıl için seçilir. İstifalar ve eksilmeler halinde yerine temsil ettiği kurumun ilk sıradaki yedek üyesi geçerek kalan süreyi tamamlar. OSB Uygulama Yönetmeliği 21. Maddeye göre, Yönetim Kurulu toplantılarının sekreteryaya görevini Bölge Müdürü yürütmektedir (Hozuklugil, 2007:51).

Yönetim Kurulu üyeleri kendi aralarında bir başkan ve bir başkan vekili seçerler. Yönetim Kurulu en az iki ayda bir toplanır ve toplantı asıl çoğunlukla yapılır.

Geçerli bir mazereti olmadan üst üste yapılan üç toplantıya ve mazereti olsa dahi altı ay içinde yapılan toplantıların en az yarısına katılmayan üyeler üyelikten çekilmiş sayılır. Kararlar salt çoğunlukla verilir. Oyların eşitliği halinde Başkanın oyuna itibar edilir. Yönetim Kurulu; Kanun, Yönetmelik, Kuruluş Protokolü ve benzer düzenlemeler ile Müteşebbis Heyetin kararları çerçevesinde OSB'nin sevk ve idaresini yürütmekle görevlidir (İlarslan, 2001:67).

OSB organlarından olan Yönetim Kurulunun görevleri ise şunlardır (OSBUY, 2009):

- OSB'yi temsil ve ilzam etmek,
- Kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü ve benzeri düzenlemelerle, müteşebbis heyet kararları çerçevesinde OSB'nin sevk ve idaresini yürütmek,
- OSB'nin en ideal şekilde gelişmesi için her türlü tedbiri almak, planlamak ve hakkaniyetle işleyişiyle ilgili kararları almak,
- Yıllık faaliyet raporu, bütçe, kesin hesap ve bilançoğu hazırlamak, yönetim aidatlarıyla hizmet karşılığı bedellerini belirleyerek müteşebbis heyetin onayına sunmak,
- Müteşebbis Heyetin belirlediği prensipler çerçevesinde OSB'ye ait gayrimenkullerin ve menkullerin satış, trampa ve kira bedellerini tespit etmek,
- Müşterek alanlara yapılacak sosyal tesislerin yatırım kararlarını müteşebbis heyetin onayına sunmak,
- OSB ortaklarına ait masraflarla, altyapı katılım payları ve yönetim aidatlarını katılımcılar adına tahakkuk ettirip, ödeme miktarı, şekil ve müeyyidelerini müteşebbis heyetin belirlediği prensipler çerçevesinde uygulamak,
- Müteşebbis Heyetin belirlediği prensipler çerçevesinde arsa satışlarını yapmak,

- OSB'ye ait hâlihazır harita, jeolojik ve jeoteknik etüt, imar planı, parselasyon planı ve değişikleri ile yol, atık su, yağmursuyu, içme kullanma suyu, AGOG elektrik, enerji nakil hattı ve benzeri altyapı ve arıtma tesisi projeleriyle yapım işlerine ait keşif ve ihale dosyalarını ilgili kanun ve yönetmelikler doğrultusunda hazırlamak,

- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan kredi kullanmakta olan OSB'lerde bu krediyi kullandıkları işlere ait tüm proje, keşif ve ihale dosyası hazırlama çalışmalarını, Bölge Müdürlüğü elemanları ve ilgili resmi kurumlar vasıtasıyla izlemek, inceleyip veya incelettirip kontrol ettikten sonra onaylamak üzere Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na göndermek,

- Kredi kullanmayan OSB'lerde, imar planı değişikleri, parselasyon planı ve değişikleriyle ilgili altyapı projelerini ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na göndermek,

- Özel OSB'lerde imar planı ve değişiklikleri, imar uygulama işlemleri ve altyapı projelerini, yetkili kurum ve kuruluşların uygun görüşünü takiben onaylamak üzere Bakanlığa göndermek, enerjiyle ilgili altyapı projelerini ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın uygun görüşünü takiben onaylamak üzere ilgili mercilere göndermek,

- OSB için yapılacak alım – satım, altyapı, sosyal tesisler, arıtma tesislerinin inşaatı ve proje dahil tüm ihaleleri, Müteşebbis Heyetin kararına uygun olarak yapmak,

- Proje, altyapı, sosyal tesisler, arıtma tesisleri, her türlü inşaat, bakım ve onarım işlerinin hakedişlerini onaylamak,

- OSB'nin ihtiyacı olan elektrik, su, kanalizasyon, doğalgaz, arıtma tesisi, yol, haberleşme, spor tesisleri gibi altyapı ve genel hizmet tesislerini kurma ve işletme, kamu kurum ve kuruluşlarından satın alarak dağıtım ve satışını yapma, üretim tesislerini kurma ve işletme konularında müteşebbis heyetin verdiği yetkiyle gerekli kararları almak ve uygulamak,

- Mütешеbbis heyetin verdiği yetkiyle rehin ve ipotek almak, vermek, feketmek,
- Mütешеbbis heyetin belirlediği prensipler çerçevesinde elektrik, su, doğalgaz ve benzeri satış bedellerini belirlemek,
- OSB içinde katılımcıların kendi ihtiyaçları için otoprodüktör veya otoprodüktör grubu olarak kuracakları elektrik üretim tesisleriyle ilgili Mütешеbbis Heyetin belirlediği şartlarda izin vermek,
- Mütешеbbis Heyetin belirlediği prensipler çerçevesinde ruhsat ve izinleri vermek, verilen ruhsat ve izinlere uygun işlem yapılması için gerekli tedbirleri almak veya aldirmek, uyulmaması halinde uygulanacak yaptırımları belirlemek,
- Bölge Müdürlüğü hariç, Bölge Müdürlüğü personelinin atanması ve azline karar vermek,
- Bölge Müdürlüğü personelinin ücretlerini belirlemek,
- Genel idare giderleri için kredi kullanmakta olan OSB'lerde Bölge Müdürlüğü personelinin atanması ve azliyle ilgili teklifleri hazırlayarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın iznini almak,
- Mütешеbbis Heyet tarafından tespit edilen plan, prensip ve programları uygulamak ve verilen diğer görevleri yapmak,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na karşı taahhüt ve sorumluluklarını yerine getirmek,
- OSB'de katılımcılar arasında veya katılımcılarla Bölge Müdürlüğü arasında çıkabilecek ihtilafi çözümlmek, çözümlenemeyen konularda Mütешеbbis Heyete başvurmak,

- İşyeri açma izni veya işletme belgesi ve yapı kullanma iznini almış katılımcıların devir taleplerini inceleyip sonuçlandırmak.

1.9.3. Denetim Kurulu

Denetim Kurulu, Müteşebbis Heyetin kendi üyeleri arasından seçeceği iki asıl iki yedek üyeden oluşur. Denetim Kurulu üyeleri iki yıl için seçilir. Üyelikten düşen veya ayrılan üyenin yerine ilk yedek üye geçerek kalan süreyi tamamlar. 5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanunu'nun 5. Maddesinin (r) bendinin (5) numaralı alt bendine göre kurulup yönetmelikte olan OSB'ler Denetim Kurulunu, Oda Meclis Bütçe Komisyonunun tamamından oluşturabilecekleri gibi seçimle belirleyecekleri en fazla iki temsilcisinden de oluşturulabilirler (Çuhadar, 2005:149).

Denetim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır (OSBUY, 2009):

- OSB'nin işlemlerinden bilgi edinmek ve gerekli kayıtların düzenli olarak tutulmasını sağlamak amacıyla en az üç ayda bir defa OSB'nin hesap, işlem ve defterlerini incelemek, birlikte veya münferiden düzenleyecekleri raporu, Müteşebbis Heyete ve Yönetim Kuruluna bildirmek,
- En az üç ayda bir defa OSB'nin nakit mevcudu ile menkul değerlerini kontrol etmek ve sonuçlarını yazılı tutanağa bağlamak,
- Bütçe, bilanço ve gelir –gider cetvelini denetlemek,
- Yıllık bilanço ve sonuç hesaplarını inceleyerek bu husustaki görüşlerini birlikte veya tek başına bir raporla Müteşebbis Heyete veya Genel Kurula bildirmek,
- Gerekli hallerde Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırarak,

- OSB katılımcılarının OSB Yönetim Kurulu üyeleri ve OSB personeli hakkındaki şikâyetlerini incelemek ve şikâyet konusuna göre inceleme sonucunu Müteşebbis Heyete veya Genel Kurula ve Yönetim Kuruluna iletme,

- Boşalan Denetim Kurulu üyeliğine gecikmeksizin yedek üyeleri çağırmak,
- Yönetim Kurulu üyelerinin gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarını araştırmak,

- En az üç ayda bir ara rapor ve yılda bir defa genel denetleme raporu düzenleyerek Müteşebbis Heyete veya Genel Kurula ve Yönetim Kuruluna sunmak,

- Denetim Kurulu üyeleri görevleri çerçevesinde işlerin yürütülmesinde gördükleri noksanlıkları, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemelere aykırı uygulamaları ve bundan sorumlu olanları, rapor dönemini beklemeden Müteşebbis Heyete veya Genel Kurula, sorumlular Müteşebbis Heyet içinde ise Bakanlığa haber vermekle yükümlüdür.

- Denetim Kurulu üyeleri kendilerine kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemeler ile verilen görev ve yetkileri gerektiğinde tek başlarına da kullanabilir.

- Denetim Kurulu üyeleri Yönetim Kurulu toplantılarına katılabilir ancak oy kullanamaz.

1.9.4. Bölge Müdürlüğü

4562 Sayılı Kanunun 10'uncu ve OSB Uygulama Yönetmeliği'nin 25. ve 26'ncı maddeleri, kurulacak OSB'lerin bünyelerinde Bölge Müdürlüğü'nün kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Anılan kanun ve yönetmelik hükümleri, Bölge Müdürlüğü'nün; Bölge Müdürü ile yeteri kadar idari ve teknik personelden oluşmasını öngörmektedir. Kredi kullanan OSB'lerde Bölge Müdürlüğü'nün teşkilat şeması ve kadrosu Sanayi ve Ticaret

Bakanlığı'nın onayıyla oluşmakta ve değişmektedir. Ancak, OSB'lerde Bölge Müdürü, Müteşebbis Heyet tarafından atanmaktadır (Bilgin ve Ar, 2004:50).

Bölge Müdürü'nün görevleri şunlardır (OSBUY, 2009):

- Bölge Müdürü Yönetim Kuruluna bağlı olarak çalışır,
- Bölge Müdürü, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemeler çerçevesinde, Müteşebbis Heyet, Genel Kurul ve Yönetim Kurulunun kararları ve talimatları doğrultusunda, OSB'nin sevk ve idaresini yürütmekle görevlidir,

- Bölge Müdürü, OSB'nin idari ve teknik personelinin en üst amiridir.

1.10. Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulamayacak Tesisler

OSB Uygulama Yönetmeliği'nin madde 101'de OSB'de kurulamayacak tesisleri aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır (OSBUY, 2009).

1.10.1. Karma ve İhtisas OSB'lerde

- Rafineriler, gazlaştırma ve sıvılaştırma tesisleri,
 - Ham petrol rafinerileri,
 - Kömür veya bitümlü şistin sıvılaştırıldığı ve gazlaştırıldığı tesisler,
 - Sıvılaştırılmış petrol gazı dolun ve depolama tesisleri,
- Çimento fabrikaları, beton santralleri, çimento klingeri üreten tesisler,
- Nükleer güç santralleri ile diğer nükleer reaktörler,
- Radyoaktif atıkların depolanması, bertarafı ve işlenmesi amacıyla projelendirilen tesisler ve benzeri radyoaktif atık tesisleri,
- Nükleer yakıtların üretilmesi veya zenginleştirilmesi ile ilgili tesisler,
- Endüstriyel nitelikli, sintine ve benzeri atık suların geri kazanım tesisleri,

- Çevre ve Orman Bakanlığının olumlu görüşü doğrultusunda OSB tarafından kurulmasına izin verilen kullanılmış yağın yeniden rafine edilmesi veya başka bir ürüne çevrilerek tekrar kullanımı, metal ve metal olmayan atık ve hurdaların yeniden değerlendirildiği geri dönüşüm tesisleri hariç olmak üzere her türlü atığın; geri kazanımı, ayrıştırılması, yakılması, gazlaştırılması, kimyasal yolla arıtılması, nihai veya ara depolanması veya araziye gömülmesine ilişkin tesisler.

1.10.2. Karma OSB'lerde

- Parlayıcı/patlayıcı maddelerin üretildiği tesisler,
- Petrokimya kompleksleri,
- Üretiminde kapalı proses, gaz veya sıvı yakıt ve toz kaynaklarında filtre sistemlerini kullanan tesisler hariç; tuğla ve kiremit fabrikaları, kömür yıkama, kireç, alçı ve zımpara tesisleri,
- Entegre şeker fabrikaları,
- Klor-alkali tesisleri, gliserin, yağ asitleri, sülfürik asit, fosforik asit, hidroklorik asit, klor ve benzeri kimyasal maddeler üreten yerler, azot sanayi ve bu sanayi ile entegre gübre fabrikaları,
- Zirai mücadele ilaçları için hammadde üretimi yapan tesisler,
- Asbest, asbest içeren ürünlerin işlenmesi veya dönüştürülmesi yapılan tesisler,
- Selüloz ve selüloit üretim yapan tesisler,
- OSB'nin kanal deşarj standardına uygun atık su arıtma tesisi kuran tesisler hariç olmak üzere; kâğıt hamurundan her çeşit kâğıt üretimi yapan tesisler,
- Ham deri işleme, padok ve hayvan kesimi yapılan tesisler,
- Maya ve tuz üretim tesisleri,

- Talk, barit, kalsit, antimuan ve benzeri kırma ve öğütme tesisleri.
- OSB, yukarıda belirtilen tesislerin dışında, kurulmasında sakınca gördüğü

diğer tesisler için üniversite ve benzeri kuruluşlardan alınacak raporlar çerçevesinde karar verir.

1.11. Türkiye’de OSB Uygulamaları

Türkiye’de OSB uygulamaları başlığı altında, öncelikle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın kredi desteği ile kurulan OSB’ler, Küçük Sanayi Sitelerinden dönüştürülen OSB’ler, Özel OSB’ler ve İhtisas OSB’leri ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

1.11.1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (STB) Kredi Desteği ile Yapılan OSB’ler

OSB’lerin kurulabilmesi için, OSB kurmak isteyen kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanacak olan OSB gerekçe raporu, Valiliğin onayı ile STB’ye sunulmaktadır. Bu aşamanın ardından Bakanlıkça OSB kuruluşu için uygun görülen talepler, yer seçimi yapılmak üzere değerlendirmeye alınmaktadır. Yer seçiminin sonuçlandırılmasına kadar olan çalışmalar, OSB kuruluşuna katılacak kurum ve kuruluşlar tarafından ve Valilik kanalıyla yürütülmektedir.

STB’nin kredi desteğiyle yapılan ve yapılacak olan OSB alt yapı inşaatlarına yıllar itibarıyla kullandırılan kredilerin faiz oranları Tablo 1.1’de verilmiştir. Tablo 1,1’e göre, geri ödeme koşulları 1987 yılından beri değiştirilmemiştir. Ancak, faiz oranları ekonomik gelişmelere de bağlı olarak yıllar itibarıyla değişmiştir. Türkiye’nin 1980’li yıllarda yüksek enflasyonlu bir ekonomiye sahip olduğu düşünüldüğünde OSB’lere verilen kredilerin çok düşük bir faizle verildiği görülmektedir.

Tablo: 1.1. OSB'lere Kullandırılan Kredilerin Özellikleri

Yıllar	Kredi Bilgileri	İLLER		
		Kalkınmada Öncelikli İller	Normal İller	Gelişmiş İller
	Kredi Oranı	Yüzde 99	Yüzde 99	Yüzde 99
1962-1986	Faiz Oranı	Yüzde 12	Yüzde 15	Yüzde 15
	Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz Toplam 15 Yıl	5 Yıl Ödemezi Toplam 15 Yıl	5 Yıl Ödemezi Toplam 15 Yıl
	Kredi Oranı	Yüzde 99	Yüzde 95	Yüzde 90
1987-1996	Faiz Oranı	Yüzde 12-15	Yüzde 20	Yüzde 22
	Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz Toplam 15 Yıl 4 Yıl Ödemesiz Toplam 13 Yıl	3 Yıl Ödemesiz Toplam 11 Yıl	2 Yıl Ödemesiz Toplam 9 Yıl
	Kredi Oranı	Yüzde 99	Yüzde 99	Yüzde 99
1997-1999	Faiz Oranı	Yüzde 25	Yüzde 40	Yüzde 50
	Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz Toplam 15 Yıl	3 Yıl Ödemesiz Toplam 11 Yıl	2 Yıl Ödemesiz Toplam 9 Yıl
	Kredi Oranı	Yüzde 99	Yüzde 95	Yüzde 90
2000-2003	Faiz Oranı	Yüzde 10	Yüzde 15	Yüzde 20
	Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz Toplam 15 Yıl	3 Yıl Ödemesiz Toplam 11 Yıl	2 Yıl Ödemesiz Toplam 9 Yıl
	Kredi Oranı	Yüzde 99	Yüzde 95	Yüzde 90
2004-2006	Faiz Oranı	Yüzde 2	Yüzde 7	Yüzde 12
	Geri Ödeme	5 Yıl Ödemezi Toplam 15 Yıl	3 Yıl Ödemesiz Toplam 11 Yıl	2 Yıl Ödemesiz Toplam 9 Yıl
	Kredi Oranı	Yüzde 99	Yüzde 95	Yüzde 90
2007-2008	Faiz Oranı	Yüzde 2	Yüzde 5	Yüzde 9
	Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz Toplam 15 Yıl	3 Yıl Ödemesiz Toplam 11 Yıl	2 Yıl Ödemesiz Toplam 9 Yıl
	Kredi Oranı	Yüzde 99	Yüzde 95	Yüzde 90
2009- Halen	Faiz Oranı	Yüzde 1	Yüzde 3	Yüzde 6
	Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz Toplam 15 Yıl	3 Yıl Ödemesiz Toplam 11 Yıl	2 Yıl Ödemesiz Toplam 9 Yıl

Kaynak: (<http://www.sanayi.gov.tr>)

Tablo 1.2'de tamamlanan ve 2010 Yılı Yatırım Programı'nda devam eden projelerin bölgesel dağılımı verilmektedir. Tabloya göre, tamamlanan OSB'lerin yüzde 21,4'ü Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Karadeniz Bölgesi 28 Adet OSB ile en çok

OSB'ye sahip olmasına rağmen, OSB alanı olarak yüzde 11,1 ile Doğu Anadolu Bölgesi'nin önünde altıncı sırada gelmektedir. Karadeniz Bölgesi'ndeki OSB'lerin genel özelliği coğrafi şartlardan dolayı alan olarak küçük olmalarıdır. Karadeniz Bölgesi'nden sonra 20'şer adet OSB ile İç Anadolu Bölgesi ve Marmara Bölgesi gelmektedir. Marmara Bölgesi toplam OSB'lerin yüzde 16'sına sahip olmakla beraber, alan olarak toplam OSB alanının yüzde 20'sine sahiptir. En az OSB Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır. Aynı şekilde 2010 Yılı Yatırım Programında yer alan projelere bakıldığında; yine devam eden projelerde en fazla projeye sahip bölge 17 adet proje ile Karadeniz Bölgesidir. Bu bölgeyi 14 adet OSB ile Ege Bölgesi ve 12 adet OSB ile İç Anadolu Bölgesi takip etmektedir.

Tablo: 1.2. Tamamlanan ve Devam Eden OSB'lerin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	2009 Sonu OSB				2010 Yatırım Programı OSB				
	Adet	%	Alan (ha)	% (ha)*	Adet**	Alan (Ha)	Kredi verilecek Alan (Ha)	%	Adet***
Marmara	21	16.05	5.266	20.37	8	989	539	7.70	9.64
Ege	19	14.50	3.873	14.98	14	2.155	1.640	16.79	16.87
Akdeniz	16	12.21	3.453	13.36	4	250	100	1.95	4.82
İç Anadolu	24	18.32	4.830	18.69	12	2.435	1.710	18.97	14.46
Karadeniz	28	21.37	2.877	11.13	17	1.328	1.089	10.35	20.48
Doğu Anadolu	10	7.63	1.548	5.99	15	2.761	1.189	21.51	18.07
Güney Doğu Anadolu	13	9.92	3.999	15.47	13	2.918	1.287	22.73	15.66
Türkiye Toplamı	131	100	25.846	100.00	83	12.836	7.554	100	100

Kaynak: ([http:// www.sanayi.gov.tr](http://www.sanayi.gov.tr))

(*) Toplam bölge alanının Türkiye toplam alanına oranıdır.

(**) Etüt ve arıtma karakteristiği ile yer alan projeler adet olarak toplamlara dahil edilmiştir.

(***) Toplam adedin Türkiye toplam adedine oranıdır.

1.11.2. Küçük Sanayi Sitelerinden (KSS) Dönüştürülen OSB'ler

Ankara İvedik OSB, Ankara OSTİM OSB, İstanbul İkitelli OSB ve İstanbul Beylikdüzü OSB ve Dudullu OSB'leri, KSS'lerden dönüştürülen OSB'lerdir. Bu KSS'ler OSB Kanununun geçici maddeleri uyarınca gerek imar sorunlarının çözülmesi ve gerekse buralardaki işletmelerin OSB'lere sağlanan desteklerden yararlandırılması amacıyla OSB'ye dönüştürülmüştür.

Tablo 1.3'te Küçük Sanayi Sitelerinden OSB'ye dönüşen 4 adet bölgede parsel ve istihdam bilgileri verilmiştir. Tabloda da görüleceği üzere söz konusu OSB'lerde 38.363 adet sanayi parseli bulunmakta olup bunların tamamı tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin yüzde 73'ünde üretime geçilmiş olup, buralarda 28.318 adet işletme üretim yapmakta ve yaklaşık 285 bin kişiye istihdam sağlanmaktadır. Söz konusu OSB'lerin tam kapasiteye erişmeleri durumunda yaklaşık 50 bin kişilik daha istihdam sağlanacaktır. Bu OSB'lerin en büyüğü İstanbul İkitelli OSB'dir. İkitelli OSB'de yüzde 67'lik bir üretime geçme oranı ile 16 bin işletme üretim yapmakta ve yaklaşık 140 bin kişiye istihdam sağlanmaktadır.

Tablo: 1.3. KSS'lerden OSB'ye Dönüşen Bölgelerde Parsel ve İstihdam Durumu

Biten Organize Sanayi Bölgeleri	Parsel Sayısı (Adet)	Tahsis Edilen Parsel Sayısı (Adet)	Üretime Geçilen Parsel Sayısı (Adet)	Üretime Geçme Oranı (Yüzde)	İstihdam Edilen Kişi Sayısı (Kişi)	İstihdam Potansiyeli (Kişi)
Ankara-İvedik OSB	7.191	7.191	6103	85	68.590	74.030
Ankara-OSTİM	4.672	4.672	3.719	80	50.000	54.765
İkitelli OKSB	24.000	24.000	16.000	67	139.738	179.738
İstanbul Dudullu OSB	2.500	2.500	2.496	100	26.955	26.955
T O P L A M	38.363	38.363	28.318	73	285.261	335.486

Kaynak: Cansız, 2010:59

1.11.3. Mütешеbbis İmkânları İle Yapılan OSB'ler (Özel OSB)

Genel olarak mütешеbbis imkânlarıyla yapılan OSB'ler, gerek KSS'lerden OSB'lere dönüşenlere, gerekse kamu kaynaklarıyla yapılanlara oranla daha düşük verimlilikle çalışmaktadırlar. Buna, özel OSB'lerde arsa fiyatlarının yüksekliği genelde gelişmiş yörelerde ve özel sektörün kâr amacı gütmesi nedeniyle izlediği politikaların neden olduğu düşünülmektedir.

Tablo 1.4'te kendi imkânlarıyla tamamlanan 19 adet OSB'deki parsel ve istihdam bilgileri verilmiştir. Söz konusu OSB'lerde üretime geçme oranı yüzde 41 olup, bu OSB'lerde 1.461 adet işletme üretime geçmiş ve 92,146 kişilik bir istihdam sağlanmıştır. Sakarya, Bursa ve İstanbul'da yer alan OSB'ler yüzde 79-97 arasında üretim oranlarıyla son derece başarılı olmakla birlikte, Bilecik ve İzmir'deki Aliğa OSB ve İzmir-İTOB OSB ile Ankara Polatlı OSB'de üretime geçme oranları diğerlerine nazaran düşük düzeyde kalmaktadır.

Tablo: 1.4. Kendi İmkânlarıyla Tamamlanan OSB’lerde Parsel Bilgileri

Biten Organize Sanayi Bölgeleri	Parsel Sayısı (Adet)	Tahsis Edilen Parsel Sayısı (Adet)	Üretime Geçilen Parsel Sayısı (Adet)	Üretime Geçme Oranı (Yüzde)	İstihdam Edilen Kişi Sayısı (Kişi)	İstihdam Potansiyeli (Kişi)
Ankara-Polatlı I	90	82	17	19	300	3.156
Ankara 2 ve 3.	328	328	0	0	0	13.120
Bilecik-Dazaryeri	98	9	9	7	950	1.089
Bursa-Nilüfer	285	285	231	81	17.000	19.160
Bursa-Kestel	95	75	75	79	3.000	3.640
Elazığ-Merkez Hayvan Ürünleri	7	7	2	29	56	256
Hatay-Payas	42	29	25	60	1.700	2.276
İstanbul-Tuzla Kimya Sanayicileri	167	167	140	84	2.855	3.935
İstanbul-Tuzla Boya ve vernik	86	86	70	81	2.150	2.790
İstanbul-Tuzla	189	171	47	25	1.250	6.786
İstanbul-Tuzla Mermerciler	157	157	127	81	4.600	5.400
İstanbul-Beylikdüzü (OKSB)	282	282	273	97	20.000	20.360
İzmir-Aliağa I	365	189	27	7	545	12.601
İzmir Kemalpaşa	706	519	190	27	18.000	37.144
İzmir-ITOB	372	329	41	11	804	13.700
Kocaeli-Gebze (Plastikçiler)	166	164	85	51	8.500	11.724
Kocaeli-Gebze V (Kimya)	72	45	0	0	0	2.664
Kocaeli-Gebze II (TOSB-TAVSAD)	99	93	50	51	5.868	7.780
Sakarya-Merkez I	62	62	59	95	5.268	5.388
Toplam	3598	3065	1461	40.61	92146	172962

Kaynak: (Cansız, 2010:60)

1.11.4.İhtisas OSB’leri

OSB’ler faaliyet alanlarına göre kendi içinde Karma OSB, İhtisas OSB ve Tarıma Dayalı OSB olmak üzere üçe ayrılmaktadırlar. Karma OSB’lerde tüm sektörlerden işletmeler bulunurken, ihtisas OSB’lerde sadece belirli bir endüstri kolunda üretim yapan işletmeler yer almaktadır. Deri OSB’leri ve Mermer OSB’leri bu niteliktedir.

Tarıma Dayalı OSB’lere Hayvancılık ve Çiçekçilik OSB’leri örnekleri verilebilir. Bugün devam eden 9 adet dışında Tarıma Dayalı OSB’lerde uygulama örnekleri görülmeden Yatırım Programına yeni proje alınmaması yönünde bir politika benimsenmiştir. Bunun en önemli nedeni ise tüm bölgelerden Tarıma Dayalı OSB

teklifinin gelmesidir. Ancak bu uygulamanın başarılı olup olmayacağı konusunda tereddütler bulunmaktadır.

İstanbul Tuzla Deri, İzmir Menemen Deri, Uşak Deri Karma, Balıkesir Haddeciler, Afyonkarahisar İncehisar Mermer, Denizli Deri ve Niğde-Bor tamamlanan ihtisas OSB'leridir. Ancak sektörlerdeki sıkıntı nedeniyle daha sonra, Uşak, Balıkesir ve Niğde Bor OSB'leri Karma OSB olmuştur (Cansız,2010:60).

Aşağıdaki Tablo 1.5'te 2009 Yılı Yatırım Programında yer alan ihtisas OSB'lerin sayısı verilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere 21 adet OSB Yatırım Programında yer almaktadır. Yatırım Programında yer almayan 15 adet ihtisas OSB bulunmaktadır. Ayrıca uygulama sonuçları beklenen 23 adet Tarıma Dayalı İhtisas OSB (TDİOSB) projesinin yer seçimi çalışmaları durdurulmuştur. Yatırım Programında olmayan ancak sicil alan 3 adet TDİOSB bulunmaktadır. Diğer taraftan, daha önceden yer seçimi olumsuz sonuçlanan 15 adet de OSB girişimi de bulunmaktadır.

Tablo: 1.5. 2009 Yılı Yatırım Programında Yer Alan İhtisas OSB'lerin Sayısı

OSB Türleri	Sayı (Adet)
Tarıma dayalı ihtisas OSB'ler	9
Deri OSB'ler	5
Mermer OSB'ler	2
Tekstil- Dokuma OSB'ler	1
Zeytincilik OSB	1
Dökümcülük OSB (Ankara)	1
Bilişim OSB	1
Gıda OSB	1
Toplam	21

Kaynak: Cansız, 2010:61

2. BÖLÜM

OSB'DE UYGULANAN TEŞVİK POLİTİKALARI VE ETKİLERİ

Bu bölümde OSB'lerde uygulanan teşvik politikalarının tanımı, özellikleri, önemi, tarihsel gelişimi ve amaçları ele alındıktan sonra teşvik politikaları ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2.1. Teşvik Tedbirlerinin Tanımı ve Özellikleri

Devletin ekonomi politikası çerçevesinde bazı faaliyetleri desteklemesi konusunda geliştirdiği ve uyguladığı politikaların tarihi geçmişiyile ilgili detaylı ve güvenilir bilgiler yeterli olmamakla birlikte, teşviklerin tarihi sürecinin verginin gelişimiyle değerlendirildiği söylenebilir. Dolayısıyla, devlet tarafından emeğin, sermayenin, malın veya bazı faaliyetlerin vergiden muaf tutulması vergi sisteminin önemli unsuru olarak gelişmiştir. Hatta ilk toplumlarda bile, üretilen bazı tarımsal ürünlerin ve sahip olunan hayvanların miktarını arttırmak amacıyla vergi muafiyetlerinin tanındığına ilişkin bilgilere bir çok eski kaynaklarda rastlanmaktadır (Uslu ve Önal, 2007:61).

Bütün ülkelerde varılmak istenen ekonomik ve sosyal amaçlar veya hedefler vardır. Teşvikler bu hedefler doğrultusunda gelişmesi istenen ekonomik faaliyetlere devlet eli ile sağlanan maddi veya hukuki destekler ve kolaylıklardır. Fakat kullanılış amaçlarına göre farklı şekillerde de teşvik kavramı tanımlanabilmektedir (Durman ve Önder, 2007:23).

Teşvik kavramı, ekonomide kamunun çeşitli şekillerde bazı sektörlerin hızlı gelişmesi için maddi veya manevi desteği, yardım ve özendirilmesini ifade eder. Teşvik tedbirleri kalkınma ekonomisinin bir parçası olarak kıt kaynakların en verimli kullanımını, tasarruf tedbirlerini, ihracat ve döviz gelirlerinin artırılması amaçlanmaktadır. Yatırım ve kalkınma, bölgesel, yabancı sermaye, ihracat teşvikleri alanlarına ayrılmaktadır.

OECD'nin yapmış olduğu tanıma göre yatırım teşviki; bir yatırımın maliyetini veya potansiyel kârını etkileyerek veya yatırımla ilgili risklerini değiştirerek yatırımın büyüklüğünü, bölgesini ve sektörünü etkilemek için hazırlanan hükümet önlemleridir (Duran, 2003:6).

Hazine Müsteşarlığı'nın yaptığı teşvik tanımı ise, kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak, bölgeler arası dengesizlikleri gidermek, sermayeyi tabana yaymak, istihdam yaratmak, katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanmak ve uluslararası rekabet gücünü sağlamak için yatırımların uluslararası yükümlülöklere aykırılık teşkil etmeyecek şekilde teşviki, yönlendirilmesi ve desteklenmesi şeklindedir (Çiloğlu, 2000:30).

Teşvik kavramını özetle, “Milli ekonomi öncelikleriyle, müteşebbis önceliklerinin uyum halinde olmadığı durumlarda, bunların milli ekonomi önceliklerine uyumlandırılması amacıyla başvuru olan bir ekonomik politika aracıdır.” şeklinde açıklanabilir (İTO, 1997:6).

Kaynakların kıt olduğu gelişen ekonomilerde piyasa şartları girişimcileri yatırım yapmaktan alıkoyabilir. Özel teşebbüsü, milli ekonominin zorunlu önceliklerine yönlendirebilmek için kamu otoriteleri teşvik mekanizmalarını kullanırlar. Böylece bazı darboğazlar giderilir, kârlı olmadığı sanılan bazı altyapı yatırımlarının gerçekleşmesi olası hale gelir (İzgi, 1998:24).

Teşvik politikaları denince, özel sektörü yatırım, üretim ve hizmet dallarıyla bölgelere yönelten ve kanunla düzenlenen özendirici, itici ve caydırıcı kural araçlarının tamamı anlaşılmaktadır. Uluslararası ekonomik bütünleşmelerin giderek yaygınlaştığı bir ortamda ölkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarını gerçekleştirebilmek, uluslararası ticarete rekabet güçlerini artırarak dünya ticaretinden daha büyük bir pay alabilmek

konusundaki yaklaşımları, ülkelerin teşvik politikalarını, ekonomi politikalarının önemli bir aracı haline getirmektedir.

Teşvikin tanımının daha net anlaşılabilmesi açısından teşvik tedbirlerinin bir takım özelliklerinin bilinmesi konumuz açısından önem arz etmektedir.

Teşvik özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Durman ve Önder, 2007:23-24):

- Teşvikler devlet tarafından verilir.
- Teşvikler genellikle özel kesime verilmekle birlikte kamu teşebbüslerine de verilmektedir.
- Teşvikler devlete bir maliyet yükler. Bu, nakdi teşviklerde ucuz kredi ve hibeler yolu ile yapılan transferler nedeni ile kamu fonlarının azalmasından kaynaklanacağı gibi, vergisel teşviklerde tahakkuk etmiş veya gelecekte tahakkuk edecek bir devlet gelirinini bağışlanmasından kaynaklanan gelir azalması şeklinde de olabilir.
- Teşvikler, devlet açısından gelir kaybı veya fon azalmasına neden olurken, firmalar açısından bir yararı ifade eder.
- Teşvikler, yatırımın maliyetini, bölgesini, sektörünü, büyüklüğünü ve zamanlamasını etkilemek amacıyla dönük olarak kullanılır.
- Teşvikler dolaylı veya dolaysız olarak verilebilir.
- Teşvikler, açık veya gizli olabilir.

2.2. Teşvik Tedbirlerinin Önemi

Kalkınma yolundaki bir ekonomide, gerek iç piyasanın büyütülmesi hedefleri bakımından, gerekse dış piyasalara rekabetçi bir nitelikte çıkabilme bakımından, zamanla ortadan kaldırılmak veya yöneldiği alanlar değiştirilmek şartıyla, “maddi teşvik” araçlarının yatırımların çoğaltılmasında ve koordinasyonunda önemli bir yeri vardır.

Ülke yönetimini elinde bulunduran yönetici ve uzmanlar, izlenilen ekonomik politikayı gerçekleştirmek üzere, çeşitli araç ve yöntemlerden yararlanmak suretiyle milletin refahı ve ülkenin kalkınmasını sağlamaya yönelik tedbirler alırlar. Özellikle kültür düzeyi düşük geri kalmış ülkelerin kalkınmasında, bu yöntemler fevkalade önemlidir. Milletin refahı ve kalkınması için gerekli malların bir kısmı bulunsa dahi, bu kaynakları en etkin biçimde kullanmak suretiyle ekonomiye yön vermek ve refah seviyesini yükseltmek mümkündür.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik kalkınmanın sağlanmasında devlet yardımları önemli rol oynamaktadır. Bu ekonomilerin özelliği tasarruf yetersizliği, dengesiz gelir ve kaynak dağılımı ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak beşeri ve fiziki sermaye yetersizliğinin hüküm sürmesidir. Ayrıca, yatırım ve kaynak kıtlığı, kurumsallaşma yetersizliği, bölgeler arası dengesizlik ve işsizlik sorunu, doğal kaynaklardan yeterince yararlanılmaması, girişimcilerin eğitim ve denetim yetersizliği, sık sık iktisadi bunalımlarla karşılaşılması gibi nedenlerle çeşitli şekillerde kamudan özel girişimlere kaynak aktarılmaktadır (Uslu ve Önal, 2007:63).

Gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde bölgesel kalkınmanın gereksinimleri doğrultusunda; vergi teşvikleri yatırımların artırılması, işsizliğin düşürülmesi ve bazı sektörlerin ya da ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi vb. amaçlarına yönelik olarak kullanılmaktadır (İldırar, 2004:39).

2.3. Teşvikin Tarihçesi

Sanayi devrimi ile başlayan süreçte gittikçe önemi artan vergi politikası, günümüzde sadece mali amaçlar için değil, sosyal amaçlar için de kullanılmaktadır.

Özel sektörün, kalkınma, plan ve hedefleri doğrultusunda yatırım yapmasını cazip kılacak teşvik tedbirleri, çeşitli kamu idarelerince yürütülmekte iken, 1967 yılında

çıkartılan 933 sayılı Kanun ile kurulan “Bakanlık Yatırımları ve İhracatı Geliştirme ve Teşvik Bürosu” altında toplanmıştır. Böylece, hem koordinasyon ve hem de başvurularda standartlaşma sağlanmıştır. Teşvik idaresi, Başkanlığın genelgesi ile DPT Müsteşarlığına bağlanmış, uygulamayı yürütmek üzere DPT bünyesinde Teşvik ve Uygulama Dairesi kurulmuştur (Bilen, 2003:35).

Türkiye’de genel teşvik sistemi, genel ve özel hedefleri olan, kısa, orta ve uzun dönemli araçlardan ve bunların uygulamalarından oluşan nispeten karmaşık bir görünüme sahiptir. Karmaşıklık, hedeflerin ve özellikle araçların çokluğu yanında, mevzuat ve uygulamanın zor anlaşılabilmesi ve hızlı değişmesinden kaynaklanmaktadır.

2.3.1. Planlı Döneme Kadarki Teşvik Tedbirlerine Toplu Bakış

Büyüme süreci içerisinde devlet, özel sektörünün belirli alanlarda yatırım yapmasını sağlamak amacıyla çeşitli teşvik tedbirlerine başvurmuştur. Dünyanın birçok ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de planlı ekonomik kalkınmanın bir aracı olarak kullanılan teşvik politikaları, Cumhuriyetimizin ilanı 1923’ ten günümüze çeşitli aşamalar kat ederek uygulanmaya gelmiştir.

Cumhuriyet Türkiye’inde 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında yapılan I. İktisat Kongresi, teşvik tedbirleri konusunda önemli bir adım olmuştur. Bu kongrenin amacı; özel sektörün geliştirilmesiyle ulusal ekonomide sağlanması öngörülen katkıların ve özel girişimin, özellikle de Türk girişimcilerin, bu çerçevede geliştirilmesine yönelik prensiplerin saptanmasıdır (Bilen, 2003:17).

Bu konuda diğer önemli bir adımda 18.05.1927 tarih ve 1055 sayılı Teşvik-i Sanayi Kanunu’dur. Kanun ile öngörülen teşvik tedbirlerinin başlıcaları şu şekilde sıralanabilir (DPT, 1982:16):

- Arazi istimlâki ile arazinin bedelsiz olarak tahsisi,

- Kredi ile bina ve arazi devri,
- Vergilerden muafiyet,
- Hisse senetlerinde damga resmi muafiyeti,
- Gümrük muafiyeti,
- Nakliye ücretlerinde tenzilat,
- Prim verilmesi,
- Bazı girdilerde fiyat indirimi,
- Tercihli alım.

Kanun 1 Haziran 1927 ile 1 Haziran 1942 tarihleri arasında yürürlükte kalmıştır (Ekmekçi, 1986:3-4).

Teşviki Sanayi Kanununun yürürlükten kalktığı 1942 yılından siyasi iktidarın serbest biçimde el değiştirdiği 1950 yılına kadar, yatırımları teşvik edici herhangi bir tedbir uygulanmamıştır. Aksine, 1946'ya kadar uygulanan harp ekonomisi 1947 yılına kadar şiddeti artarak devam eden devletçilik politikası, yatırımlar için caydırıcı etki yapmıştır. Siyasi iktidar 1947'den itibaren ekonomi politikasında nispi bir liberalleşme başlatmış, 1950'de de siyasi iktidar, ekonomide liberal bir politika benimsemiş bulunan demokrat partiye geçmiştir. Yeni siyasi iktidar, yatırımlar için sistem halinde teşvik tedbirleri uygulamış olmakla beraber, özel kesim için yatırım yapmaya yöneltici bir ortam oluşturmaktadır (Yaşa, 1980:70).

1963'te Gelir Vergisi Kanunu ile indirim ve muafiyetler düzenlenmiştir. 1967'de kabul edilen Kalkınma Planlarının Uygulanması Esaslarına Dair Kanun ile ihracatta Vergi iadesi getirilmiştir. 24 Ocak 1980 kararları ile koruma politikaları, teşvik aracı olmaktan çıkartılmıştır. Teşvik Dairesi, DPT Birimi olmuştur. Buna göre gümrük muafiyeti, taksitlendirme, yatırım finansmanı fonu, kur garantisi, bina vergisi istisnası,

vergi resim ve harç istisnası, kredi imkânı, döviz tahsisi imkânı getirilmiş, mali teşvikler sağlanmış 1985’ te GATT sübvansiyon kodu imzalanmıştır.

2.3.2. Planlı Dönemde Yatırımları Teşvik Tedbirleri

1960 yılında planlı ekonomiye geçisin ardından 1962 yılında “Devlet Planlama Teşkilatı” kurulmuştur. Teşvik tedbirlerine ilksin asıl uygulamalar planlı dönemle birlikte başlamıştır. Bu dönem, ithal ikameci sanayileşme politikalarının sistemli bir biçimde uygulandığı dönemdir. Özellikle iç üretimi teşvik edici politikaların uygulandığı görülmektedir. Böylece ülkenin bütün kaynaklarının kullanılarak, bölgelerarası gelişmişlik farklarının ortadan kaldırılması hedefi güdülmüştür. Tüm ülke ekonomisini ilgilendiren kalkınma planları kamu ve özel sektörün belirlenen hedeflere beraberce ulaşmalarını öngörür (Oktayer, 2003:189).

Planlı kalkınma döneminde, adetleri giderek artan yatırımları teşvik tedbirleri kullanılmıştır. Planlı kalkınmanın, özel kesim için yol gösterici (yönlendirici) olması, planın hedeflerine varması için teşvik tedbirleri uygulanmasını zaruri kılmaktadır. Bu tedbirler sayesinde özel kesim yatırımları planda kabul edilmiş bulunan seviye ve önceliklere uygun olarak gerçekleşebilir. Bu itibarla ülkemizde teşvik tedbirlerinin, planlı dönemde yeniden ortaya çıkması ve giderek genişlemesi tesadüfi olmamaktadır.

2.3.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1965-1969)

Türkiye’de ilk kez yapılan uzun vadeli plan ile beş yıllık dönem için ulaşılmaması amaçlanan ekonomik ve sosyal hedefler belirlenmiştir. Bu planda yer alan sanayileşmeye ilişkin hedefler şu şekilde sıralanabilir (DPT, 1966:33):

a) Gerek tarım ve sanayi sektörleri arasında gerekse bölgeler arası dengeli bir gelişmenin sağlanması,

- b) Özel sektörü daha fazla yatırım yapmaya özendirme için teşvik uygulanması,
- c) Teşvik önlemlerinin özel-kamu sektörlerine eşit koşullarda uygulanması,
- d) İthal ikameci yatırımın teşvik edilmesi,
- e) Emek yoğun üretim modelinin avantajlı olduğu yatırım alanlarına yönelmesidir.

Üretim yapanın mevcut kaynak birikimine ve bölgeler arası dengelere göre, dış rekabet imkânları dikkate alınarak ve mal kıtlıklarına yol açmayacak şekilde (1980 öncesi sık sık görülen mal kıtlıkları) tespit edileceği belirtilmişti. Bu dönemde teşviklerin, yatırım konusuna, kapasitesine, teknolojilerine, istihdam ve ödemeler dengesine katkısı ile yer seçimine göre etkili ölçülerde farklılaştırılarak, selektif bir biçimde kullanılacağı hususuna dikkat edilmiştir. İhracata yönelik yatırımların teşviki öncelikli tutulmuş, yurtdışı yatırım ve tasarrufların çekilmesine özen gösterilmiştir (Günay, 2009:17–18).

Bu dönemde, yatırım indirimi, ihracatta vergi iadesi, hızlandırılmış amortisman uygulamaları, gümrük tarifelerini ayarlamak, bazı vergi ve resimlerin taksitlendirilmesi uygulamaları, özel sektörün faaliyetlerini teşvik etmiştir. Bu teşvik tedbirlerinden yatırım indirimi, gümrük vergi ve resimlerin taksitlendirilmesi ve ihracatta vergi iadesi daha yaygın olarak uygulanmıştır. 1966 yılı sonuna kadar müteşebbisin öz kaynaklarından karşılanan 1 milyar 66 milyon liralık yatırım, yatırım indiriminden yararlanmış ve 182 milyon liralık ithalata bağlı vergi ve resim taksite bağlanmıştır. Ayrıca sanayi ürünleri ihracatını teşvik amacı ile uygulanan ihracatta vergi iadesi uygulaması sonucunda, 1964-1966 dönemi içinde 115 milyon liralık vergi iadesi yapılmıştır (DPT, 1967:116).

2.3.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1968- 1972)

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (İBYKP) döneminde, sanayide yapısal değişimi sağlamak amacı ile milli güvenlik gereklerini de göz önünde bulundurarak, ileri ve geri bağlantıları güçlü olan ara malları sanayisine ve istihdam yaratan teknolojik üretimde itici ve özendirici niteliğine sahip, milli hasılaya katkısı yüksek, yabancı ekonomilere bağımlılığı azaltan uluslararası ticarete Türkiye'yi güçlü bir ticaret ülkesi haline getirecek, yatırım malları sanayinin toplam sanayi üretimi içindeki payının arttırıldığı bir yapıya ulaşmak amaçlanmıştır (DPT, 1982:21).

Bu dönemde sanayileşme, hedef alınan yapı ve belli bir gelişmişlik seviyesine ulaşma gereği, dış kaynaklara bağılılığın azalması amacı, kendi kendine yeten enerjik bir dönemi yaratmak anlamında kullanılmamaktadır. Sanayileşmede benimsenen prensip, iç değil, dışa dönük olmaktadır. Türkiye; uluslar arası şartlara uygun, rekabet gücüne sahip, sıhhatli bir sanayileşmeyi gerçekleştirmek zorundadır. Bu bakımdan mevcut veya yeniden kurulacak sanayilerin, uluslararası ve özellikle AET şartlarına intibakını kolaylaştıracak tedbirler alınacaktır (DPT, 1982:21).

Özel sektör yatırımlarının planda öngörülen sektörlere kaydırılması ve plan hedeflerine uygun hale getirilmesi amacı ile Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan bu yana uygulanan çeşitli teşvik tedbirleri, ikinci plan döneminde geliştirilmiş ve daha etkin hale gelmiştir. Ayrıca bölgeler arası dengeli kalkınma ilkesi de göz önünde bulundurulmuştur. Alınan bu tedbirlerin başlıcaları, yatırım indirimi, ithalatta vergi ve resimlerin taksitlendirilmesi, erteleme, düşük faizli yatırım kredileri, döviz tahsisi, dış kredi kolaylıkları ve kamu iştirakleridir (DPT, 1971:724).

2.3.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1973-1977)

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (ÜBYKP) döneminde, yatırımları teşvik politikası, özel sektör için yol gösterici bir niteliğe sahiptir. Diğer bir ifade ile bu dönemde teşvik politikasının amacı, karma ekonomi kuralları çerçevesinde özel sektörün katkısından yerel kalkınma stratejileri açısından yararlanarak bu katkıyı zamanla arttırmak olmuştur (DPT, 1982:26).

Üçüncü planda teşvik uygulamalarında temel ilke; teşvik sisteminin yerli girişimlere yönelmesi, objektif ve devamlı olması, yararlanacak girişimcilerin beyanına dayanması, idarenin takdir alanının çok zorunlu durumlarla sınırlandırılarak kendiliğinden işler hale getirilmesidir. Teşvik araçlarının uygulanması esas olarak proje bazında yapılmıştır. Belli bir girişimin teşvik araçlarından yararlandırılmasında girişimin Genel Teşvik Tablosunda kapsanması gerekmektedir. Teşvik araçlarından en çok yararlandırılması öngörülen üretim alanı, yatırım malları üreten sanayi kolları olmuş, bunu ara mallar üreten sanayi izlemiştir. Tüketim malları üreten sanayilerde ise, teşvik kapsamına sadece önemli ve özel amaçlı girişimler alınmıştır. Yöresel gelişmişlik farklarının uzun dönemde giderilmesi amacı, kalkınmada öncelikli yörelerin kalkındırılmasına özel bir önem verilmesini gerektirmiş, bu nedenle benimsenen sanayinin ülke düzeyinde yaygınlaştırılması ilkesini gerçekleştirmek üzere, özel kesim sanayi yatırımlarının geri kalmış bölgelere yönlendirilmesini sağlayacak teşvik tedbirlerinin alınması öngörülmüştür (DPT, 1975:345).

2.3.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1980-1984)

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (DBYKP) döneminde, teşvik politikasının amacı; öngörülen ekonomik yapının gerçekleşmesinde ve sanayinin ülke düzeyine yaygınlaştırılmasında girişimcinin kararını plan öncelikleri ile uyumlu olarak

bölgesel ve sektörel bazda yönlendirmektir. Üçüncü plan döneminde kullanılan teşvik araçlarının bu dönemde, daha selektif olarak, üretim dalı, kapasitesi, teknolojisi, sermaye sahipliği, ödemeler dengesine katkısı ve yer seçimine göre farklılaştırılarak kullanılması öngörülmüştür. Özel girişimin sanayi yatırımlarına yönelmesinin özendirilmesine ve plan amaç ve kurallarına uygun sanayi yatırımları yapanlara güvence sağlanmasına karar verilmiş, sanayi ve hizmet alanlarındaki girişimlerin kuruluş yeri seçiminde; verimli tarım alanlarının kullandırılmamasına dikkat edilmiştir.

Bu plan döneminde yatırımların, ihracatın ve döviz kazandırıcı hizmetlerin geliştirilmesi, teknolojik seviyenin yükseltilmesi, kıt kaynakların en verimli bir şekilde kullanılması, genel kalkınma stratejisi içinde karma ve özel sektör teşebbüslerinin iktisadi faaliyet sektörlerine ve yurt düzeyine dengeli yayılması, OSB ve küçük sanayi siteleri tesis ve tanzimi gibi konularda teşvik ve uygulama tedbirlerinin etkili bir araç olarak kullanılması mümkündür (DPT, 1982:34). Ayrıca hazırlanacak Teşvik Kanunu tasarısında, özellikle ihracatı geliştirici, yatırım temayülünü artırıcı, yatırımların tabana yayılmasını kolaylaştırıcı ve yatırımların yurt düzeyine daha dengeli bir şekilde yayılmasını temin edici tedbirlere ağırlık verilmektedir. Halen uygulanmakta olan teşvik tedbirleri ile yeni bir teşvik kanunu çerçevesinde birbirini tamamlayan bölümleri sistemli bir şekilde gözden geçirilmektedir.

2.3.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Yatırımlar ve ihracatı teşvik mevzuatında ekonominin şartlarına göre yeni düzenlemelere gidilmektedir. Yatırımları teşvik ve yönlendirme araçları, yatırımın konusuna, kapasitesine, seçilmiş olan teknolojiye, istihdam etkisine, ödemeler dengesine katkısına ve kuruluş yeri seçimine göre programın makro hedefleri ile uyumlu olarak ve selektif şekilde uygulanacaktır. Yatırım teşviklerinin uygulanmasında, döviz kazandırıcı

yönü fazla, gerçekleşme süresi kısa ve kalkınmada öncelikli yörelere yönelik yatırımların teşvik edilmesine öncelik verilmesi planlanmaktadır (DPT, 1989:44).

Birinci ve Beşinci Kalkınma Planlarını kapsayan 1963-1989 dönemine genel olarak bakıldığında, sanayi ve yatırım politikasının büyük ölçüde korumacılık ve ithal ikamesinin gerçekleştirilmesi yönünde olduğu görülmektedir. Sanayileşme kavramı, kalkınma ve gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmak ile özdeş olarak kullanılmıştır. Sanayinin ülke içinde korunması, daha ucuz kredi ve ödeme kolaylıkları, girdi temini, vergi kolaylıkları şeklindeyken; dış rekabete karşı korunma, yasaklar, kotalar, ithalde alınan vergiler, kur politikaları şeklinde gerçekleşmiştir.

2.3.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 – 1994)

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, hızlı, dengeli ve istikrarlı bir kalkınma süreci içinde gelir dağılımının iyileştirilmesi, işsizliğin önlenmesi, bölgesel ve yöresel gelişmişlik farklarını azaltması, planın başlıca hedefleri arasında olduğu ifade edilmektedir. Büyümenin serbest rekabet ortamında ve özel kesimin dinamizminden azami ölçüde yararlanılarak gerçekleştirilmesi, iktisadi faaliyetlerde kamunun yönlendirici ve teşvik edici olması, uluslararası entegrasyona imkân verecek bir ekonomik yapının oluşturulması gereği üzerinde durulmaktadır. Kamu kesimi yatırımlarının, bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlar dışında, ekonomik ve sosyal altyapıya da yönelik olarak yapılmasının sağlanacağı belirtilmektedir (DPT, 1989:1).

1990 ile 1994 yılları arasındaki dönemi kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde kamu kesimi yatırımlarının bölgelerarası gelişmişlik farkını en aza indirmek amacıyla kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımların dışında ekonomik

ve sosyal altyapıya dönük olması; özel kesim yatırımlarının ise, imalat sanayinde ve özellikle ihracata yönelik sektörlerde yoğunlaşmasının teşviki öngörülmektedir.

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda değinilmesi gereken önemli bir husus da yatırım indirimiyle ilgilidir. Bu plan döneminde yatırım indiriminden sadece Kurumlar Vergisi mükellefleri faydalandırılmış, Gelir Vergisi mükelleflerine yatırım indiriminden faydalanma imkânı verilmemiştir. Vergi kanunlarına aykırı bu durum, küçük ve orta ölçekli Gelir Vergisi mükelleflerini büyük sermaye şirketleri karşısında güçsüz bırakmıştır.

2.3.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 – 2000)

1995 ile 1999 yıllarını kapsayan dönemde küçük ve orta boy işletmelerin yatırımları ile yarım kalmış veya işletme sermayesi yetersizliği nedeni ile üretime geçememiş yatırımların ekonomiye kazandırılması amacı güden teşviklerdir. Bu dönemde ortaya konan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, bölgelerarası dengesizlikleri giderme özelliğine sahip, döviz kazandırıcı faaliyetlere dönük, ileri ve uygun teknoloji gerektiren, uluslar arası rekabet gücü sağlayan yatırımlara yönelik olmasıdır. Mal ve hizmet üretimine yönelik yatırımlar ile araştırma – geliştirme, çevre koruma, kalite ve standart geliştirme, yöresel el sanatlarının geliştirilmesine yönelik yatırımların teşviki desteklenmiştir (Merdane, 1998:18).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, dünyadaki hızlı yapısal değişimler ve bunların ortaya çıkardığı rekabet ve uluslararası bağımlılık sürecinde Türkiye'nin çağı yakalamak için köklü yapısal değişimlere zorlandığı bir ortamda hazırlanmıştır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile yapısal değişim projelerinin hayata geçirilmesi, kamu finansmanı dengesinde sağlanacak iyileşme ile kamu kesiminin mali piyasalar üzerindeki yükünün azaltılarak reel faizlerin düşürülmesi ve özel kesim yatırımlarının canlanması öngörülmüştür. Reel faiz kurunun rekabetçi düzeyinin

korunması ve reel ücret artışlarının verimlilikle uyumlu bir biçimde belirlenmesiyle birlikte dış rekabetin, plan dönemi boyunca büyümeye katkısının sürdürülmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, Avrupa Birliği (AB) ile Gümrük Birliği (GB) sonrası artacak olan dış rekabet karşısında özel kesimin; organizasyon, teknoloji ve yönetim açısından yeni bir yapılanmaya gitmesiyle birlikte, faktör piyasalarının etkin, esnek ve verimli bir yapıya kavuşmasının faktör verimliliğini artıracığı ve büyümeye katkı sağlayacağı öngörülmüştür (DPT, 1995:3).

2.3.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 – 2005)

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın temel amacının, Türk sanayinin dış pazarlarda rekabet gücü kazanabilmesi için teknoloji üreten, AR-GE'ye önem veren, çevre normlarına uygun üretim yapan, tüketici sağlığını ve tercihlerini gözeten, yerel kaynakları harekete geçiren, nitelikli işgücü kullanan, küreselleşmenin avantajlarını yakalayabilecek şekilde çağdaş işletmecilik ve üretim yöntemlerini uygulayabilen, özgün tasarım yapan, marka yaratabilen ve zaman içinde bilgi ve teknoloji yoğun alanlara kaymasına imkân sağlayan esnek bir yapıya kavuşturulması olduğu vurgulanmaktadır.

Ekonomik büyüme ve istihdam artışının özel sektör kanalıyla gerçekleştirilmesinin esas olduğu, kamu kesiminin, gerek düzenlemeler gerekse altyapı harcamaları kanalıyla özel sektör için elverişli yatırım ortamı oluşturacağı, kamu politikalarından kaynaklanan belirsizliklerin azaltılarak işletmelerin öngörülebilir bir ortamda uzun vadeli planlamaya dayalı olarak çalışabilmeleri için elverişli koşulların oluşturulacağı belirtilmiştir.

2.3.2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

Teşvik sisteminin genel prensibi, serbest izleyen piyasa mekanizmaları dâhilinde, bir takım piyasa aksaklıklarından dolayı yapılmayacak olan, ancak bir dizi

dışsallık yaratabilecek projelerin desteklenmesidir. Bir yatırımın teşvik olmadan da yapılabilir olması, serbest piyasa mekanizmalarının gerekli geri dönüşü sağladığına işaret eder. Teşvikler sadece yeni faaliyetler için sağlanmalıdır. Sanayi politikasının esas amacı yeni faaliyetler yapıp sanayinin tabanını çeşitlendirmek ya da mevcut faaliyetleri yeni şekillerde yapıp verimliliği artırmayı teşvik etmektir (DPT, 2007:84).

2.4. Teşvikten Beklenen Faydalar

Teşvik tedbirleri, gerek kamu yatırımlarında gerekse özel kesim yatırımlarında değişik amaçların gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır. Devlet yardımları özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmanın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır.

Bu kısımda teşvik ile beklenen amaçlardan olan; ekonomik kalkınmayı sağlama, istihdamın artırılması, sanayileşmeyi arttırmak, maliyeti azaltmak ve bölgesel dengesizliklerin azaltılması ele alınmaktadır.

2.4.1. Ekonomik Kalkınmayı Sağlamak

Teşvikler, ekonomik süreç ve yapının arzulanan sonuçlara ulaşması için başvurulan belli ekonomi politikası önlemleridir. Teşvik politikası, genel ekonomi politikasının bir alt dalı veya belli bir kesiti olup ekonomik birimleri belli davranışlara yönlendirerek arzulanan sonuçların gerçekleşmesini sağlamaktadır. Teşvik politikasının ekonomiyi yönlendirmede benimsediği amaçlar ve gerçekleştirdiği işlevler, genel ekonomi politikasının amaçlarından farklı değildir. Esasen teşvik politikası, ekonomi politikası amaçlarını gerçekleştirmede kullanılan somut araçlardan bazılarıdır. Kalkınma yolundaki bir ekonomide, gerek iç piyasanın büyütülmesi hedefleri açısından, gerekse dış piyasalara rekabetçi bir nitelikte çıkabilme açısından, zamanla ortadan kaldırılmak veya yöneldiği alanlar değiştirilmek şartıyla, “Maddi Teşvik” araçlarının yatırımların çoğaltılmasında ve koordinasyonunda önemli bir yeri olmaktadır (Mazlum, 1990:4).

Teşvik tedbirlerinin ana amacı, “ekonomik olarak kalkınmayı desteklemek” şeklinde açıklanabilir. Küresel ekonomik krizden en az zararla çıkma yolları arayan ülkemizde yatırımcıya verilen ekonomik teşviklerle ekonomik dar boğaz atlatılmaya çalışılmaktadır. Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin ana amacı olan ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması aynı zamanda yatırımcılara sunulan teşvik tedbirlerinin de ana amacını oluşturmaktadır.

Özel sektörlere sunulan, cezp edici teşvik tedbirlerinin etkisi ile atıl konumdaki tasarrufların yatırıma aktarılması sağlanmak istenmektedir. Böylece özel kesim tasarruflarının yatırıma dönüşmesi, beraberinde ekonomik kalkınmayı da hayata geçireceği düşünülmektedir.

2.4.2. İstihdamın Arttırılması

Hızla artan nüfusa istihdam sağlanması yatırımların arttırılmasına bağlıdır. Çok sayıda işsiz insanın ve hızlı bir nüfus artışının olduğu ülkelerde yeni istihdam alanlarının yaratılmasının önemi ortadadır. Teşvik tedbirleri uygulaması ile daha fazla istihdam imkânı sağlayan, emek yoğun yatırım projelerinin hayata geçirilmesi mümkün olabilmektedir.

Bugün dünyanın birçok ülkesinde işsizlik en önemli sosyo-ekonomik sorun olarak gündemde yerini korumaktadır. Hızla artan nüfus karşısında işsizliğin önemli bir yer teşkil etmesi yeni yatırım sahalarının varlığına gereksinim duyulduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Günümüzde işsizlik sorunu kısa vadede değil, planlı uzun vadede çözüme kavuşturulması gereken önemli bir sorun olarak varlığını hissettirmektedir.

Günümüz sosyal devlet anlayışı içerisinde devletin vatandaşlarına istihdam sağlayacak ekonomik faaliyetleri teşvik etmesi ve onları desteklemesi beklenmektedir.

İstihdamın artırılması, yatırımların arttırması ile paralel doğrultuda gelişme göstermektedir.

Ülkemizde değişik tarihlerde istihdamın teşvikine yönelik hem bölgesel hem de genel kapsamlı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte, ülkemizde son yıllarda vergi istisna ve muafıklarının daralması yönünde adımlar atılmış olup; bölgesel teşvikler ise bugüne kadar istisna ve muafıkların dışında kalmaktadır. Bu çerçevede Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin bazı illerinde ve kalkınmada öncelikli yörelerde yeni yatırım sahalarının açılması, buralarda yaşayan insanlarımız için iş ve istihdam imkânlarının artırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve diğer bölgelere olan göçün önlenmesi için 4325 sayılı Kanun 21.01.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Türkay ve Yılmaz, 2007:1).

2.4.3. Sanayileşmeyi Arttırmak

Sanayi kesiminin geliştirilmesi, sanayinin ekonomik faaliyetler içindeki yerinin artırılması, sanayiye dayalı olarak iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi demektir. Bu sektörün teknolojik gelişmeyi hızlandırıcı etkisi tarım kesiminden daha yüksektir. Bu nedenle genellikle az gelişmiş ekonomilerin temel hedeflerinden birisi sanayileşmeyi sağlamaktır. İktisadi büyümenin ve kalkınmanın en önemli faktörlerinden birisi de teknolojik gelişmenin sağlanması yani, yeni bir buluş, yeni bir yöntem, yeni bir süreç geliştirme gücüdür (Seyidoğlu, 1988:515).

Planlı ekonomik kalkınmanın temeli sanayileşme sürecinden geçmektedir. Ülke ekonomisinin diğer gelişmiş ülkelerle rekabet edebilir duruma ulaşması sanayileşmenin ve teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla mümkün olmaktadır.

Bir ülkede Sanayileşmenin artması istihdamın artmasında ve ekonomik kalkınmada önemli rol oynamaktadır. Türkiye'nin sanayileşmesi için oluşturulan OSB,

yatırımın, istihdamın ve üretimin merkezi konumuna gelmiştir. Bugün Batı Dünyası, sanayileşme sürecini tamamlayarak bilgi toplumu adı verilen yeni bir sürece doğru ilerlemektedir. Türkiye’de ise bilgi toplumu olma yolunda en önemli sorun sanayileşme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple ülkemizde sanayileşme sürecine önem verilerek, toplumsal refahın sağlanmasında önemli mesafe kat edilmektedir.

2.4.4. Maliyeti Azaltmak

Yabancı sermaye akımları temelde kâr güdüsüyle hareket etmektedirler. Dolayısıyla yatırımcılar yatırım kararı verirken pek çok faktörü göz önünde bulundurarak hareket ederler. Yatırımcı, kârlılığını arttırabilmek için maliyetlerinin minimum düzeyde olmasını arzu eder. Aynı, nakdi, vergisel, diğer nitelikteki yatırım teşvikleri, garanti ve kefaletler aracılığıyla yatırımın maliyeti düşürülmekte dolayısıyla da kârlılık arttırılmaktadır. Ayrıca yatırımcının kârlılık kadar önem verdiği bir diğer faktör de risktir. İlgili ülke hükümetleri, yatırım teşvikleri aracılığıyla siyasi karmaşa, millileştirme, döviz kuru istikrarsızlığı, devalüasyon gibi riskleri karşılamak amacını taşıyabilmektedirler.

Globalleşen dünyada gerek yurtiçi gerekse yurtdışı pazarda oldukça yoğun bir rekabet ortamı yaşanmaktadır. Bu rekabette kuruluşları avantajlı hale getirecek en önemli unsurlardan bir tanesi de güçlü bir finansman yapısına sahip olmaktan geçtiği düşünülmektedir.

Teşvikler, gerçekleştirilmesi zor yatırımların realize edilmesinde önceden veya sonradan verilen ödüllerdir. İktisadi gelişmenin erken aşamalarında, yatırımların neden teşvik görmesi gerektiğine dair bazı haklı sayılabilecek kriterler arasında maliyet faktörü önemli yere sahiptir.

Yatırım malları ithalatının yatırımcıya yüklediği ekstra külfetler vardır. Bunlar gümrük vergileri, fon, resim ve harç vergileri, taşıma masrafları vb. maliyetlerdir. Bu gider

kalemleri, normal olarak da yatırım kararını belirli ölçüde caydırıcı olmaktadır (Mazlum, 1990:4).

2.4.5. Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması

Ülkemizde teşvik tedbirlerin başlıca amaçlarından biri de bölgesel dengesizlikler ve geri kalmış yörelerin kalkındırılmasıdır (Mat, 2007:25).

1950- 60 arası, Türkiye’de ilk liberal politika deneyiminin olduğu dönemdir. Bu dönemde özellikle özel sektör yatırımlarının daha önceki dönemde de görece olarak gelişkin olan İstanbul ve Marmara bölgesinde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Planlı dönemde de bu değişmemiş, 21. Yüzyıla gelindiğinde yine Marmara Bölgesi sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasındaki ilk yerini korumuştur. Ancak planlı dönemin önemli bir özelliği ilk kez Türkiye’de resmi olarak bölgesel politikaların geliştirilmiş olmasıdır (Arı, 2006:157).

Sanayileşmenin belirli bölgelerde toplanmasının getirdiği olumsuz etkilerin ortadan kaldırılmasına yönelik teşvikler hayati önem taşımaktadır. Hemen her ülkede doğal bir merkez etrafında yoğunlaşan ekonomik ve sosyal faaliyetler, bölgelerarası gelişme farklılıklarını ortaya çıkarmış ve büyük dengesizliklerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu süreç, bölgelerin ekonomik etkinliklerini, nüfus dağılımını, kentlerin, çevrenin ve doğal dokunun bütünlüğünü bozmakta, kalkınmanın ekonomik ve sosyal maliyetlerini yükseltmekte ve bütün bunlar daha ileri gelişmeye imkân vermeyen tıkanıklıklara yol açmaktadır.

Ülkemizde Doğu – Batı arasında ekonomik gelişme yönünden bariz farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Bölgeler arasında mevcut ekonomik dengesizlikler sosyal ve siyasal hoşnutsuzlukları da peşinden getirmektedir. Bu bakımdan vergi

politikasıyla (diğer politika araçlarının da desteğiyle) söz konusu dengesizliklerin asgari seviyeye indirilmesine çalışılmaktadır (Eker, 1996:104–105).

Bu sebeple Türkiye’de OSB bölgesel dengesizliklerin giderilmesine yönelik olarak hayata geçmiş bulunmaktadır. OSB’lerin üzerine aldıkları sosyal sorumluluk görevini layıkıyla yerine getirebilmeleri için de teşvik sistemi büyük önem arz etmektedir.

2.5. 5084 Sayılı Kanunla Getirilen Teşvikler

Dünyadaki ticari, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda Türkiye’de de bazı sanayi ve hizmet alanlarına öncelik vermek gereği duyulmuş ve bir takım teşvik uygulamaları geliştirilmiştir (Kavrakoğlu, 1990:39).

Ülkemizde Yatırımların ve istihdamın teşviki ile ekonomik dengesizlikleri giderme yönünde ciddi gelişmeler sağlanmıştır. Fakat bölgesel kalkınma sürecinin sağlıklı şekilde sağlanması, istihdamın arttırılması ve sosyo-ekonomik gelişmişlik yönünden benzer özellikler gösteren iller arasında dengenin sağlanması amacıyla girişimci lehine vergi, istisna ve verilen muafiyetler yanında son yıllarda devlet, arsa ve arazi teşvikine yönelik düzenlemeler yapılmıştır (Mat, 2007:3).

Olağanüstü Hâl Bölgesi’nde ve kalkınmada öncelikli yörelerde vergi teşvikleri uygulamak ve yatırımlara bedelsiz kamu arsa ve arazisi temin etmek suretiyle yatırımların ve istihdam imkânlarının arttırılması ile ilgili olarak “4325 Sayılı Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” 23 Ocak 1998 Tarih ve 23239 sayılı Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (DPT, 1999:5).

4325 sayılı Kanunun Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi başlıklı 8’inci maddesi 5084 Sayılı Kanun’un 10. Maddesi ile yürürlükten kaldırıldığından, bu kanuna göre arazi

tahsisi yapmak mümkün değildir. 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 29.01.2004 tarihinde Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 06.02.2004 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Türkay ve Yılmaz, 2007:5).

5084 sayılı Kanun'un uygulanma amacı; “Bazı illerde gelir vergisi stopajı ve sigorta teşvikleri uygulamak, enerji desteği sağlamak ve yatırımlara bedelsiz arsa ve arazi temin etmek suretiyle yatırımın ve istihdamın artırılmasıdır”. Kanunun ikinci maddesi birinci maddesinde ifade edilen “Bazı İller” ifadesini açıklamaktadır. Bu kapsamda kanun, vergi ve sigorta primi teşvikleri ile enerji desteği açısından Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nca 2001 yılı için belirlenen kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Tutarı 1.500 ABD Doları veya daha az olan iller ile bu iller dışında kalan ve DPT Müsteşarlığı'nca 2003 yılı için belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi sıralamasına göre endeks değeri eksi olan illeri bedelsiz arsa ve arazi temini açısından (a) bendindeki iller ile kalkınmada öncelikli yöreler kapsamındaki diğer illeri kapsamaktadır.

Yatırımları ve istihdam imkânlarını artırmak amacıyla 5084 Sayılı Kanun'da düzenlenmiş bulunan teşvik ve destek unsurları ana hatları itibariyle şunlardır (Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2004):

- Gelir Vergisi Stopajı Teşviki,
- Sigorta Primi İşveren Payları Teşviki,
- Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi,
- Enerji Desteği.

2.5.1. Gelir Vergisi Stopajı Teşviki

01 Nisan 2005 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, en az on işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu iş yerlerinde çalıştırdıkları işçilerin, 01 Nisan 2005 tarihinden önce işe başlamış olan Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin, 01 Ocak 2005 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son aylık prim ve hizmet belgelerindeki işçi sayısının on kişi olması halinde, bu iş yerlerinde çalıştırılan toplam işçi sayısını geçmemek üzere, artırdıkları işçi sayısı ile mevcut işçilerden artırdıkları işçi sayısının iki katı kadar işçinin, ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin; organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki işyerleri için yüzde sekseni, verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilecektir. Terkin edilecek tutar, işçi sayısı ile asgari ücret üzerinden ödenmesi gereken gelir vergisinin çarpımı sonucu bulunacak değer üzerinden yukarıda belirtilen oranlara göre saptanan tutarı aşamayacaktır.

- 01.10.2003 (5350 ile 01.04.2005) tarihinden itibaren yeni işe başlayan (yeni kurulmuş) gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, en az 10 (5350 ile 30) işçi çalıştırmaları koşulu ile bu iş yerlerinde çalıştırılan işçilerin,

- 01.10.2003 (5350 ile 01.04.2005) tarihinden önce işe başlamış olan (faaliyette olan) Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin, 01.10.2003 (5350 ile 01.01.2005) tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son aylık prim ve hizmet belgelerindeki işçi sayısına ilave olarak işe aldıkları ve bu işyerinde fiilen çalıştırdıkları işçilerin,

Ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin; organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergilerden terkin edilir. Terkin edilecek tutar, işçi sayısı ile asgari ücret

üzerinden ödenmesi gereken gelir vergisinin çarpımı sonucu bulunacak değer üzerinden yukarıda belirtilen oranlara göre saptanan tutarı geçemez (Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2004).

2.5.1.1. Teşvik Kapsamındaki İller

01 Mart 2004 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmış olan 5084 Sayılı Kanun'un genel uygulama süresi 2008 yılı sonu olarak düzenlenmiştir. (Türkay ve Yılmaz, 2007:6);

- Vergi ve sigorta teşvikleri ile enerji desteği açısından Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nca 2001 yılı için belirlenen fert başına GSYİH tutarı 1500 ABD Doları veya daha az olan iller bu teşvikten istifade edebilmektedirler. İllerin listesi aşağıdaki tablo 2. 1'de gösterilmektedir.

Aşağıdaki tabloda belirtilen iller dışında da 01.01.2005 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere DPT Müsteşarlığı 2003 yılı sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi negatif olan 13 ili daha teşvik kapsamına almıştır. Böylece teşvikten yararlanan il sayısı 36'dan 49' a yükselmiştir (İTO, 2006:5).

Tablo: 2.1. 2001 Yılı İçin Belirlenen Fert Başı GSYİH Tutarına Göre Teşvik Kapsamına Giren İller

İl	Fert Başına GSYİH (\$)	İl	Fert Başına GSYİH (\$)	İl	Fert Başına GSYİH (\$)
Kırşehir	1488	Osmaniye	1157	Adıyaman	918
Sinop	1459	Düzce	1142	Kars	888
Giresun	1443	Çankırı	1136	Van	859
Amasya	1439	Siirt	1111	İğdir	855
Uşak	1436	Gümüşhane	1075	Yozgat	852
Malatya	1417	Ordu	1064	Ardahan	842
Sivas	1399	Erzurum	1061	Hakkari	836
Tokat	1370	Bartın	1061	Bingöl	795
Diyarbakır	1313	Bayburt	1017	Bitlis	646
Afyonkarahisar	1263	Şanlıurfa	1008	Şırnak	638
Batman	1216	Mardin	983	Muş	578
Erzincan	1158	Aksaray	966	Ağrı	568

Kaynak: (Türkay ve Yılmaz, 2007:6)

Tablo: 2.2. 2003 Yılı İçin Belirlenen Fert Başı GSYİH Tutarına Göre Teşvik Kapsamına Giren İller

İl	Fert Başına GSYİH (\$)	İl	Fert Başına GSYİH (\$)	il	Fert Başına GSYİH (\$)
Kilis	0,41175	Çorum	0,32761	Elazığ	0,10131
Tunceli	0,40003	Artvin	0,26018	Karaman	0,09852
Kastamonu	0,37558	Kütahya	0,20684	Nevşehir	0,07483
Niğde	0,35582	Trabzon	0,18582		
Kahramanmaraş	0,34968	Rize	0,17840		

Kaynak: (Türkay ve Yılmaz, 2007:6)

Yasal düzenlemeyle teşvik uygulaması açısından teşvik kapsamı belirli tarihler itibariyle belirlenmiş olup, 2001 yılı sonrasında illerin fert başına GSYİH tutarlarının ve 2003 yılı sonrasında illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeks değerlerinin değişmesi ile bu sayılan iller desteklerden muaf tutulmamaktadır.

2.5.1.2. Teşvikin Uygulandığı Sektörler

Bahsi geçen kanunda aşağıda yer alan sektörler, teşvikten faydalanmaktadırlar (İTO, 2006:5):

- İmalat Sanayi,
- Madencilik ,
- Hayvancılık (Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Tavukçuluk Dahil),
- Seracılık,
- Soğuk Hava Deposu,
- Turizm Konaklama Tesisi,
- Eğitim veya Sağlık.

Gelir Vergisi Stopajı Teşviki'nin uygulanacağı sektörler için bir istisnaya kanunun 7. Maddesinin (a) bendinde yer verilmiş, bu bent hükmüyle; 08.09.1983 tarih ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 04.01.2002 tarih ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tabi olan hizmet ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetlerde

teşvikin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Yıllara sair inşaat işleri için kanunda bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu çerçevede yıllara sair inşaat ve onarma faaliyetinde bulunanlar, diğer koşullara uygun olmak şartıyla teşvikten yararlanabilirler (Bıyık ve Kıratlı, 2006:496–497).

2.5.1.3. Teşvik Tutarı

Teşvik kanununda getirilen yeni düzenlemeyle, teşvik kapsamına alınan işçilere ödenen ücretler üzerinden hesaplanan gelir vergisinin tamamının ya da bir kısmının verilecek Muhtasar Beyanname üzerinden tahakkuk eden gelir vergisinden terkin edilerek, yatırımcılara istihdam üzerindeki yükünün azaltılması amaçlanmıştır. Öngörülen vergi tutarı; kanunda yer alan üst sınır aşılmamak suretiyle, OSB’lerde veya endüstri bölgelerinde % 100 olarak uygulanmaktadır

2.5.1.4. Gelir Vergisi Stopajının Başlama ve Sona Erme Tarihleri

5084 Sayılı Kanunun Gelir Vergisi Stopajı Teşvikini düzenleyen 32. maddesi 01.03.2004 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir. Bu bağlamda, uygulama ilk olarak 01.09.2003 tarihinden sonra işe alınmış olanların 2004 yılının mart ayının ücretleri üzerinden hesaplanacak gelir vergisi için geçerli olacaktır (Yurttutan, 2004:173).

Kanun kapsamında yer alan gelir vergisi teşviki uygulaması 31.12.2008 tarihinde 2008 Aralık ayının ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisi stopajının da hesaplanmasıyla son bulacaktır.

Bu kanunda yapılan değişiklik sonucunda, teşvik kanunun kapsamına giren illerde yeni yatırımların tamamlanma tarihi itibariyle gelir vergisi stopajı teşviki, sigorta primi teşviki ile enerji teşvikinden yararlanma süreleri 31.12.2007 tarihine kadar tamamlanan yatırımlar için 5 yıl, 31.12.2008 tarihine kadar tamamlananlar için 4 yıl,

31.12.2009 tarihine kadar tamamlanan yatırımlar için 3 yıl süreyle destekten yararlanma imkânı sağlanmıştır (Türkay ve Yılmaz, 2007:10).

2.5.2. Sigorta Primi İşveren Payları Teşviki

Bu kısımda, “Teşvikin Kapsamı ve Uygulanması”, “Sigorta Primi İşveren Hissesi Teşvikinin Amacı”, “Teşvikin Uygulandığı İller” ve “Teşvik Uygulanmayan Haller” ele alınacaktır.

2.5.2.1. Teşvikin Kapsamı ve Uygulaması

31.12.2009 tarihine kadar uygulanmak üzere 5084 Sayılı Kanunun 2. Maddesinin (a) bendinde belirtilen illerde çalıştırılan işçi sayısı bakımından şartları taşıyan işyerlerinde uygulanır. Destekten yararlanma koşulları aşağıdaki şekilde ifade edilebilir (Ermin, 2006:57).

- 01.04.2005 tarihinden itibaren yeni işe başlayan Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri’nin, en az 30 işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu işyerinde çalıştırdıkları işçilerin,
- 01.04.2005 tarihinden önce işe başlamış olan Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri’nin, 01.01.2005 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son aylık prim ve hizmet belgelerindeki işçi sayısının asgari 30 kişiye ulaşması halinde, bu işyerlerinde çalıştırılan toplam işçi sayısını geçmemek üzere artırdıkları işçi sayısı ile mevcut işçilerden artırdıkları işçi sayısının iki katı kadar işçinin;

Prime esas kazançları üzerinden 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanun’unun 72. ve 73. maddeleri uyarınca hesaplanan sigorta primleri işveren hissesinin; organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu işyerleri için % 100’ü indirim tabidir (Ermin, 2006:57).

Sigorta primi işveren hissesinin uygulamasında önemli bir hususa dikkat edilmelidir. İşveren hissesine ait primlerin devlet tarafından karşılanabilmesi için işverenlerin istihdam ettikleri işçilerle ilgili olarak 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu

uyarınca her ay düzenledikleri pirim ve hizmet bildirgelerini, müteakip ayın 23. günü mesai bitimine kadar ilgili Sosyal Güvenlik Kurumuna verilmesi şattır. Aksi takdirde aylık prim ve hizmet bildirgelerinin yasal süresi içerisinde verilmemesi durumunda, Hazinece karşılanan OSB için % 100'lük devlet desteği o ay için teşvik kapsamı dışına çıkmaktadır.

2.5.2.2. Sigorta Primi İşveren Hissesi Teşvikinin Amacı

5084 Sayılı Kanununun 4. Maddesinde hüküm altına alınan sigorta primi işveren payları uygulaması ile yatırım ve istihdamın artırılması amacıyla bazı illerde faaliyette bulunan veya yeni işe başlayacak olan Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri'nin, sağlamış oldukları yeni veya ilave istihdam nedeniyle karşı karşıya kalacakları gelir vergisi stopajı ile sigorta primi işveren paylarının, şartlara haiz olmaları çerçevesinde tamamı ilgili idarelere (Sosyal Güvenlik Kurumuna) ödenmeyecektir (Tekin, 2005:129). Bu sayede yatırımcıların üzerindeki istihdam yükü bir nebze de olsa hafifletilerek bölgesel kalkınmada ve işsizlik sorununun çözümünde önemli bir avantaj elde edilmek istenmektedir.

2.5.2.3. Teşvikin Uygulandığı İller

Gelir vergisi stopajı teşvikinden yararlanan iller aynı zamanda sigorta primi işveren desteğinden de yararlanabilmektedirler.

Kanunla teşvik kapsamına alınan illerde 2001 yılı gayri safi yurt içi hâsılada ve 2003 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nca açıklanan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik endekslerinde bir değişiklik olması, yasa'nın kapsamına aldığı illeri etkilememektedir. Bu iller yine gelir vergisi stopajı teşviki ve sigorta primi işveren hissesi teşvikinden kanunda belirtilen sürenin sonuna kadar yararlanabilmektedirler.

2.5.2.4. Teşvik Uygulanmayan Haller

5084 sayılı kanununun 7. Maddesiyle (Bıyık ve Kıratlı, 2006:509–510);

- 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu ile 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tabi olan hizmet ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetler,
 - Uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan hizmet ve yapım işleri,
 - Yönetim ve kontrolü elinde bulunduracak şekilde doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunan şirketler arasında istihdamın kaydırılması,
 - Şahıs işletmelerinde işletme sahipliğinin değiştirilmesi,
- gibi ek bir istihdam artışına neden olmayan, sadece teşvikten yararlanmak amacıyla yapılan işlemlerin teşvikten yararlanmaması öngörülmüştür.

2.5.3. Enerji Desteği Teşviki

Enerji desteği; 5084 sayılı “Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” un 6. maddesinde hüküm altına alınmış olup, destek uygulamasına ilişkin usul ve esaslar ise Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanan 2004/1 sayılı “Enerji Desteğinin Uygulamasına İlişkin Tebliğ” de düzenlenmiş bulunmaktadır.

Enerji desteği uygulaması, yatırımcıların yatırım kararlarını almaları ve uygulamaları aşamasında karar alma sürecinde önemli bir yere sahip bulunan enerji giderlerinin tamamının olmasa da bir kısmının Hazine Müsteşarlığı’nca desteklenmesi yatırımcıların üzerine binen yükün hafiflemesini sağlamaktadır. Böylece yatırımcının istihdamın artırılmasına yönelik girişimleri desteklenmiş olmaktadır.

2.5.3.1. Enerji Desteğinden Yararlanacak İşlemler

31.12.2009 tarihine kadar uygulanmak üzere 2. Maddenin (a) bendi kapsamındaki illerde, 01.04.2005 tarihinden itibaren faaliyete geçen, fiilen ve sürekli olarak; hayvancılık (su ürünleri yetiştiriciliği ve tavukçuluk dahil), seracılık, sertifikalı tohumculuk ve soğuk hava deposu yatırımlarında asgari on; imalat sanayi, madencilik,

turizm konaklama tesisi, eğitim veya sağlık alanlarında ise asgari otuz işçi çalıştıran işletmelerin, elektrik enerjisi giderlerinin % 20'si hazine tarafından karşılanmaktadır. Hazinece kullanılacak oran, OSB'lerde faaliyete bulunan işletmeler için % 50'yi, geçmemektedir (Mat, 2007:56-57).

2.5.3.2. Enerji Desteğinin Uygulama Süresi

Enerji desteği uygulaması, 31.12.2009 tarihine kadar devam edecektir. Ancak Bozcaada ve Gökçeada'daki tesisler için ise enerji desteği uygulaması 04.04.2012 tarihine kadar devam edecektir. 01.04.2005 tarihinden sonra yatırımına başlanan ve yasada belirtilen sürelerde tamamlanan yatırımlar için destek uygulaması 2012 yılında son bulacaktır.

2.5.4. Bedelsiz Arsa Tahsisi

Bu kısımda, OSB'lerde uygulanan bedelsiz arsa tahsisi teşvikinin yasal dayanağı, yararlanma şartları ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2.5.4.1. Yasal Dayanak

5084 Sayılı Kanunun 5'inci maddesinde düzenlenmiş olup, söz konusu teşvik uygulamasına ilişkin çeşitli kanunlarla değişiklikler yapılmış bulunmaktadır. 5084 Sayılı Kanunda 5615 sayılı Kanun'dan önce son düzenleme 5350 sayılı Kanun'la yapılmıştır. 5084 Sayılı Kanunun 5350 Sayılı Kanunla Değişik 5'inci maddesinde (5615 sayılı kanun ile değişiklik yapılmadan önce) kanun kapsamındaki illerde asgari 30 kişilik istihdam öngören yatırımlara girişen gerçek veya tüzel kişilere; Hazineye, Katma Bütçeli Kuruluşlara, Belediyelere veya İl Özel İdarelerine ait arazi veya arsaların mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilmektedir. Ayrıca, 6831 sayılı Orman Kanunu'na tabi alanlar hariç olmak üzere, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması nedeniyle mülkiyeti

devredilemeyen taşınmazlar üzerinde bedelsiz kullanma izni verilmektedir (Türkay ve Yılmaz, 2007:131).

Bedelsiz tahsis edilen arsa ve araziler üzerinde, tahsisin yapılmasından itibaren bir yıl içinde yatırım başlanılmaması halinde yatırımcıya devredilen bu arazi ve arsa üzerindeki kullanım hakkı eğer mücbir sebep yok ise kaldırılır. Mücbir sebep ile başlanılamayan yatırımlara ise altı aya kadar daha süre tanınmaktadır.

Kamuya ait arazi ve arsaların yatırımcılara bedelsiz olarak tahsis edilmesindeki temel amaç, sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksinin eksi olduğu iller ile kalkınmanın öncelikli olduğu yörelerde kalkınmanın sağlanması ve istihdamın artırılmasıdır. Aynı zamanda bölgeler arasındaki dengesizliği ortadan kaldırmakla birlikte atıl kalmış kamuya ait arsa ve arazilerin de ekonomiye kazandırılması amaçlanmaktadır.

2.5.4.2. Bedelsiz Yatırım Yeri Desteğinden Yararlanmanın Şartları

5084 Sayılı Kanununun 5. Maddesinde yer alan bedelsiz yatırım yeri desteğinden yararlanmanın şartları, aynı maddede 5350 Sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesi ve sonrasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

5350 sayılı kanunla değişiklik yapılmadan önce bedelsiz yatırım yeri kapsamında bulunan arsa ve arazilerin, DİE’ce 2001 yılı için belirlenen GSYİH tutarı fert başına 1.500 ABD doları veya daha az olan illeri kapsamakta iken, 5350 sayılı kanun 2001 yılı için belirlenen illerin yanı sıra 2003 yılı için DPT Müsteşarlığı’na belirlenen sosyo-ekonomik gelişim endeksi negatif olan illeri ve kalkınmada öncelikli yöreler kapsamındaki illeri de teşvik kapsamına almıştır.

Yapılacak yatırımlarda, yatırımın faaliyete geçtiği tarihten itibaren fiili ve sürekli olarak en az on kişinin beş yıl süreyle istihdam edilmesi şartı 5350 sayılı Kanun ile

istihdam edilen işçi sayısı on işçiden otuz işçiye yükseltilmiş ancak istihdam süresi olan beş yılda bir değişiklik yapılmamıştır.

2.6. KDV İstisnası

KDV istisnası kısmında, KDV'nin İndirim ve İadesi, İstisna Kapsamına Girmeyen Teslimler, İstisnanın Kapsamına Giren Makine ve Teçhizatlar ve Yasal Düzenlemeleri ele alınmaktadır.

2.6.1. Yasal Düzenleme

Teşvik belgeli yatırımlarla ilgili olarak istisna uygulaması, 22.07.1998 tarih ve 4369 sayılı kanunla yeniden düzenlenmiş bulunmaktadır.

Hazine Müsteşarlığı, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla bazı sektörleri ve iş kollarını teşvik kapsamına almaktadır. Teşvik kapsamında faaliyet gösteren kişilere, yatırım teşvik belgesi verilebilmektedir. İşte bu şekilde yatırım teşvik belgesi sahibi mükelleflere, belge kapsamındaki makine ve teçhizat KDV'den istisna edilmiştir. Buna göre, yatırım teşvik belgesinde yer alan mallardan “makine ve teçhizat” niteliği taşıyanların yurtiçi teslimleri ile ithalinde 01.08.1998 tarihinden itibaren KDV alınmamaktadır (Aslan, 2007:389).

3065 sayılı KDV gereğince, teşvik belgesine haiz yatırımcılara teşvik belgesi kapsamında yapılacak makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri KDV'den istisnadır. Aynı hüküm teşvik belgesinin veya teşvik kapsamı makine ve teçhizatın devir işlemlerinde de uygulanmaktadır (Ünver, 2007:122).

2.6.2. İstisnanın Kapsamına Giren Makine ve Teçhizatlar

Muhasebe Sistemi Genel Tebliği'nde makine ve cihazlar, üretimde kullanılan her türlü makine ve cihazlar ile bunların eklentileri ve bu amaçla kullanılan taşıma gereçleri şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre makine ve teçhizat, amortismanına tabi iktisadi

kıymet niteliği taşıyan ve mal ve hizmet üretiminde kullanılan sabit kıymetlerdir. Bir sabit kıymetin istisnadan yararlanabilmesi için, öncelikle makine ve teçhizat niteliğinde olması, ayrıca mal ve hizmet üretiminde kullanılması gerekmektedir (Çınar, 2000:55).

2.6.3. İstisna Kapsamına Girmeyen Teslimler

Sektörlerin yapısı itibarıyla üretim faaliyetinin yanı sıra idari ve pazarlama gibi üretim dışı alanlarda kullanılan sabit kıymetler, sarf malzemeleri ve yedek parçalar ile hizmet üretiminde doğrudan ve zorunlu olarak kullanılanlar dışındaki masa, sandalye, koltuk, dolap, mefruşat gibi demirbaşlar makine ve teçhizat kapsamına girmediğinden istisnadan yararlanamayacaktır. Taşıt araçları da makine ve teçhizat kapsamına girmediği için otomobil, panel, arazi taşıtı, minibüs, kamyonet, kamyon, treyler ve çekici gibi taşıt araçları da KDV istisnası kapsamından yararlanamamaktadır (Ateşli, 2002:60).

Hava, deniz ve demiryolu taşıma araçları ile yüzer tesis ve araçları da makine ve teçhizat kapsamına girmemektedir. 2006/3 no.lu Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulamasına ilişkin Tebliğ uyarınca, yatırım teşvik belgesi kapsamında kullanılmış yerli makine ve teçhizat ile hammadde, ara malı ve işletme malzemesi temini için yapılan harcamalar teşvikten yararlanamamaktadır. Buna göre teşvik belgesi kapsamında kullanılmış yerli makine ve teçhizat teslimleri KDV'ye tabi olup, istisnadan yararlanamamaktadır (Yurttutan, 2007:71–72).

2.6.4. KDV'nin İndirim ve İadesi

KDVK'nın "İstisna Edilmiş İşlemlerde İndirim" başlıklı 32'inci maddesinde; KDVK'nın 11, 13, 14 ve 15'inci maddeleri uyarınca vergiden istisna edilmiş bulunan işlemlerle ilgili fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen KDV'nin, mükellefin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanacak KDV'den indirileceği hükme bağlanmıştır (Erdem, 2005:71).

Yatırım teşvik belgesinde öngörüldüğü şekilde gerçekleşmemesi halinde, zamanında alınmayan vergi alıcıdan, vergi ziya-ı cezası uygulanarak gecikme faizi ile birlikte tahsil edilir (Arslan, 2007:389).

2.7. Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu Teşviki

Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Hakkında Karar ve bu kararın uygulama esaslarını belirleyen tebliğe göre, yatırım teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizat ithali gümrük vergisi ve toplu konut fonundan istisnadır. İthal edilen makine ve teçhizatın, hammadde, aramalı ve işletme malzemesi olması halinde istisna uygulanmaz (Bıyık ve Kıratlı, 2006: 201).

Teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizatın ithalatı, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonundan istisnadır. Ayrıca, makine ve teçhizatın bedelinin % 5'ini geçmemek kaydıyla yedek parçaların ve Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonundan istisna edilmek kaydıyla yeni model üretimine yönelik otomobil ve hafif ticari araç yatırımlarında yatırım dönemi içerisinde kalmak kaydıyla CKD aksam ve parçalarının ithali teşvik belgesi kapsamında uygun görülebilir (<http://www.samsuntso.org.tr>).

Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası, teşvik belgesi kapsamında bulunan ithal mallarının gümrükleme işlemleri sırasında ödenmesi gereken gümrük vergisinin ve varsa Toplu Konut Fonunun ödenmemesi anlamını taşımaktadır (<http://www.iosb.org.tr>).

2.8. Yatırım İndirimi

Yatırım indirimi kısmında; yatırım indirimin tanımı ve amacı ele alınmaktadır.

2.8.1. Yatırım İndiriminin Tanımı ve Amaçları

Yürürlükteki vergisel teşvikler içinde en etkin olanı kuşkusuz yatırım indirimidir (Duran, 2002:15). Verginin mali fonksiyonu yanında, ekonomik fonksiyonları da büyük önem taşımaktadır. Gelir sağlayıcı mali fonksiyonla birlikte devlet ekonomik ve sosyal hedefleri gerçekleştirebilmek bakımından gerekli etkileri sağlayabilmek için vergilerden yararlanmaktadır. Çünkü vergiler, devletin ekonomiye müdahale araçlarından biridir. Buna göre, sağlanacak vergi avantajlarıyla bazı faaliyet kollarının ve yatırım projelerinin nispi kârlılığının artırılması hedeflenir. Ülkedeki bölgeler arası ekonomik gelişme farklılıklarının azaltılması, belli sektörlerin belirli bir gelişmişlik seviyesine ulaşmasında yatırım indiriminden istifade edilmektedir (Arslan, 2001:49).

Yatırım indirimi, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için, özel sektör yatırımlarını özendiren bir vergi istisnasıdır. Devlet bu yolla, özel sektör yatırımlarına katılmaktadır denilebilir. Çünkü bu yolla yapılan yatırımın belirli bir yüzdesi, yatırım yapan kişinin kazancından indirilmekte ve devlet bu miktar için hesaplanacak vergi alacağından vazgeçmektedir

Söz konusu teşvik tedbiri, ekonomik kalkınmanın hızlanmasını sağlamak için, kalkınma planlarına uygun olarak, öngörülen bir dalda özel sektör yatırımlarını teşvik etmek amacıyla güden Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında kabul edilmiş bir vergi istisnasıdır. Yatırım indirimi, yapılan yatırımın belli bir oranının, yatırımcı kuruluşun yaptığı kârlardan indirilmesini ve böylece yatırım belli bir oran ölçüsünde vergi matrahının inmesi sonucunu doğurur (Ekmekçi, 1986:8).

Yatırım teşvikleri bir vergi istisnasıdır. Yatırım indirimine ilişkin teşviklerin uygulandığı ülkelerde bu indirimler devlet için bir vergi kaybına yol açmasına rağmen ülkeler yatırımlardan daha fazla yarar sağlamak için bu vergi kaybını göze almaktadırlar.

Yatırım teşviklerinden beklenen faydanın sağlanabilmesi için yatırım indiriminin amaç ve kapsamının iyi belirlenmiş olması gerekmektedir.

Yatırım indiriminin amaçları kısaca aşağıdaki şekilde saptanabilir (<http://www.ibosb.com.tr>):

- Yatırım indirimi, kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak bölgeler arası dengesizlikleri gidermek,
- Sermayeyi tabana yaymak,
- İstihdam yaratmak,
- Katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknoloji kullanmak ve uluslar arası rekabet gücünü sağlamak hedeflenmektedir.

2.9. KOSGEB Destekleri

Bu kısımda, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)'nin tanımı ve amaçları ile sundukları destekler ayrı ayrı ele alınmaktadır.

2.9.1. KOSGEB'in Tanımı ve Amacı

KOSGEB, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin teknolojik yeniliklere süratle uyumlarını sağlamak, rekabet güçlerini yükseltmek ve ekonomiye katkılarını ve etkilerini arttırmak amacıyla 3624 sayılı Kanun'la 20 Nisan 1990 tarihinde kurulmuştur.

KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili bir kamu kuruluşu olup, tüzel kişiliğe haiz ve bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabidir (Yakut, 2007:29).

Yeniden yapılanma hedefinde KOSGEB, para dağıtan ya da parasal destek veren bir kurum olmaktan çıkarılarak, KOSGEB, işletmelerin rekabet güçlerini geliştirebilmeleri için teknoloji seçimi, kullanımı, müşteri odaklı üretim, yeni ürün geliştirme, Ar- Ge'yi önemseme, inovasyon, markalaşma, yazılım ve bilgi teknolojilerini

kullanabilme ve yararlanma, yurtiçi ve yurtdışı pazarlardan maksimum pay alabilme, e-ticareti şirket politikalarının bir parçası haline getirme, şirketlerin kurumsallaşmaları, şirket stratejilerinin oluşturulması, iş ortaklıkları, stratejik işbirlikleri, yatırım yönlendirme, bölgeler arası farkın giderilmesi ve girişimcilik kültürünün geliştirilmesi gibi konularda strateji ve politikalar üreten bir kurum olmaktadır (Ar, 2009:99).

2.9.2. KOSGEB'in Sağladığı Destekler

Bu kısımda KOSGEB'in yatırımcılara vermiş olduğu nitelikli eleman, yerel ekonomik araştırma, danışmanlık ve eğitim, ihracata yönlendirme, tanıtım ile teknoloji araştırma ve geliştirme destekleri ayrı ayrı ele alınmaktadır.

2.9.2.1. Nitelikli Eleman Desteği

İşletmelerin teknoloji düzeyinin yükseltilmesi, ürün kalitesinin ve yeni ürünlerin geliştirilmesi, verimliliğin ve yurtiçi–yurtdışı pazarlarda rekabet gücünün artırılmasının sağlanması amacı ile işletmelere/işletici kuruluşlara ve KOSGEB ile işbirliği içinde yürütülen ulusal/uluslararası projelere nitelikli eleman temini için destek verilmesini ifade etmektedir. İşletmelere ve KOSGEB ile işbirliği içinde yürütülen projelere, nitelikli eleman gideri için verilecek olan desteği kapsamaktadır.

İşletmelere nitelikli eleman istihdamı desteğinin verilmesi ile Fakülte ve dört yıllık Yüksekokul mezunlarına ve iki yıllık Yüksekokul mezunlarına yeni istihdam sahaları açılacak, işletmelerin ise nitelikli personel istihdamı ile yeni teknolojiye ve dünyadaki gelişmeleri takip etmeleri, kaliteli üretim yapmaları ve dış pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerinin sağlanması beklenmektedir (Küçük, 2007:230).

KOSGEB Müdürlüğü'nce nitelikli eleman çalıştırma için verilen desteklerin üst limitleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (<http://www.kosgeb.gov.tr>):

- İşletme işletici kuruluş ve KOSGEB ile yürütülen proje başına toplam on sekiz bin Türk Lirası, fakülte ve dört yıllık yüksek okul mezunları için tüm yörelerde aylık üst limit bin Türk Lirasıdır.

- Yalnızca kalkınmada öncelikli yörelerde bu destekten yararlanabilecek iki yıllık meslek yüksek okulu mezunlarında aylık üst limit yedi yüz Türk Lirası ve KOSGEB toplam destek üst limiti on iki bin altı yüz Türk Lirasıdır.

2.9.2.2. Yerel Ekonomik Araştırma Desteği

Yörelerdeki doğal kaynaklar, mevcut altyapı ve üstyapı, ekonomik durum, sanayi envanteri ve benzeri çalışmalarla, analizlerin yapılması ve uygun yatırım alanlarının tespit edilerek, uygun ve kârlı yatırımların gerçekleştirilmesi, ekonomik ve sosyal gelişme ile ulusal ve bölgesel kalkınmaya esas teşkil edecek stratejik planların oluşturulması ile ilgili araştırmalara destek verilmesidir. Meslek kuruluşlarının tedarikçi firmalara yaptıracağı yerel ekonomik araştırmalar için verilecek desteği kapsar. Bu destek kapsamında yapılacak olan araştırmalar için verilecek desteğin üst limiti 15.000.00 TL'dir (<http://www.kosgeb.gov.tr>).

Destek ile KOSGEB tarafından gerçekleştirilen özel amaçlı projeler çerçevesinde işbirliği yapılan Meslek Kuruluşları (TOBB, TESK ve bünyelerindeki odalar, borsalar, birlikler ve bunların katılımları ile kurulan şirket, dernek ve vakıflar, küçük sanayi siteleri ve OSB yönetimleri ile buralarda bulunan kooperatif ve dernekler, sektörel/bölgesel bazda ihtisaslaşmış dernek, birlikler, vakıf ve kooperatifler) yararlanabilir (Küçük, 2007:235).

Bu destek kapsamında yapılacak olan araştırmalar için verilecek desteğin üst limiti on beş bin Türk Lirasıdır (<http://www.kosgeb.gov.tr>).

2.9.2.3. Danışmanlık ve Eğitim Desteği

İşletmecilerin, girişimcilerin, yeni girişimcilerin ve işletici kuruluşların, yatırım yönlendirme, atıl kapasitelerini değerlendirme, kalite ve verimliliklerini arttırma, idari ve teknik mevzuat uygulaması, ürün – yöntem geliştirme ve benzeri hususlarda yapacakları çalışmalar kapsamında planlama, yatırım, modernizasyon, teknolojik araştırma – geliştirme ve teknolojik adaptasyonu, üretim, pazarlama, enformasyon, yönetim ve benzeri konulardaki bilgi ve becerilerini geliştirmek, yurtiçi – yurtdışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini temin etmek, istihdamın ve katma değer artırılabilmesi için yeni işletmelerin kurulmasını sağlamak amacı ile gerekli danışmanlık ihtiyaçlarına destek verilmesidir (KOSGEB, 2005:4).

Bu desteğin işletmelere faydaları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Küçük, 2007:226):

- İşletmelerin atıl kapasitelerini değerlendirme,
- Kalite ve verimliliklerini arttırma,
- Yatırım yönlendirme,
- İdari ve teknik mevzuatların uygulanması,
- Ürün ve yöntem geliştirme ve buna benzer hususlarda yapacakları çalışmalar kapsamında planlama, yatırım, modernizasyon, teknolojik araştırma-geliştirme, üretim, pazarlama, enformasyon, yönetim vb. konularda, işletmelerin bilgi ve becerilerini geliştirmesi,
- Bölgesel kalkınmanın yaygınlaştırılması,
- İşletmelerin yurt içi–yurtdışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerinin temin edilmesi,
- İstihdamın ve katma değer artırılabilmesi.

Bu destekten her KOBİ, aynı danışmanlık alanından sadece bir kere ve farklı danışmanlık alanlarından KOSGEB'in KOBİ başına sağlayacağı Danışmanlık Desteği parasal üst limitini aşmamak kaydı ile birden fazla Danışmanlık Desteğinden yararlanabilmektedir.

KOSGEB'in işletme başına sağlayacağı Danışmanlık Desteği parasal üst limiti on beş bin TL'dir. Destek oranları işletme başına sağlayacağı üst limiti aşmamak koşulu ile Gelişmiş Yörede %60, Normal Yörede % 70 ve Kalkınmada Öncelikli Yörede %80'dir. Gruplandırılmış Danışmanlık Desteğinden faydalanacak yeni girişimciler için destekleme oranı %100 'dür (<http://www.sukruidiz.net>).

2.9.2.4. İhracata Yönlendirme Desteği

İşletmelerin uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri ve dünya pazarlarından pay alabilmelerini temininin pazar araştırma ve ihracatı geliştirme konusunda faaliyet gösteren şirketlerden hizmet alarak gerçekleştirecekleri çalışmalara destek sağlanmasıdır. İşletmelerin ihracat yapabilmeleri için ihtiyaç duydukları; hizmet satın alımlarına sağlanan geri ödemesiz destekleri kapsamaktadır (Küçük, 2007:225).

2.9.2.5. Tanıtım Desteği

İşletmelere; işletmelerini ve ürünlerini, özellikle yurtdışında tanıtımları için gerçekleştirecekleri faaliyetlerine destek verilmesidir.

Destek unsurları ve üst limitleri aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Kosgeb, 2005:10):

- Türkçe / yabancı dilde işletme ve ürün tanıtımı amaçlı; broşür, ürün katalogu giderleri için üst limit 3.000.00 TL,
- Türkçe / yabancı dilde işletme ve ürün tanıtımı amaçlı, etiket baskılı bandrollü cd giderleri için üst limit 6.500.00 TL,

- Türkçe / yabancı dilde işletme ve ürün tanıtımı amaçlı, web sayfası hazırlama giderleri için üst limit 500.00 TL' olmak üzere verilecek desteğin toplamı 10.000.00 TL'dir

2.9.2.6. Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Desteği

İşletmelerin ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet edebilecek teknolojik düzeyde kurulması ve geliştirilmesini temin etmek için teknoloji araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin arttırılması amacı ile bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri ile bir proje fikrine sahip girişimcilere destek verilmesini ifade etmektedir. Bu destek kapsamında işletmelere verilecek olan; malzeme, teçhizat ve prototip üretimi ile ilgili giderler ve deneme amaçlı hammadde temini, kalite geliştirme, teknolojik donanım için geri ödemeli destekler ve danışmanlık, Ar-Ge sonuçlarını yayınlama, Ar-Ge Projesi Destek Başvurusu Dokümanı Hazırlama gibi destekler sağlanmaktadır (Küçük, 2007:232).

KOSGEB Müdürlüğü'nce verilen teknoloji araştırma ve geliştirme desteği oranları ve üst limitleri aşağıdaki gibi açıklanmaktadır (<http://www.hibe.info.tr>):

- Malzeme, teçhizat ve prototip üretimi ile ilgili giderler ve deneme amaçlı hammadde temini için;

- Gerekenlerin teminat karşılığı satın alınması halinde; verilecek desteğin üst limiti 200.000 TL, Destek Oranı: % 80,

- Gerekenlerin finansal kiralama yolu ile alınması halinde; teçhizat ve demirbaşların faturada yer alan peşin bedeli ve KDV dışında kalan finansal kiralama giderlerine verilecek desteğin üst limiti 50.000 TL, Destek Oranı: % 50,

- Projesi KOSGEB tarafından desteklenerek başarı ile tamamlanan işletmelere verilecek olan kalite geliştirme ve teknolojik donanım temini için;

- Gerekli demirbaşların teminat karşılığı satın alınması halinde; verilecek desteğin üst limiti 50.000 TL, Destek Oranı: % 80

- Gerekli demirbaşların finansal kiralama yolu ile alınması halinde; teçhizat ve demirbaşların faturada yer alan peşin bedeli ve KDV dışında kalan finansal kiralama giderlerine verilecek desteğin üst limiti 15.000 TL, Destek Oranı: % 50

- Danışmanlık desteği; Üst limiti 20.000 TL, Destek Oranı: % 80
- Ar-Ge sonuçlarını yayınlama desteği; Üst limiti 3.000 TL, Destek Oranı: % 80,
- Teknopark kira desteği; Üst limiti 20.000 TL, Destek Oranı: % 80,
- İşletmelere, Ar-Ge projelerini gerçekleştirebilmeleri için KOSGEB TEKMER Müdürlüğü binalarında 24 aya kadar işlik tahsisi,
- İşletmelerin, Ar-Ge konusuna ilişkin yurtdışı kongre, konferans, panel, sempozyum, teknoloji fuarları ile teknoloji transfer amaçlı yurtdışı toplantılara katılım ve ziyaret desteği üst limiti 5.000 TL Destek Oranı: %80,
- Ar-Ge Projesi onaylandıktan sonra şirketlerini kuran veya Ar-Ge proje başvurusu tarihi itibarıyla son bir yıl içinde şirketini kurmuş olan ve Teknoloji Geliştirme Merkezi bünyesinde işlik tahsis edilen işletmelere, işliklerde başlangıç sermayesi destek tutarı 10.000TL,
- İş geliştirme desteği; Teknoloji geliştirme merkezi ve DTİ'lerde yer alan, Teknoloji Ar-Ge Destekleri kapsamında desteklenen ve projesini başarıyla tamamlayarak mezun olan işletmelerin yararlanabileceği geri ödemesiz destek tutarı 15.000TL.

2.10. Turquality Destekleri

Dünyanın devlet destekli ilk ve tek markalaşma programıdır. Günümüzde gittikçe ağırlaşan rekabet koşulları ve değişen tüketim kalıpları uluslararası arenada yer almak isteyen şirketleri daha fazla katma değer ve daha fazla pazar payı anlamına gelen güçlü markalar yaratmaya teşvik etmektedir.

Tekstil ve hazır giyim, otomotiv, elektronik, gıda gibi rekabetçi sektörlerimiz açısından ihracatta markalaşmanın önemi gün geçtikçe daha da artmaktadır. Turquality, ülkemizin rekabet avantajını elinde bulundurduğu ve markalaşma potansiyeli olan ürün gruplarına sahip firmaların, üretimlerinden pazarlamalarına, satışlarından satış sonrası hizmetlere kadar bütün süreçleri kapsayacak şekilde yönetsel bilgi birikimi, kurumsallaşma ve gelişimlerini sağlamak suretiyle uluslararası pazarlarda kendi markalarıyla global bir oyuncu olabilmeleri amacıyla oluşturulmuş destek platformudur (<http://www.devlettesvikleri.com>).

2.10.1. Turquality Desteklerinin Ana Hedefi

Turquality desteklerinden beklenen amaçlar aşağıdaki şekilde belirlenmektedir (Özdemir, 2011):

1. Marka potansiyeli olan firmalara global bir marka olma yolunda finansal kaynak sağlamak.
2. Global Türk markaları yaratabilmek için firmaların ve markalarının gelişimlerine yönelik strateji, operasyon, organizasyon ve teknoloji danışmanlığı çalışmaları ile destek olmak.
3. Program kapsamında bulunan firmaların yönetim birimlerine yönelik eğitim desteği vermek.

4. Yurtdışında olumlu Türk malı imajının oluşturulması ve tutundurulması için iletişim ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmak.

5. Türk firmalarının marka bilincini artırmak.

6. Türk firmalarının pazar bilgisi dahilinde aksiyon alabilmeleri için istihbarat desteği sağlamak.

7. Seçilmiş Türk markaları için bir inkübatör ve katalizör olmak.

Programın başlıca ana hedefleridir.

2.10.2. Destekten Yararlanacak Kuruluşlar

Aşağıda belirtilen alanlarda faaliyet gösteren işletmeler destekten faydalanmaktadır (Özdemir, 2011):

- İhracatçı Birlikleri
- Üretici Dernekleri
- Üretici Birlikleri
- Türkiye’de sınaî faaliyette bulunan şirketler, DTSS, SDS
- Türk Moda tasarımcıları

2.10.3. Destek Unsurları Nelerdir

Turquality destek unsurları ise aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (<http://www.devlettesvikleri.com>):

- Kalite belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin harcamaları,
- Turquality Sertifikasına haiz markalı ürünleriyle ilgili olarak istihdam edilen moda/endüstriyel ürün tasarımcısı giderleri,

- Turquality Sertifikasını haiz markalı ürünleriyle ilgili olarak projelerinde hedef pazarlar olarak belirtecekleri ülkelerde gerçekleştirilen reklam, tanıtım, basın-halkla ilişkiler, sponsorluk, web sitesi tasarımı, pazar araştırması, zincir marketlerin raflarına girebilmek için bir defaya mahsus ödenen listeleme bedeli, periyodik mağaza dergilerinde yer alma, doğrudan pazarlama (direct mailing) gibi alternatif pazarlama faaliyetleri ile çağrı merkezi (call center) hizmeti satın alınmasına yönelik giderleri,

- Turquality Sertifikasını haiz markalı ürünleriyle ilgili olarak projelerinde hedef pazarlar olarak belirtilen ülkelerde açtıkları/açacakları;

1-)Mağazalara ilişkin uygun mahal araştırmasına yönelik danışmanlık, konsept mimari çalışmaları, dekorasyon, demirbaş, kira harcamaları ile mağazanın kiralınmasıyla ilgili hukuki danışmanlık ve belediye giderleri,

2) Ofis, depo, showroom, satış sonrası servis vb. yurtdışı birimlerine ilişkin kira, dekorasyon, demirbaş, komisyon giderleri ile farklı markaların satıldığı showroom / büyük mağaza (department store), hipermarketlerde kiraladıkları reyon / showroom/ gondol / satış alanlarına (floor display) ilişkin kira, dekorasyon, hizmet veya komisyon harcamaları,

3) Franchise vermeleri halinde, franchising sistemi ile yurt dışında açılacak ve faaliyete geçirilecek mağazalara ilişkin dekorasyon giderleri,

Kurumsal kimlik oluşturulması, stratejik şirket yapılandırılması, kalite kontrol sistemi oluşturulması, numune tesis yapılandırılması, ürün ve ambalaj tasarımı, stratejik pazarlama, mağaza açılması ve işletilmesi, uluslararası ihracat ve hukuk, maliyet muhasebesi, risk yönetimi, bilgi-işlem gibi uluslararası pazarlarda rekabet avantajını artırıcı diğer her türlü iş yönetimi kapsamında satın alacakları danışmanlık giderleri.

3. BÖLÜM

TEŞVİK POLİTİKALARININ OSMANİYE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE FAALİYET GÖSTEREN FİRMAYA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde Osmaniye OSB'si hakkında genel bilgiler, enerji durumu, altyapısı ve kullanma suyu durumu, tesislerin cins ve durumları, bölgenin önceki yıllarla karşılaştırılması, ulaşım durumu ve bölgenin son durumu ile bölgenin avantajları ele alınarak uygulama alanı hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Ayrıca bölge yatırımcılarına uygulanan anket ile elde edilen veriler SPSS programında analiz edilerek bulunan sonuçlar değerlendirilmiştir.

3.1. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi

Bu kısımda, bölge hakkında genel bilgi, bölgenin enerji durumu, altyapısı ve kullanma suyu durumu, tesislerin cins ve durumları, bölgenin önceki yıllarla karşılaştırılması, ulaşım durumu, bölgenin son durumu ile bölgenin diğer bölgelere göre avantajları hakkında bilgi verilmektedir.

3.1.1. Bölge Hakkında Genel Bilgi

Osmaniye yıllar boyunca Adana çekirdek sanayi kuşağına bağlı kalmış ve bu süre içinde ağırlıklı olarak tarım ve tarıma dayalı ticaret yapmayı sürdürmüştür. Habur Sınır Kapısı'nın kapanması ise, Osmaniye ekonomisini ve ticaretini olumsuz yönde etkileyerek, gelişme gösterecek otomotiv yan sanayi ile bakım ve onarımı konusundaki küçük sanayi tesislerinin gelişmesi durmuştur. Başka bir ifade ile hem sanayi cazibe merkezlerine (Adana-Gaziantep) yakınlığı, hem de ulaşım olanaklarının kolaylığına rağmen, Osmaniye, kalkınmanın motor görevini üstlenecek olan kendi sanayisini

kuramamanın sıkıntısını yaşamıştır. Diğer yandan, il ve bölgelerin kalıcı bir zenginleşmeye gitmeleri ve refah düzeylerini arttırmalarında, sanayileşmenin önemli bir lokomotif görevi gördüğü bilinmektedir. Sanayinin gelişmesi ise özel çaba ve stratejileri gerekli kılmaktadır.

Osmaniye, bölgede oluşan küresel değişikliklerle beraber kontrollü sanayileşme sürecini devam ettirmektedir. Osmaniye'nin yeni, nispeten küçük, fakat sanayi altyapısı olan bir il olması, sanayileşme sürecini kolaylaştıran ve hızlandıran en önemli faktörlerden birisidir. Gelecekte Ceyhan'ı ve İskenderun körfezi'ni Hollanda'nın Rotterdam'ı gibi önemli bir petrol limanı haline getirecek olan Bakü- Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı yanında yeni tersane ve liman projelerinin beraberinde getirdiği teşvik desteği Osmaniye'nin önemini bir kez daha arttırmaktadır.

Bölge 1994 yılında İl Özel İdaresi, Ticaret ve Sanayi Odası ile Osmaniye Sanayici ve İş Adamları Derneği'nin ortaklığıyla kurulmuştur. Osmaniye İli Toprakkale İlçesine bağlı, Büyük Tüysüz Köyü mevkiinde 100 hektar alanda çalışmaları tamamlanarak sanayicinin hizmetine sunulmuştur.

5084 Sayılı Yatırımı ve İstihdamı Teşvik Yasasıyla Osmaniye'de yatırım yapmak isteyen firmalara önemli bir avantaj sağlanmış, başta OSB olmak üzere İl, yatırımcıların akınına uğramıştır. Bu çerçevede ildeki yatırımlara Bedelsiz Arsa Tahsisi, Vergi Stopaj Muafiyeti, SSK İşveren Payı İndirimi ve Enerji Desteği sağlanarak yatırımcılara önemli avantajlar sağlanmaktadır. Bu avantajlar neticesinde artan arazi taleplerini karşılamak amacıyla, mevcut bölgeye bitişik olan 197 hektar ve 83 hektar büyüklüğündeki iki arazi parçasının yer seçim etütleri tamamlanarak OSB'ye dâhil edilmiştir.

3.1.1.1. Bölgenin Enerji Durumu

Eylül 2007 Elektrik Tüketimi 6.114.240 KWh/Ay'dır. Hâlihazırda kullanılan hat 45 mVA kapasitesinde olup; aynı hatta paralel olarak tesisi devam eden yeni hattın kapasitesi 65 mWA'dır. Kurulması planlanan ve çalışması başlatılan İndirici Merkez kapasitesi ise 100 mWA olacaktır. Sözü edilen çalışmalar tamamlandığında toplam elektrik enerjisi 210 mWA olacaktır. Tüm tesisler faaliyete geçtiğinde ihtiyaç duyulan enerji 185 mWA olacağından enerji problemi yaşanmayacaktır (Osmaniye OSB Müdürlüğü, 2011).

2007 yılında, BOTAŞ tarafından bölgemize kadar doğalgaz hattı döşenmiş ve 38.000 m³/h kapasiteli RMS-A tipi basınç düşürme istasyonu yapılmıştır. Bölge içi doğalgaz hattı tesisat projesi hazırlatılarak BOTAŞ'a onaylatılmış, ihalesi yapılmış, yapımı Ağustos 2009'da tamamlanmıştır.

Tablo: 3.1. Bölgenin Yıllara Göre Doğalgaz Tüketim Tablosu

Yıl	Toplam Tüketim(m ³)
2010	46.911.075,00
2009	5.872.320,00
2008	0,00

Kaynak: (Osmaniye OSB Müdürlüğü, 2011)

Osmaniye OSB'sinin teşvik yasası öncesi ve sonrası elektrik enerjisi tüketim durumları aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Tablodan da anlaşılacağı üzere sanayimizde yatırımların artmasına paralel olarak elektrik kullanımında da her geçen gün artış meydana geldiği görülmektedir. Bu durumu değerlendirdiğimizde bölgemizde sanayileşmenin öneminin arttığı söylenebilmektedir.

Tablo: 3.2. Bölgenin Yıllara Göre Elektrik Tüketim Tablosu

Yıllar	Tüketilen Enerji (Kwh)
2002	56.916
2003	47.880
2004	115.200
2005	527.700
2006	3.924.840
2007	6.114.240
2008	268.269.860,00
2009	340.073.040,00
2010	1.505.995.836,00

Kaynak: (Osmaniye OSB Müdürlüğü, 2011)

3.1.1.2. Bölgenin Altyapısı ve Kullanma Suyu Durumu

Aylık su tüketimi 41.000 'tür. Halen iki su kuyusu toplam 50-60 litre/saniye kapasite ile çalıştırılmaktadır. Üçüncü su kuyusu sondaj çalışmaları tamamlanmış ve kuyu faaliyete geçirilmiştir. Bölgede 2006 yılı içerisinde harita ve imar uygulamaları için 24.789,98 TL yatırım yapılmıştır. Tevsi alanda ihale öncesi yapılan yol çalışmaları için ise 52.702,93 TL yatırım yapılmıştır. Kara yolları 5. Bölge Müdürlüğü tarafından ihale edilerek yaptırılan OSB-Otoyol bağlantı yolunun ödenek olmaması nedeniyle eksik bırakılan kısmının tamamlanması için 70.800 TL olmak üzere toplam 402.254,33 TL yatırım yapılmıştır. Birinci tevsi alanda yeni bir trafo merkezi kullanılarak ikizler TM indirici merkezinden yeni bir hatla beslenmesi ve üretime geçecek yeni tesislere enerji götürmesi için 236.953,04 TL tevsi alanda inşaatlarına başlayan tesislere su götürmek için 7.008,04 TL harcama yapıldığı belirlenmiştir (Osmaniye OSB Müdürlüğü, 2011).

3.1.1.3. Bölgedeki Tesislerin Cins Ve Durumları

Osmaniye OSB'sinde yatırımları olan sektörler ve durumları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Bölgede kurulan tesisler faaliyet konuları itibariyle değerlendirildiğinde bu tesislerin 101 adedinin üretimde, 11 adetinin inşaat aşamasında 4 adetinin ise proje aşamasında olmak üzere toplamda 116 adet tesis alanı ve 2 adet de boş alan olduğu görülmektedir. Tablodan da görüleceği üzere tesisler içerisinde ilk sırayı 38 adet ile Metal Sanayisi almaktadır. Ardından da İplik ve Gıda sanayisinin geldiği görülmektedir.

Tablo: 3.3. Bölgede Yatırımı Yapılan Tesislerin Cins ve Durumları (2011)

TESİSİN CİNSİ	ÜRETİMDE OLAN TESİSLER		İNŞAAT	PROJE	OOSB TOPLAM PARSEL SAYISI	TOPLAM SANAYİCİ SAYISI	TOPLAM İSTİHDAM
	Faal	Kapalı					
DOKUMA	2	0	0	0	2	2	50
AMBALAJ	2	0	0	0	2	2	31
İPLİK	20	0	3	1	24	12	3282
METAL	31	0	6	1	38	38	3111
GIDA	10	0	0	1	11	9	323
KİMYA	7	0	2	0	9	8	102
AHŞAP	2	0	0	0	2	2	33
PLASTİK	4	0	0	0	4	4	32
YEM	2	0	0	0	2	2	21
DÖKÜM	4	0	0	0	4	3	55
SUNİ DERİ	1	0	0	0	1	1	65
OTOMOTİV	2	0	0	0	2	1	150
KAĞIT ÜRÜNLERİ	1	0	0	0	1	1	16
MAKİNA	3	0	0	1	4	4	95
İNŞAAT	9	0	0	0	9	6	154
AYAKKABI	1	0	0	0	1	1	145
BOŞ					2		
TOPLAM	101	0	11	4	118	86	7665

Kaynak: (Osmaniye OSB Müdürlüğü, 2011)

3.1.1.4. Bölgenin Önceki Yıllarla Karşılaştırılması

5084 Sayılı Teşvik Yasası'nın çıkmasıyla birlikte yasanın getirdiği avantajlar neticesinde Osmaniye OSB'si, bir cazibe merkezi durumuna gelmiştir. Aşağıdaki tabloda 2004, 2009 ve 2010 yıllarının karşılaştırmalı durumu verilerek Bölge yatırımı hakkında bilgi sunulmak istenmiştir.

Tablo 3.4.'ten de anlaşılacağı üzere OSB'nin ilk yıllarında faaliyet gösteren iş yeri sayısında bir artış gözlenmektedir. Ayrıca Bölgenin her geçen gün ülke istihdamına önemli oranda katkı sağladığı da anlaşılmaktadır.

Tablo: 3.4. Bölgenin Yıllara Göre Karşılaştırmalı Tablosu

	2004 yılı	2009 yılı	2010 yılı
Üretimdeki tesis sayısı	7 adet	100 adet	101
İnşaat halindeki tesis sayısı	8 adet	31 adet	11 adet
Proje aşamasındaki tesis sayısı	2 adet	15 adet	4 adet
İstihdam edilen kişi sayısı	98 kişi	4.531 kişi	7.665 adet
Su tüketim miktarı	5.670 m ³	80.000 m ³	658.736 m ³
Elektrik tüketim miktarı	39.600 KW	26.251.740 KW	1.505.995.836 KW

Kaynak: (Osmaniye Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2011)

3.1.1.5. Bölgenin Ulaşım Durumu

Osmaniye OSB'si şehrin bulunduğu nokta itibariyle birçok sanayi bölgesine yakınlığı sebebiyle burayı diğer iller içerisinde avantajlı duruma getirmektedir.

Tablo: 3.5. Bölgenin Belirli Merkezlere Olan Uzaklıkları

Ulaşım Merkezi	Uzaklık
Yumurtalık Serbest Bölge	35 km
İsdemir Limanı	45 km
İskenderun Limanı	63 km
Adana Şakirpaşa Hava Alanı	77 km
Toprakkale D.D.Y. İstasyonu	10 km
Osmaniye Merkez	18 km
Adana	76 km
Toros Gübre	36 km
Adana O.S.B.	46 km
İskenderun O.S.B.	53 km

Kaynak: (Osmaniye OSB Müdürlüğü, 2011)

3.1.1.6. Bölgenin Son Durumu

Bölgedeki 118 parselin tamamı yatırımcılara tahsis edilmiştir. Bu parsellerin 101 tanesi faaliyette olup, 11 tanesi ise inşaatı devam etmektedir. Bu parselin üzerinde toplam 118 tesis faaliyet gösterecektir. Mevcut işletmelerde istihdam edilen işçi sayısı ise 7.665 kişidir. Aşağıdaki tabloda bölgenin ulaştığı son durum değerlendirilmektedir.

Tablo: 3.6. Yatırım Bölgesinin Ulaştığı Son Durum (2011)

OSB'NİN ADI	OSMANİYE
OSB'NİN KURULU OLDUĞU İL	OSMANİYE
OSB'NİN BÜYÜKLÜĞÜ(HEKTAR)	380,00
TAKS (%)	55,00
KAKS (%)	70,00
TOPLAM SANAYİ PARSEL SAYISI	118
TAHSİS EDİLEN SANAYİ PARSEL SAYISI	118
TAHSİS EDİLECEK SANAYİ PARSEL SAYISI	2
ÜRETİMDE PARSEL SAYISI	101
İNŞAAT AŞAMASINDA PARSEL SAYISI	11
PROJE AŞAMASINDA PARSEL SAYISI	
ÜRETİMDE FİRMA SAYISI	101
İNŞA HALİNDEKİ FİRMA SAYISI	11
KAPALI FİRMA SAYISI	0
OSB DE ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI	7.665
TOPLAM SANAYİ ALANI(M2)	2.859.985,00
TAHSİS EDİLEN SANAYİ ALANI(M2)	2.859.985,00
TAHSİS EDİLECEK SANAYİ ALANI(M2)	0,00
İNŞAATI TAMAMLANAN SANAYİ ALANI (M2)	2.154.159,00
EN DÜŞÜK ARSA SATIŞ BEDELİ (TL/M2)	0,00
EN YÜKSEK ARSA SATIŞ BEDELİ (TL/M2)	0,00

Kaynak: (Osmaniye OSB Müdürlüğü, 2011)

3.1.1.7. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinin Avantajı

Her ilimizin kendine has avantajları bulunmakla beraber Osmaniye OSB'sinin avantajlı olmasının nedenleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- OSB'de istenilen büyüklükte ucuz ve uygun ödeme koşullarına sahip modern altyapı imkânlarıyla donatılmış arsalar,
- Kesintisiz elektrik ve doğalgaz temini,
- Tüm kuruluşlara istenilen hızda fiber optik kablo ile internet bağlantısı,
- Türkiye'de örnek gösterilen bir lojistik merkeze sahip olması,
- OSB içinde sosyal ve sportif aktivite merkezlerinin bulunması,
- Gelişmiş ana ve yan sanayi işbirliği ortamı,
- Sanayide sektörel çeşitlilik,

- Çevreye duyarlı ve planlı sanayileşme anlayışı,
- Nitelikli ve kaliteli işgücü potansiyeli,
- Sanayileşme kültürü ve tecrübesinin bulunması,
- Yüksek teknolojiye önem veren ve teknoloji geliştiren şirketlerin oluşturduğu bir sanayileşme anlayışı,
- Uluslararası norm ve standartlarda, ağırlıklı olarak ihracata dönük üretim yapan ve inovatif yeteneği güçlü çok sayıda sanayi kuruluşunun bulunması,
- Ulusal ve uluslararası alanda marka olmuş çok sayıda firmanın üretim merkezi olması
- Coğrafi konumu nedeniyle Türkiye'nin en gelişmiş ekonomisine sahip olan ve tüketimin büyük bir bölümünün gerçekleştirildiği bir bölgenin ortasında bulunması,
- Karayolu ve demiryolu bağlantılarının kesişme noktasında bulunması,
- Limanlara yakınlığı,
- İlin bir üniversiteye sahip olması,
- Yüksek şehirleşme oranı ve kaliteli bir yaşam standardı,
- Sınır kapılarına yakınlığı,
- İskenderun Demir-Çelik Fabrikası'na yakınlığı,

gibi çok sayıdaki kriter, yeni sanayi yatırımları ve işbirliği imkanları bakımından Osmaniye'yi bir cazibe merkezi haline getirmektedir.

3.2. Araştırma Bulguları

Bu kısımda; araştırmanın temel bakış açısı, amacı, hipotezi, yöntemi, sınırlılıkları ile işletmelerin yapısal özelliklerine ait bulgular ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

3.2.1. Araştırmanın Temel Bakış Açısı

Gerek gelişmiş gerekse de gelişmekte olan ülkelerde hükümetler özel sektöre yönelik teşvik tedbirlerini geçmişten bu yana uygulamaktadır. Teşvik tedbirlerinin uygulanmasının makro açıdan amaçları; büyüme, istihdam, ödemeler dengesi iken bölgesel açıdan bakıldığında ise sanayi, teknoloji, çevre, eğitim, enerji politikaları ile sosyal ve bölgesel politika hedeflerine ulaşmak olduğu görülmektedir.

Bu kıstas çerçevesinde OSB’de faaliyette bulunan firmaların teşvikleri ne derece tanıyıp kullandıkları incelenmiştir.

3.2.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın ana amacı, Osmaniye OSB’inde faaliyette bulunan işletmeler üzerinde vergisel ve diğer teşvik unsurları ile özellikle 5084 sayılı teşvik yasasının işletmeler üzerindeki etkilerini değerlendirmek, bölgedeki yatırımcıların karşılaştıkları güçlükleri tespit etmek, içinde buldukları şartları, çözüm önerilerini, dileklerini, ilgili kurumlara duyurabilmek ve bu konudaki gerçekleri kamuoyunun bilgisine sunarak mevcut sorunlara çözüm bulunmasına yönelik çalışmalara katkıda bulunmaktır.

Yapılan bu çalışma ile OSB’ye verilen teşvikler ile Osmaniye iline yönelik yapılan çalışmaların geliştirilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

3.2.3. Araştırmanın Ana Teması

Bölgede çeşitli alanlarda faaliyet gösteren veya faaliyete geçecek olan işletmelere sunulan teşviklerin, yatırımlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik olarak aşağıda belirtilen temalar üzerinde durulmuştur.

5084 sayılı Yatırım ve Teşvik Kanunu ile bölgede faaliyet gösteren işletme sayısında bir değişme gözlenmiştir.

Bedelsiz arsa tahsisi ile Osmaniye OSB'sinde yatırıma ayrılan alan ne yönde değişme göstermiştir.

Bölgeye sunulan destekler ile yatırımcıların etkinliği arasında ne yönde bir etki vardır.

Verilen teşvikler sanayinin uzmanlaşmasına nasıl bir katkı sağlamıştır.

Destekler yatırımcıların kâr-maliyet trendini hangi yönde etkilemiştir.

3.2.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma sorusunun oluşturulmasında kişisel deneyim ile birlikte ön literatür taraması ve ön görüşmeler yapılmıştır. Yasal düzenlemeler ve araştırmacının yasaları uygularken karşılaştığı durumlar, araştırma sorusunun belirlenmesinde önemli rol oynayan unsurlardan birisi olmuştur. Belirlenen araştırma sorusu çerçevesinde, uzmanlarla görüşmeler yapılmış ve yasal düzenlemeler irdelenmiştir. Araştırma enstrümanı olarak yasal düzenlemelerin irdelenmesi gibi ikincil, mülakat ve anket yöntemi gibi birincil yöntemler seçilmiştir. Mevut teşvik politikaları irdelenirken uygulayıcılarla ilgili yasal düzenlemenin uygulanma şekli üzerine görüşmeler yapılmıştır. Mülakat yöntemi ile elde edilen veriler ise kayıt altına alınmış, incelenmiş ve tekrar mülakat yapılmıştır. Anketle derlenen veriler ise elektronik ortama aktarılmış, SPSS istatistik programı kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

Bilimsel ve bilimsel olmayan yazının incelenmesiyle, araştırma sorusu daha da belirgin hale gelmiştir. Belirlenen araştırma sorusuna son şeklini verebilmek için hem akademisyenler hem de uygulayıcılarla (OSB yöneticileri ile) yarı biçimli mülakatlar yapılmıştır. Akademisyenler ile konunun bilimsel yönü, uygulayıcılar ile de pratik uygulama sonuçları tartışılmıştır. Yaklaşık dört haftalık bir süre bu tartışmalar için ayrılmıştır. Bu tartışmalar, araştırmacı tarafından titiz şekilde değerlendirilmiş ve araştırma sorusuna son şekli verilmiştir.

Bu araştırmada hem ikincil hem de birincil verilerden faydalanılmıştır. İkincil veriler titiz literatür taramaları ve yasal düzenlemelerin irdelenmesi ile elde edilmiş olup çalışmanın ana hatlarının (araştırma sorusu, hipotezleri, deseni gibi) belirlenmesinde hayati rol oynamıştır. Birincil verilerin toplanmasında üç yöntem izlenmiştir. Birincisi mülakat yöntemi olup, bu yöntem de iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Birincisi çalışmanın her aşamasında OSB konusunda görüşme, sorunları tartışma ve uygulamalara katılma şeklinde olmuştur. İkincisi ise, bir OSB Müdürü ile mülakat şeklinde olmuştur. Üçüncü yol olarak da anket yöntemi seçilmiştir. Anket yöntemi birçok avantajından dolayı tercih edilmiştir. Bu avantajlardan en önemlileri zaman ve maliyet tasarrufu, kısa sürede geniş kitlelere ulaşma kolaylığı, geniş coğrafi alanlardaki araştırmaya katılan yöneticilere ulaşılma kolaylığı, elde edilen verilerin dijital ortamda analiz edilme kolaylığı ve görüşmeciden kaynaklanan önyargı etkisinin giderilmesi olarak sıralanabilir.

Anket çalışması öncesinde Bölge Müdürlüğü ile birlikte 101 işletme tespit edilmiş, hazırlanan anket formu işletme yetkilileri ile görüşülerek sorularımıza cevap vermeleri talep edilmiştir. İşletmelerin bazıları ankete katılmadığından 101 yatırımcıdan 74'ünün cevapları değerlendirmeye alınmıştır. Cevap vermeyen işletmelerle yapılan

görüşme isteğimiz ise olumsuz sonuçlanmıştır. Alınan cevaplar SPSS istatistik programında analiz edilmiştir.

Bölgede faaliyette bulunan işletmeler üzerinde vergisel ve diğer teşvik unsurları ile özellikle 5084 Sayılı Teşvik Kanununun işletmeler üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla kullanılan anket tarafımızdan hazırlanmıştır. Ankette yer alan soruların cevaplanmasında farklı ölçekler kullanılmıştır (evet; hayır; sayısal veriler; kişisel görüşler; teşvik türleri). Bu sayede, veriler SPSS paket programına girilmiş tablo ve grafikler çıkarılmıştır.

3.2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya bölgede çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren 101 firmanın 74'ü katılım göstermiştir.

Bilindiği gibi bir araştırmayı etkileyen birçok kısıt vardır. Bunlardan en önemli ikisi zaman ve maliyettir. Araştırma için Sosyal Bilimler Enstitülerince belirlenen kısa zaman dilimi ve araştırmacının çalışma için ayırdığı parasal kaynakların yetersizliği en önemli iki kısıttır. Araştırma konusu OSB'lerin yarı kamusal statüde olması da bu araştırma açısından bir kısıt olmuştur. Zira yönetim kademelerinde kamu görevlisi olan OSB'lerin yazışmaları kamu kurumlarının yazışmaları gibi yapılmıştır. Bu yazışma dolayısıyla hem zaman kaybı hem de emek kaybı olmuştur.

Çalışmanın bir diğer kısıtı evrenle ilgilidir. Çalışmamızın evreni bölgedeki yatırımcıların yöneticileridir. Yöneticiler dışındaki diğer personel araştırmaya dâhil edilmediği gibi, OSB'ye iş yapanlar ve hizmet sunanlar da araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Çalışmanın bir diğer kısıtı aktif olan OSB'ler olmuştur. Türkiye'de, kurulu OSB sayısı fazla olmasına rağmen aktif olan OSB sayısı kısıtlıdır. Bakanlıktan sicil almış her OSB faaliyette bulunmamaktadır.

3.3. İşletmelerin Yapısal Özelliklerine Ait Bulgular

Bu başlık altında, işletmelerin faaliyet durumu ve hukuki yapıları, personel sayıları, faaliyet kolları, Osmaniye OSB'sini tercih sebebi ve hangi teşviklerden faydalanıp faydalanmadığı analiz edilmektedir.

3.3.1. İşletmelerin Faaliyet Durumu ve Hukuki Yapıları

Ankete katılan 74 küçük ve orta büyüklükteki işletmenin hukuki yapıları ve faaliyet durumlarına ilişkin dağılımlar tablo 3.7 ve 3.8'de gösterilmektedir.

Buna göre, bölgede faaliyet gösteren işletmelerin limited şirket ağırlıklı olduğu, daha büyük sermaye ve kurumsallaşma gerektiren anonim şirketlerin ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan işletmelerde kolektif ve adi şirket bulunmamaktadır.

Tablo: 3.7. Ankete Katılan İşletmelerin Hukuki Yapıları

	N	%
Limited şirket	55	74,3
Anonim şirket	19	25,7
Kollektif şirket	-	-
Adi şirket	-	-
Toplam	74	100,0

Araştırmada örneklem olarak alınan firmaların yatırımın hangi aşamasında olduklarını belirlemeye yönelik bilgiler aşağıdaki tablo 3.8'de yer almaktadır. 1996 yılında ilk temelleri atılan bölge sanayisinde yatırım yapan firmaların büyük çoğunluğunun üretime geçtiği tespit edilmiştir. Diğer firmaların ise henüz yatırım aşamasında oldukları görülmektedir.

Tablo: 3.8. Ankete Katılan İşletmelerin Faaliyet Durumu

	N	%
Üretime başlamıştır	62	83,8
Yatırım aşamasında	12	16,2
Toplam	74	100,0

3.3.2. İşletmelerin Personel Sayıları

Ankete katılan işletmelerin personel sayılarının dağılımlarını gösteren tablo aşağıda gösterilmiştir.

Çalışan sayısı hem firmaların ölçek büyüklüğünün belirlenmesinde hem de üretim şekli konusunda bilgi vermektedir. Örneğin çalışan sayısının fazla olduğu tekstil sektörü emek yoğun bir sektörken, kimya sanayii, teknoloji yoğun bir sektördür. Tablo 3.9'da ankete katılan işletmelerin işyerinde kaç kişiyi istihdam ettiklerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

Bölgede faaliyet gösteren firmaların personel sayıları ile ilgili yapılan araştırma sonucunda ulaşılan verileri göz önüne alarak değerlendirdiğimizde küçük işletmelerin ağırlıkta olduğu, çok işçi çalıştıran orta büyüklükteki işletmelerin sayısı ile büyük ölçekli firma sayısının düşük olduğu görülmektedir.

Tablo: 3.9. Ankete Katılan İşletmelerde Personel Sayıları Analizi

	N	%
1-50	39	52,7
0	12	16,2
51-100	7	9,5
101-150	5	6,8
151-200	5	6,8
201-500	4	5,4
1000 ve üzeri	2	2,7
Toplam	74	100,0

3.3.3. İşletmelerin Faaliyet Kolları

Ankete katılan işletmelerin faaliyet kollarına ilişkin sonuçlar aşağıdaki tablo 3.10'da verilmiştir. Tabloyu değerlendirdiğimizde ankete katılan firmaların büyük bir çoğunluğunun metal sektöründe faaliyet gösteren firmaların olduğu görülmektedir. İplik ve gıda ağırlık kazanan diğer sektörler olduğu ancak ahşap, plastik, inşaat ve dokuma alanında faaliyet gösteren işletmelerin düşük olduğu görülmektedir.

Tablo: 3.10. Ankete Katılan İşletmelerin Faaliyet Alanlarının Dağılımı

	N	%	SD	Mean
Metal	30	40,5	2,66	3,31
İplik	11	14,9		
Kimya	9	12,2		
Gıda	8	10,8		
Diğer	6	8,1		
İnşaat	4	5,4		
Dokuma	2	2,7		
Plastik	2	2,7		
Ahşap	2	2,7		
Toplam	74	100,0		

3.3.4. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinin Tercih Sebebi

Ankete katılan işletmelerin Osmaniye OSB'sini tercih etme nedenleri aşağıdaki tablo 3.11'de analiz edilmiştir. Araştırma neticesinde hazırlanan tablo incelendiğinde işletmelerin bu bölgede yatırım yapmalarına etki eden en önemli faktörün teşvik bölgesi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bölgenin diğer bölgelerle olan ulaşım kolaylığı ve işçilik maliyetlerinin düşük olmasından dolayı, diğer bir tercih sebebi olduğu görülmüştür.

Tablo: 3.11. Ankete Katılan İşletmelerin Bu Bölgeyi Tercih Etme Nedenlerinin Analizi

	N	%	SD	Mean
Teşvik bölgesi olması	65	87,8	0,469	1,16
Ulaşım kolaylığı	6	8,1		
İşçiliğin ekonomik olması	3	4,1		
Toplam	74	100,0		

3.3.5. Teşvikler

Araştırmaya katılanlara yöneltilen teşvik yarasından önce Organizede bir işletmelerinin olup olmadığına ilişkin elde edilen araştırma verileri aşağıdaki tablo 3. 12’de incelenmiştir. Teşvikler ile Osmaniye OSB’inde daha önce işletmesi olmayan yatırımcılar bölgeyi tercih etmişlerdir. Teşviklerin yeni işletme kurma konusunda Osmaniye OSB’ye etkisinin yadsınamaz kadar yüksek derecede olduğu tespit edilmiştir.

Tablo: 3.12. Teşvik Yasası Sonucu Bölgedeki Yatırımların Analizi

	N	%	SD	Mean
Hayır, ilk işletmemizdir	36	48,6	0,595	1,59
Daha önce bir işletmem mevcuttu	34	45,9		
Burası ek yatırım durumundadır	4	5,4		
Toplam	74	100,0		

Anket çalışmasına katılan işletmelere OSB’deki işletmelerin sunulan teşvikler sonrasında ek yatırım politikasına yönelik düşüncelerini öğrenmek amacıyla sorduğumuz soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde bölgedeki yatırımcıların durağan değil girişimci bir yapıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum aşağıdaki tablo 3.13 incelendiğinde net olarak görülmektedir.

Tablo: 3.13. Sunulan Teşvikler Neticesinde Ek Yatırım Politikasının Analizi

	N	%	SD	Mean
Evet düşünüyoruz	65	87,8	0,428	1,15
Hayır düşünmüyoruz	7	9,5		
Kararsızız	2	2,7		
Toplam	74	100,0		

Aşağıdaki tabloda ankete katılan işletmelere 5084 Sayılı Teşvik Yasasının istihdam politikaları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi sonucunda, işletmelerin büyük çoğunluğu verilen teşvikler sayesinde istihdam üzerinde olumlu bir artış sağlandığını belirtmişlerdir. Teşviklerin tam anlamıyla istihdam yaratmada etkin rol oynayamadığı yönünde görüşlere yer verildiği de görülmektedir.

Tablo: 3.14. 5084 Sayılı Teşvik Yasasının İstihdam Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

	N	%	SD	Mean
İstihdam artışı sağlamıştır	56	75,7	0,831	1,46
Kısmi olarak fayda sağlamaktadır	16	21,6		
İstihdam artışında bir etkisi olmamıştır	2	2,7		
Toplam	74	100,0		

5615 Sayılı Teşvik ve Stopaj Desteğinin Şube Analizini aşağıdaki tablo 3.15.'te ki veriler incelendiğinde, işletmecilerin büyük bir bölümünün şube işyerlerinin olmadığı ve şubesi bulunan yatırımcıların da mevcut destekten faydalandığı görülmektedir.

Tablo: 3.15. Bir Şubesi Mevcut Olan Bölgedeki Yatırımcıların Mevcut Şubelerinin Destekten Yararlanma Durumlarının Analizi

	N	%	SD	Mean
Bir şubem mevcut değil	37	50,0	0,978	2,05
Evet faydalanıyorum	33	44,6		
Hayır faydalanmıyorum	4	5,4		
Toplam	74	100,0		

Araştırmaya katılan yatırımcıların teşvik yasası sona erdiğinde yapmış oldukları yatırımları hakkında nasıl bir karar alacaklarının kestirilmesine yönelik yapılan incelemenin yer aldığı aşağıdaki tablo 3.16 değerlendirildiğinde, işletmecilerin büyük bir

bölümü bölgede kalıp yatırıma devam etmek istediklerini belirtmişlerdir. Sadece teşvikten yararlanıp teşvikin sağladığı avantajlar son bulduğunda yatırımı daha avantajlı bir bölgeye taşıma düşüncesinde olan firmaların olduğu az da olsa görülmektedir.

Tablo: 3.16. Teşvik Yasasının Sona Ermesi Halinde Yatırımcıların Yatırımları Hakkındaki Değerlendirmeleri

	N	%	SD	Mean
Bölgede kalıp yatırıma devam etmek	71	95,9	0,199	1,04
Yatırımı daha uygun bir bölgeye taşımak	3	4,1		
Toplam	74	100,0		

Aşağıdaki tablo 3.17’de OSB’lerin yatırımcılar için ayrıcalığının incelenmesi neticesinde; yatırımcıların büyük kısmı OSB’de olmanın bir avantaj olduğunu, bir kısmı da OSB’nin hiçbir avantajının olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo: 3.17. Bölgede Yatırım Yapmanın Yatırımcılar İçin Bir Ayrıcalığının Olup Olmadığının Değerlendirilmesi

	N	%	SD	Mean
OSB’de olmak bir avantaj	59	79,7	0,484	1,23
Hayır OSB’nin hiçbir avantajı yok	3	17,6		
Evet kısmen bulunmaktadır.	2	2,7		
Toplam	74	100,0		

Teşviklerin üretim kapasitesi üzerindeki artırıcı etkisinin incelenmesini içeren aşağıdaki tablo 3.18 değerlendirildiğinde, yatırımcıların yarıdan fazlasının üretim kapasitelerini arttırdığını, bir kısmının ise üretim kapasitelerini arttırmada bir etkisinin bulunmadığını belirtmişlerdir.

Tablo: 3.18. Verilen Teşviklerin Kapasite Kullanımı Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi

	N	%	SD	Mean
Evet arttırmaktadır	40	54,1	0,852	1,72
Bir etkisi bulunmamaktadır	19	25,7		
Hayır arttırmamaktadır	15	20,3		
Toplam	74	100,0		

Bölgenin enerji desteği analiz sonuçlarını içeren tablo 3.19 değerlendirildiğinde, bölgede yer alan yatırımcıların büyük çoğunluğu işletmeleri için enerji desteğinden faydalandığını, küçük bir kısım yatırımcı ise enerji desteğinden faydalanmadığını belirtmişlerdir.

Tablo: 3.19. Bölgedeki Yatırımcıların Enerji Desteğinden Yaralanma Durumları

	N	%	SD	Mean
Evet faydalanmaktayız	63	85,1	0,668	1,27
Destek şartlarına haiz değiliz	9	12,2		
Hayır faydalanmıyoruz	2	2,7		
Toplam	74	100,0		

Bölgedeki yatırımcılara verilen desteklerin yatırımcıların Tekno-Parkı Üzerindeki Etkilerinin Analizini içeren tablo 3.20 ele alındığında, işletmecilerin yarıdan fazlası yatırım teknolojileri üzerinde olumlu etkisinin olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Yatırımcıların küçük bir kısmı ise tekno-parklarını kurmada desteklerin herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo: 3.20. OSB'deki Desteklerin Bölgedeki Yatırımcıların Tekno-Parkı Üzerindeki Etkisinin Analizi

	N	%	SD	Mean
Olumlu yönde etkilemiştir	49	66,2	0,476	1,34
Hayır herhangi bir etkisi olmamıştır	25	33,8		
Toplam	74	100,0		

OSB'deki işletmelerin bölgeleri için İhtisas OSB'lerin kurulmasına yönelik yasalar çıktığında yatırım düşüncelerini öğrenmek amacıyla yapılan araştırma sonucunda oluşturulan aşağıdaki tablo 3. 21 incelendiğinde, işletmecilerin yarısından fazlası yatırım yapma düşüncesinde olduğunu, diğer yatırımcıların ise yatırım yapmayı mevcut durumunu koruma düşüncesinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo: 3.21. Bölgede Sanayide İhtisaslaşmanın Oluşmasına Yönelik Çalışmaların Olması Halinde, Durumun Bölgedeki Yatırımcılar Açısından Değerlendirilmesi

	N	%	SD	Mean
Yatırım yaparım	41	55,4	0,500	1,45
Hayır, yatırım yapmam mevcut durumumu korurum	33	44,6		
Toplam	74	100,0		

Anket çalışmasına katılan işletmelerin bölge için hangi tür İhtisas OSB'yi uygun bulduklarının belirlenmesine yönelik yapılan araştırma neticesinde ulaşılan aşağıdaki tablo 3.22'deki bulgular ele alındığında, yatırımcıların yarısına yakın bir kısmı karma OSB'yi tercih ederken, demir çelik endüstrisine yönelik OSB ve bölge özelliği nedeniyle tarıma dayalı OSB'yi, tercih eden yatırımcıların bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo: 3.22. Bölge İçin Kurulması Düşünülen İhtisas OSB'nin Belirlenmesi

	N	%	SD	Mean
Karma OSB'nin kurulmasını daha uygun buluyorum	35	47,3	0,674	2,36
Bölge demir çelik endüstrisine yönelik OSB için daha uygundur	31	41,9		
Bölge özelliği nedeniyle tarıma dayalı OSB	8	10,8		
Toplam	74	100,0		

Araştırmada teşvikler ile ilgili faaliyetlerin nereden yürütülmesi gerektiği ile ilgili yapılan inceleme sonucunda ulaşılan aşağıdaki tablo 3.23 değerlendirildiğinde, yatırımcıların yarısından fazlasının, işlemlerin il sınırları içerisinde olmasını uygun bulduğu, diğer yatırımcıların bir kısmının ise mekân tercih etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo: 3.23. Teşvik İşlemlerinin Koordine Edileceği Merkezin Tespit Edilmesi

	N	%	SD	Mean
Ankara'dan olması zaman kaybı yaratmaktadır	37	50,0	0,553	1,55
İl sınırları içerisinde olması daha uygundur	35	47,3		
Fark etmez	2	2,7		
Toplam	74	100,0		

Araştırma anketine katılan yatırımcıların maddi olmayan teşviklerin uygulanmasına ilişkin görüşlerinin incelendiği araştırma sonucunda ulaşılan aşağıdaki tablo 3.24 incelendiğinde, yatırımcıların büyük bir kısmının maddi olmayan teşvikleri uygun bulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.24. Maddi Olmayan Teşviklerin Uygulanmasının Ankete Katılan İşletmelerin Doğru Bulup Bulmadıklarının Değerlendirilmesi

	N	%
Evet	64	86,5
Hayır	10	13,5
Toplam	74	100,0

OSB'deki işletmelerin teşvik politikalarının uygulanması üzerinde bürokratik etkileri öğrenmek amacıyla yapılan araştırma sonucunda ulaşılan bulgular aşağıdaki tablo 3.25'e bakıldığında, işletmecilerin yarısının bürokratik engellerle karşılaştığı, bir kısmının ise bürokratik engellerle karşılaşmadığı görülmektedir.

Tablo: 3.25. Bölgedeki İşletmelerin Bürokratik Engeller Hakkındaki Değerlendirmeleri

	N	%	SD	Mean
Evet karşılaşıyoruz	38	51,4	0,845	1,74
Kısmen karşılaşıyoruz	19	25,7		
Hayır karşılaşmıyoruz	17	23,0		
Toplam	74	100,0		

OSB'deki işletmelerin hükümetin bugünkü teşvik kararlarını aynen devam ettirmesi halinde yatırım yapma düşüncelerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan analiz sonuçlarını içeren aşağıdaki tablo 3.26 ele alındığında, işletmecilerin büyük kısmının yeni yatırımlar yapmak istediği, küçük bir kısım yatırımcının ise yeni yatırım yapmayı düşünmedikleri görülmüştür.

Tablo: 3.26. Teşvik Politikalarının Devam Etmesi Halinde Yatırım Analizi

	N	%	SD	Mean
Yeni yatırımlar yapmak isterim	59	79,7	0,484	1,23
Yeni yatırım yapmayı düşünmüyorum	13	17,6		
Kararsızım	2	2,7		
Toplam	74	100,0		

OSB'deki işletmelerin yatırım destekleme teşviklerinin yatırımın hangi aşamasında verilmesi ile ilgili yapılan inceleme sonucunun yer aldığı aşağıdaki tablo 3.27 ele alındığında, işletmecilerin yarısından fazlasının desteklerin yatırımın her aşamasında verilmesini talep ettiği, küçük bir kısmının ise yatırımın başlangıcında verilmesinin daha uygun bulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo: 3.27. Teşviklerin Yatırımcılara Ne Zaman Verilmesi Gerektiğinin Belirlenmesi

	N	%	SD	Mean
Yatırımın her aşamasında	50	67,6	0,471	1,68
Yatırım başlangıcında	24	32,4		
Toplam	74	100,0		

Bölgedeki işletmelerin ihracat yapıldığına ve ihracat teşviki aldığına dair yapılan araştırma verilerinin yer aldığı aşağıdaki tablo 3.28 incelendiğinde, işletmecilerin büyük bir kısmının henüz ihracat aşamasında olmadığı, küçük bir kısmında ise ihracat yapıldığı ve teşvik aldığı görülmüştür.

Tablo: 3.28. Firmaların İhracat Durumu ve İhracat Teşviki Analizi

	N	%	SD	Mean
Henüz ihracat aşamasında değiliz ve teşvikten faydalanmıyoruz	54	73,0	0,864	2,49
İhracat yapılmaktadır ve teşvik alıyorum	18	24,3		
İhracat var fakat teşvikten faydalanmıyorum	2	2,7		
Toplam	74	100,0		

Araştırmaya katılan işletmelerin hammadde temini analizinin yer aldığı aşağıdaki tablo 3.29'a bakıldığında, işletmecilerin büyük çoğunluğunun hammaddelerini yurtiçinden temin ettikleri, küçük bir kısmının ise ithal ettiği görülmektedir.

Tablo: 3.29. Firmaların Ne Şekilde Hammadde Temin Ettiğinin Belirlenmesi

	N	%	SD	Mean	Alfa (α)
Yurtiçinden temin etmekteyiz	60	81,1	0,437	2,03	,5284
Hammadde temini konusunda sıkıntıyla karşılaşmaktayız	8	10,8			
İthal etmekteyiz	6	8,1			
Toplam	74	100,0			

Araştırmaya katılan işletmelerin tekstil, konfeksiyon, hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörüne sunulan taşıma desteğinden faydalanma durumlarının analizini gösteren aşağıdaki tablo 3.30 değerlendirildiğinde, işletmecilerin bir kısmının verilen teşvikten faydalandığı fakat büyük bir kısım işletmelerin bu teşviklerden faydalanmadıkları görülmektedir.

Tablo: 3.30. Firmalara Verilen Taşıma Desteğinin Kullanımının Analizi

	N	%	SD	Mean	Alfa (α)
Hiçbirinden faydalanmamaktayız	62	83,8	1,432	4,39	,0542
Tekstil alanından faydalıyoruz	11	14,9			
Deri alanından faydalıyoruz	1	1,4			
Toplam	74	100,0			

Anket çalışmasına katılan işletmelerin hangi tür Ar-Ge desteklerinden yararlandıklarının belirlenmesine yönelik yapılan incelemeden ortaya çıkan bulgular aşağıdaki tablo 3.31’de görüldüğü üzere işletmecilerin yarısına yakın bir kısmının sanayi Ar-Ge desteğinden faydalandığı görülmekteyken diğer desteklerden faydalanan işletmelerin oranlarının az olduğu tespit edilmiştir.

Tablo: 3.31. Yatırımcıların Ar-Ge Desteklerinden Yararlanma Durumları

	N	%
Sanayi Ar-Ge destekleri	35	47,3
Hiçbiri	25	33,8
KOBİ Ar-Ge destekleri	6	8,1
Patent destekleri	4	5,4
Teknoloji ve yenilik odaklı girişim destekleri yurtdışı bilimsel etkinliklere katılım destekleri	2	2,7
Yurtdışı bilimsel etkinliklere katılım destekleri	2	2,7
Toplam	74	100,0

Araştırmaya katılan işletmelerin dünyanın devlet destekli ilk ve tek markalaşma programı TURQUALITY desteklerinden faydalanma durumlarının analizi neticesinde ortaya çıkan sonuç ihracat yapan işletmelerin az olmasından dolayı destekten

haberdar olan işletmelerin de çok az olduğu aşağıdaki tablo 3.32 aracılığıyla görülmektedir.

Tablo: 3.32. TURQUALİTY Desteklerinin Durum Analizi

	N	%
Destek konusunda haberdar değiliz	34	45,9
Destek şartlarına haiz değiliz	16	21,6
Faydalanmıyoruz	13	17,6
Faydalanıyoruz	9	12,2
Bir kısmından faydalanıyoruz	2	2,7
Toplam	74	100,0

Araştırmaya katılan işletmelerin OSB'ye uygulanan teşvik politikalarında olması gereken değişikliklere ilişkin görüşlerinin analizini içeren aşağıdaki tablo 3.33 irdelendiğinde, işletmecilerin teşvik politikalarındaki prosedürlerin azaltılması gerektiği yönünde görüş bildirdiği ortaya çıkmıştır.

Tablo: 3.33. Uygulanan Teşvikler İçin Yatırımcıların Önerilerinin Tespit Edilmesi

	N	%
Prosedürler azaltılmalıdır	40	54,1
Enerji desteğinden faydalanma kolaylaştırılmalıdır	15	20,3
Teşvikten yararlanma tarihleri şeffaflaştırılmalıdır	11	14,9
10 işçi teşviki düşünülmemelidir	7	9,5
Toplam	74	100,0

Anket çalışmasına katılan işletmelere, teşvik politikalarının avantajlarının tespit edilmesi maksadıyla yapılan araştırma neticesinde ortaya çıkan aşağıdaki tablo 3.34

ele alındığında, işletmecilerin büyük bir bölümünün teşvikteki en önemli avantajın işçilik ve diğer maliyetlerin azaltılması yönünde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo: 3.34. Teşviklerin Yatırımcılar Üzerindeki Avantajlarının Belirlenmesi

	N	%	SD	Mean
İşçilik ve diğer maliyetlerin azaltılması	48	64,9	0,992	1,59
Rekabet gücünü olumlu yönde etkilemesi	14	18,9		
Yeni yatırım düşüncelerini ortaya çıkarması	9	12,2		
Verimlilik artışını sağlaması	3	4,1		
Toplam	74	100,0		

SONUÇ

Organize Sanayi Bölgeleri, üretim firmalarının bir arada oldukları, alt yapı hizmetlerinden daha kolay, ucuz ve etkin yararlanabildikleri, bölgedeki işsizliği azaltma konusunda çeşitli olanaklara sahip üretim ve yerleşim birimleridir.

Gelişmiş ülkeler seviyesi içerisinde güçlü bir ekonomi ile yer almanın imalat sektörünün koordineli bir şekilde yürütüldüğü organize sanayi bölgelerinin kuruluşu bu yüzden büyük önem arz etmektedir.

Devletler, istihdam yaratmak, yatırımların istenilen alanlarda ve sektörlerde değerlendirilmesini sağlamak, makro hedeflere ulaşmada özel sektörün katılımını sağlamak, bölgesel dengesizlikleri azaltmak ve gelir dağılımındaki adaletsizlikleri gidermek gibi ekonomik; iç göçü engellemek ve çevre kirliliğini önlemek gibi sosyal amaçlarla yatırım teşvikleri uygulamaktadır.

Teşvik politikaları, uygulanan bölgede, yatırım maliyetlerinin minimize edilmesi, karlılığın artırılması, yatırımların belirli bir bölgeye aktararak bölgesel kalkınmanın sağlanmasına yardımcı olmak gibi amaçları içinde barındırmaktadır.

Bu çalışma, OSB'lerde uygulanan teşvik politikalarının işletmeler üzerindeki etkisini ve teşvik politikalarının etkinliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan literatür araştırmalarının yanı sıra Osmaniye OSB'sinde yer alan işletmeler ile yüz yüze yapılan anket sonuçları da yer almaktadır.

Osmaniye OSB'sinde, yapılan araştırmada işletmelerin %74,3'ü limited şirket ve %25,7'si anonim şirket iken, araştırmaya katılan firmaların %83,8'i üretime başlamış durumdadır.

İşletmelerin büyük bir çoğunluğu 1-50 arasında personel çalıştırırken bu oran en fazla 1000 kişi ve üzerine çıkmaktadır. İşletmeler çoğunlukla metal ve iplik sektörlerinde faaliyet göstermektedir.

İncelenen işletmelerin %49'unun teşviklerden önce işletmelerinin olmadığı ve %88'inin ise teşvikler ile birlikte yeni yatırımlar yapmayı düşündükleri saptanmıştır. Teşviklerin istihdam üzerindeki etkisi incelendiğinde, işletmeler yoğun bir şekilde istihdamı artırmada pozitif bir etki yarattığını belirtirken, teşvik yasası sonlansa bile bölgede kalıp yatırımlarına devam etmek istediklerini ifade etmişlerdir.

OSB'de bulunan işletmelerin %80'i OSB'de olmanın bir avantaj olduğunu kabul ederlerken, bölge için ihtisas OSB'lerinin kurulmasına yönelik yasalar çıktığı takdirde yatırım yapabileceklerini belirtmişlerdir.

Osmaniye OSB'de bulunan işletmeler, teşviklerin Ankara'dan değil de, İl sınırları içinden yürütülmesinin iş ivediliği açısından önemli olacağını düşünmektedirler. Ayrıca teşviklerin uygulanması aşamasında işletmelerin büyük bir kısmının kısmen veya yoğun bir şekilde bürokratik engellerle karşılaştıkları saptanmıştır.

İşletmelerin yarısından fazlası gibi bir kısmı, teşvik politikalarında yapılacak değişikliklerden en önemlisinin prosedürlerin azaltılması olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında teşvik politikalarının kendilerine sağladığı en önemli avantaj olarak ise işçilik ve diğer maliyetlerin azaltılması olduğunu göstermektedir. Bu durum dolaylı olarak işletmelerin rekabet gücünü artırmakta ve kârlılıklarını artırmaktadır.

Türkiye'de uygulanan vergi teşviklerinin etkinliğinin değerlendirmesi verilen teşvik sayılarının toplam yatırımlarda yıllar itibariyle gelişim, yatırımların bölgesel ve sektörel olarak dağılımına bakarak yapılabilir.

Osmaniye OSB'sinden elde edilen bulguların açıklanmasının ardından Ekonomik kalkınmanın sağlanmasını üstlenen işletmelere yönelik olarak uygulanacak teşvik politikalarına ilişkin tespit ve önerileri ise aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Teşviklerin ekonomik açıdan sınırlı ve belli hedeflere yönelik bulunması gerekirken, çok geniş kapsamlı ve dağınık olması, denetim mekanizmasının işletilememesi ve hukuksal normların açık ve anlaşılır olmayışı gibi nedenlerden dolayı, teşvikler amacından bir hayli sapmıştır.

- Sanayinin kendini yenileyebilmesi, kalitenin artırılabilmesi ve verimliliğin sağlanabilmesi için öncelikle AR-GE yatırımlarına, diğer kalite düzeltme ve modernizasyon yatırımlarına desteğin artırılması ve bu konuda ciddi yatırım teşviklerinin yapılması gerekmektedir.

- Teşvik sistemi oluşturulurken, teşvik verilecek yatırımların daha rasyonel belirlenebilmesi için kalkınma ve sanayileşme stratejisi saptanmalı ve ülkenin uluslararası rekabet düzeyinde başarılı olabileceği sektör ve ürünler tespit edilmelidir.

- Teşvik sistemimizin başarıya ulaşmasında en büyük engellerden biri de bürokrasidir. Bürokrasinin azaltılması ve yatırımcıya kolaylık sağlanması çok önemlidir. Yatırımcılar tevsik belgesine başvurmak için neler yapacağı hakkında bilgilendirilmelidir. Ayrıca teşvik politikaları ve uygulanan oranlar sürekli değişmekte yani istikrarlı bir teşvik sistemi bulunmamaktadır. Bu durum zaten prosedür hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan yatırımcıları daha da zor durumda bırakmaktadır. Bu anlamda daha istikrarlı bir teşvik sisteminin oluşturulması önemlidir.

- Yeni bir destek programı uygulamaya konmadan önce projelendirilmeli, tahmini maliyeti ve sanayi üzerindeki muhtemel etkileri göz önünde bulundurularak karar

verilmelidir. Uygulamaya konulacak devlet yardımı programının süresi önceden belirlenmeli, lüzum görüldüğü takdirde süre uzatımına gidilmelidir.

- Azgelişmiş bölgelerde eksikliği hissedilen önemli bir mesele de mühendislik ve müşavirlik hizmetlerinin yeterince gelişmemiş olmasıdır. Burada kalkınma ajanslarına büyük görevler düşmektedir. Ajans ilin geri kalmışlığına ve kalkınması gerektiğine inanan iş veya öneri sunacak kişi veya kişilerden oluşturulmalıdır. İlin tanıtımında aktif görev almalı, düzenleyeceği konferans, seminer ve fuarlar ile bilgilendirme yapmalı, yerel yatırımcılarla, ulusal ve uluslararası yatırımcıların koordinasyonunu sağlamalıdır.

- Sürekli ve sıkça değişen teşvik mevzuatı da, sağlıklı kayıt tutulmasını engelleyici bir etken olmakta, programların uygulayıcısı durumunda olan kuruluşların da sıkça değiştirilmesi sonucu sistematik bir kayıt düzeni geliştirilememektedir. Bu nedenle, teşvik tedbirlerinin, öngördüğü amaçları ne kadar gerçekleştirdiği, ne ölçüde etkin kullanıldığı konusunda sağlıklı bir değerlendirme yapılamamaktadır.

- Yatırımcılarda OSB’de yer almanın avantajlarıyla ilgili bilinç oluşturulmalıdır. Bunun için OSB’lerde yer alan yatırımcılara verilecek teşvikler ile OSB’nin dışında kurulacak sanayi kuruluşlarının teşvikler dışında bırakılması ve teşvikler arasında önemli farkların bulunması bu bilincin oluşmasında etkili olacaktır.

- Yeni dönemde genel olarak teşvik, özel olarak da vergi teşvik politikalarının uygulamasında karşılaşılan aksaklıkların giderilmesi için, şeffaf, hesaplanabilir, olumsuz etkilerine yönelik önlemlerin önceden alındığı, kademeli, seçici, bölgelerin özelliklerine uygun bölgesel teşvik politikalarının uygulanması teşviklerin etkinliğini artıracak ve bölgeler arasındaki dengesizliklerin giderilmesinde önemli mesafelerin katedilmesine izin verebilir.

Bu çalışmada Osmaniye OSB'sinin kuruluşundan bu yana uhdesinde yer alan sektörler incelenmiş ve yatırım tercihini Osmaniye OSB'sinden yana kullanan sanayicilerin bu tercihten dolayı kazanmış oldukları menfaatlerin ve avantajların nasıl sağlandığı yönünde bilgiler edinilmiştir.

Teşvik politikalarının önemini ülkemizde yeni yeni anlaşılmaya başlandığı için bu alanda daha fazla araştırma yapılması uygun olacaktır. Bu çalışmaların da öncelikle ülkemizdeki girişimciliğin teşviki sırasında karşı karşıya kalınan sorunlarla ilgili olarak tüm ülke çapında yapılacak bir çalışma önemli bir katkıda bulunacaktır.

Son olarak, yeni dönemde genel olarak teşvik, özel olarak da vergi teşvik politikalarının uygulamasında karşılaşılan aksaklıklarının giderilmesi için, şeffaf, hesaplanabilir, olumsuz etkilerine yönelik önlemlerin önceden alındığı, kademeli, seçici, bölgelerin özelliklerine uygun bölgesel teşvik politikalarının uygulanması teşviklerin etkinliğini artıracak ve bölgeler arasındaki dengesizliklerin giderilmesinde önemli mesafelerin kat edilmesine izin verebilir.

KAYNAKÇA

- ASO (1995). *Adana Ekonomisinin Gelişmesi Organize Sanayi Bölgesinin Gelişmedeki Yeri ve Önemi Semineri*. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını.
- Ar, M. (2009). *KOBİ'lere Verilen Teşvik ve Destekler Kapsamında KOSGEB Konya Örneği*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Arı, F. A. (2006). *Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Arslan, M. (2001). *Türk Vergi Sistemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arslan, M. (2007). *Türk Vergi Sistemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ataş, M. C. (2006). *İkitelli Organize Sanayi Bölgesi ve Mekânsal Etkileri*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ateşli, D. E. (2002). Teşvik Kapsamındaki Makine ve Teçhizat Teslimlerinde ve Yatırımın veya Konusu Makine ve Teçhizatın Devri Halinde KDV İstisnası Uygulaması. *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*. Sayı: 376.
- Bıyık, R. ve Kıratlı, A. (2006). *Vergi Teşvikleri ve Korumaları. Geliştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş (3. Baskı)*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Bilen, Ö. (2003). *Bölgesel/Yerel Kalkınmada Kullanılabilecek Finansal Sistemler, Aracı Kurumlar ve Türkiye İçin Önermeler*. DPT Uzmanlık Tezi.
- Bilgin, M. ve AR, H. (2004). *İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri ve Siteleri*. İstanbul: İTO Yayını.
- Cansız, M. (2010). *Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları*. DPT Yayın No: 2808. Ankara: DPT Yayını.
- Çezik, A. ve Eraydın, A. (1982). *Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri*. Ankara: DPT Yayınları, No:1839.

- Çınar, H. (2000). *Örneklerle Yatırım ve İhracat Teşvikleri (3. Baskı)*. İstanbul: ARC Yayınları.
- Çiloğlu, İ. (2000). Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü. *Hazine Dergisi*. Sayı: 13.
- Çinier, G. (1991). *Organize Sanayi Bölgesi ve Çevre Sorunlarının Ekonomik Yönden İncelenmesi*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çuhadar, M. T. (2005). *Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler: Bir Model Önerisi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Dalkıran, A. (1996). Organize Sanayi Bölgesi Planlaması ve Manisa Örneği. *İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik, Mimarlık, Fakültesi Dergisi*, Sayı:12.
- Demirdöğen, O. (1993). *Kuruluş Yeri Alternatifi Olarak Organize Sanayi Bölgeleri'nin Değerlendirilmesi: Bir Uygulama*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Dinler, Z. ve Ersungur, Ş. M. (2005). *Bölgesel İktisat*. Atatürk Üniversitesi (3. Baskı). Erzurum: İİBF Yayını.
- DPT. (1966). Kalkınma Planı, 1963-1967 Birinci Beş Yıl. 1966 Yılı Programı. Ankara: DTP Yayını.
- DPT. (1967). Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl (1968-1972). Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası.
- DPT. (1971). 1971 Yılı Programı. İkinci Beş Yıl. (1968-1972). Yayın No:1004. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- DPT. (1975). 1975 Yılı Programı. Üçüncü Beş Yıl (1973-1977). Yayın No: 1397. Ankara: DTP Yayını.
- DPT. (1982). Yatırımların ve İhracat Teşviki. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara: DTP Yayını.

- DPT. (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994). Yayın No: 2174. Ankara: DTP Yayını.
- DPT. (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000). Ankara: DTP Yayını.
- DPT. (1999). Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere Sağlanan Diğer Destekler. Ankara: DPT Yayınları.
- DPT. (2007). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007- 2013). Yayın No: 2731. Ankara: DTP Yayını.
- Duran, M. (2002). *Türkiye’de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği*. Ankara: Hazine Müsteşarlığı Matbaası.
- Duran, M. (2003). *Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları*, Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Dizisi, No:33, Ankara: Hazine Yayını.
- Durman, M. ve Önder, H. (2007). *Ekonominin Minik Devi KOBİ’ler ve KOSGEB Teşvikleri*. İstanbul: Alfa Aktüel Yayıncılık.
- Eker, A. (1996). *Kamusal Maliye*. İzmir: Doğu Matbaası.
- Ekmekci, E. (1986). *Yatırım İndirimi ve Yatırım Finansman Fonu: Mevzuat ve Uygulama*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- Erdem, T. (2005). Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamındaki Makine ve Teçhizatların Tesliminde KDV İstisnası Uygulaması. *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*. Sayı: 448.
- Ermin, İ. (2006). Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Uygulamaları Sigorta Primi İşveren Hissesi Teşviki. *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*. Sayı: 474.
- Eyüpoğlu, D. (2005). 2000’li Yıllarda Organize Sanayi Bölgelerimiz, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi.

- Günay, İ. (2009). *Yatırımlara Yönelik Vergisel Teşvik Ve Yardımların TMS'ye Göre Muhasebeleştirilmesi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hozikligil, H. H. (2007). *Bölgelerarası Dengesizliği Gidermede Organize Sanayi Bölgeleri ve Elazığ Örneği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ildırar, M. (2004). *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- İlarslan, K. (2001). *Optimal Kuruluş Yeri Bağlamında Dinar Organize Sanayi Bölgesinde Önerilen Yatırım Konuları*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- İlkin, A. (1988). *Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi*. İstanbul: Yön Ajans
- İTO. (1997). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Vergi Sistemlerindeki Teşvik ve İstisnalar*. Yayın No:1997-7. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayını.
- İTO. (2006). *5084 Sayılı Kanun Ve Teşvik Uygulama Rehberi*. Yayın No: 2006-30. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayını.
- İzgi, B. (1998). *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Sağlanan Devlet Desteği Üzerine Bir Araştırma*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karataş, N. (2006). *Yeni Bir Kümeleşme Modeli Olarak Organize Sanayi Bölgelerinin Yeniden Örgütlenmesi: İzmir-Çiğli AOSB Örneği*. Dokuz Eylül Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kavrakoğlu, İ. (1990). *Dengeli Gelişme İçin Ekonomi Politikaları*. İstanbul: Boğaziçi Matbaası.
- KOSGEB Destekleri Mevzuatı. (2005). Ankara: KOSGEB Yayını.

- Küçük, O. (2007). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi (3.Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Mat, H. (2007). *Yatırım Ve İstihdamı Arttırmak Amacıyla Devletin Arsa, Arazi ve Diğer Teşvik Uygulamaları*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Mazlum, M. (1990). *Yatırım ve Teşviklerin Etkinliği*. Ankara: TOBB Yayınları.
- Merdane, Ş. (1998). *Türkiye’de Yatırımlara Uygulanan Teşvik Politikaları ve Yatırım İndirimi Uygulaması*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Oktayer, N. (2003). Dünden Bugüne Teşvik Sistemimiz. *Yaklaşım Dergisi*. Sayı: 29.
- Onat, E. (1969). *Organize Sanayi Bölgeleri, Fiziki Planlama Esasları*. Ankara: TOBB yayınları.
- Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği. (2009). T.C. Resmi Gazete, 27327, 22 Ağustos 2009.
- Osmaniye OSB Müdürlüğü Verileri, 2011
- Osmaniye Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Verileri, 2010
- Özbay, E. ve Özdemir, M. (1990). *Organize Sanayi Bölgelerinin Durum Tespit Raporu*. Ankara: DPT Yayını.
- Özdemir, M. (1990). *Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri*. Ankara: TOBB Yayını.
- Seyidoğlu, H. (1988). *Uluslararası İktisat*. İstanbul: Güzem Yayınları.
- Tekin, C. (2005). *Son Değişiklik Çerçevesinde Soru ve Cevaplarla Yatırım ve İstihdamın Teşviki- 5084 Sayılı Kanun Uygulaması*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Tekin, M. (2008). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*. Konya: Günay Ofset.
- Türkay, İ. ve Yılmaz, A. (2007). *5084 Sayılı Kanun Kapsamında Yer Alan Teşviklerin Uygulanması: 5568 ve 5615 Sayılı Kanunlarla Yapılan Son Değişikliklere Göre*. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Uslu, M. Z. ve Önal, Y. B. (2007). *Yatırım Projeleri*. Adana: Karahan Yayınları.

- Ünver, M. K. (2007). Yatırım Teşvikte Son Düzenlemeler. *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*. Sayı:483.
- Yakut, E. (2007). *KOSGEB Tarafından KOBİ'lere Verilen Eğitim Faaliyetlerinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yaşa, M. (1980). Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi: 1923-1978, Akbank Kültür Yayını: İstanbul
- Yurttutan, B. (2004). 5084 Sayılı Kanun Kapsamındaki Yatırım ve İstihdama Yönelik Teşvikler-1. *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*. Sayı: 417.
- Yurttutan, B. (2007). Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırım Teşviklerine İlişkin Yeni Düzenlemeler-3. *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*. Sayı: 484.

İNTERNET KAYNAKLARI

Altyapı Kredi Kullanım Oranları. (2010).

<http://www.sanayi.gov.tr/ServiceDetails.aspx?dataID=180&catID=305&lng=tr>
Erişim: 14.07.2010

Dokuzuncu Kalkınma Planı, (2006). T.C. Resmi Gazete, 26215, 1 Temmuz 2006.

<http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2006/07/20060701m1.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2006/07/20060701m1.htm> Erişim: 03.02.2010.

KOSGEB Yerel Ekonomik Araştırma Desteği. (2010).

<http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=37> Erişim: 25.03.2010.

KOSGEB Danışmanlık ve Eğitim Desteği Üst Limitleri. (2010).

<http://www.sukruyildiz.net/tr/kosgeb-danismanlik-destegi#i> Erişim:
25.03.2010.

KOSGEB Nitelikli Eleman Desteği Üst Limiti. (2010).

<http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=36> Erişim: 25.03.2010.

KOSGEB Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Desteği Oranları ve Üst Limitleri. (2010).
http://www.hibe.info.tr/index.php/index.php?option=com_content&view=article&id=153&Itemid=88 Erişim: 25.03.2010.

Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği. (2002). T.C. Resmi Gazete, 24713, 01. Nisan 2002.
<http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2002/04/20020401.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2002/04/20020401.htm> Erişim: 03.02.2010.

Organize Sanayi Bölgeleri ve Kamusal Yetkiler: Faydalar ve Sorunlar Nelerdir?. (2006, Ekim 16).
http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/Organize_Sanayi_Bolgeleri_ve_Kamusal_Yetkiler.pdf Erişim: 17.01.2010

OSB'lerin Bölgelere Göre Dağılımı. (2010).
<http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfano=2988> Erişim: 18.03.2010

Özdemir, Oktay. (2011). “*Turquality destekleri nelerdir*”,
http://www.oktayoedemir.net/cat_pages.asp?id=15 Erişim:26.05.2011

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun. (1985). T.C. Resmi Gazete, 18639, 18 Ocak 1985. <http://rega.basbakanlik.gov.tr/> Erişim: 03.02.2010.

Teşvik ve Muafiyet. (2010). <http://www.ibosb.com/TR/legal/08tesvikvemuaf.asp> Erişim: 20.01.2010.

Turquality Destek Miktarı, 2010
<http://www.devlettesvikleri.com/GetData.aspx?DataID=33> Erişim:06.10.2010

Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri’nin Kuruluşu ve Gelişimi. (2010).
http://iosb.org.tr/v2/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=58 Erişim: 19.03.2010.

Yatırım Teşvik Mevzuatı Tüm Metin. (2010).

http://www.samsunso.org.tr/Mevzuat/Yat_tes_mevzuat_tum_metin.pdf

Erişim: 19.01.2010

Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2004). T.C. Resmi Gazete, 25365, 6 Şubat 2004.

<http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2004/02/20040206.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2004/02/20040206.htm>

Erişim: 08.03.2010.

ANKET FORMU

FİRMA TANITIM BİLGİLERİ

Firma Unvanı:

Faaliyet Konusu:

Yatırıma Başlama Tarihi:

Üretime Başlama Tarihi:

1. Firmanızın faaliyet durumu nedir?

Yatırım Aşamasındadır. Üretime Başlamıştır.

2. İşyerinizin hukuki yapısı nedir?

Anonim Şirket Limitet Şirket Kollektif Şirket Şahıs Şirketi

3. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesini tercih etme sebebiniz nedir?

Teşvik Bölgesi Olması Ulaşım Kolaylığı İşçiliğin Ekonomik Olması

4. Teşvik Yasasından önce Osmaniye’de bir işletmeniz var mıydı?

Daha önce bir işletmem mevcuttu Hayır ilk işletmemizdir Burası ek yatırım durumundadır

5. OSB’ye verilen teşvikler ile ek yatırım politikası düşünüyor musunuz?

Evet Düşünüyoruz Hayır Düşünmüyoruz Kararsızız

6. 5084 Sayılı Teşvik Yasası istihdam politikanızı nasıl etkilemektedir?

İstihdam Artışı Sağlanmıştır İstihdam Artışında Bir Etkisi Olmamıştır Kısmı Olarak Fayda Sağlamaktadır

7. Şube İş yeriniz varsa 5615 sayılı Teşvik ve Stopaj Desteğinden faydalaniyor musunuz?

Evet Faydalaniyorum Hayır Faydalanmıyorum Bir şubem mevcut değil

8. İşyerinizde kaç kişiyi istihdam etmektesiniz?

1 – 50 51- 100 101- 150 151- 200 200 Den Çok

9. Teşvik yasası sona erdiğinde ne yapmayı planlıyorsunuz?

Bölgede kalıp yatırıma devam etmek Yatırımı daha uygun bir bölgeye taşımak
 Yatırımı sonlandırmak

10. Sizce Teşvik, Destek ve İstisnalarda OSB’de yer alan yatırımcılara ayrıcalık tanınıyor mu?

OSB’de olmak bir avantaj Hayır OSB’nin hiçbir avantajı yok Evet Kısmen etkisi bulunmaktadır.

11. OSB’lere verilen teşvikler kapasite kullanımınızı arttırmakta mıdır?

Evet arttırmaktadır Hayır Arttırmamaktadır Bir etkisi bulunmamaktadır

12. Firmanız enerji desteğinden faydalıyor mu?

Evet faydalıyoruz Hayır faydalanmıyoruz Destek şartlarına haiz değiliz

13. Makine ve teçhizat alımında uygulanan muafiyetler, teknoloji parkını kurmanızda etkili olmakta mıdır?

Olumlu yönde etkilemiştir. Herhangi bir etkisi olmamıştır.

14. İhtisas OSB’lerin kurulmasına yönelik yasalar çıktığında yatırım yapmak ister misiniz?

Yatırım yaparım Mevcut durumumu muhafaza ederim

15. Osmaniye Bölgesinde bir ihtisas OSB’nin kurulmasını nasıl değerlendirmekte-siniz?

Bölge özelliği nedeniyle tarım OSB’si için daha uygundur Bölge Demir-çelik endüstrisine yönelik OSB için daha uygundur Karma OSB’nin olması daha uygundur

16. Teşvikler ile ilgili işlemlerin bulunulan bölgeden değil de Ankara’dan yapılmasını İş ivediliği açısından doğru buluyor musunuz?

İl sınırları içerisinde olması daha uygun Zaman kaybı yaratmaktadır Farketmez

17. Maddi olmayan teşviklerin sağlanması sizce önemli bir uygulama mıdır?

Evet Hayır

18. Teşvik politikalarının uygulanmasında bürokratik engellerle karşılaşıyor musunuz?

Evet karşılaşıyoruz Hayır karşılaşmıyoruz Kısmen Karşılaşıyoruz

19. Hükümetin bugünkü teşvik kararlarını aynen devam ettirmesi halinde yatırım yapma düşünceniz nasıl olacaktır?

Yeni yatırımlar yapmak isterim Yatırım yapmayı düşünmüyorum Kararsızım

20. Yatırımı destekleme teşviklerinin yatırımın hangi aşamasında verilmesini uygun buluyor sunuz?

Yatırımın başlangıcında Yatırımın her aşamasında Yatırım tamamlandıktan sonra

21. Firmanızda ihracat yapılmakta mıdır ve ihracat teşviki alıyor musunuz?

İhracat yapılmaktadır ve teşvik alıyorum İhracat var fakat teşvikten yararlanmıyorum Henüz ihracat seviyesinde değiliz ve teşvikten faydalanmıyoruz

22. Firmanız hammadde teminini hangi yoldan sağlamaktadır?

İthal etmekteyiz. Yurtiçinden temin etmekteyiz Hammadde temini konusunda sıkıntıyla karşılaşmaktayız

23. İthalat desteğinden faydalanmakta mısınız?

Faydalanıyoruz Faydalanmıyoruz İthalat yapmıyoruz

24. Mevcut teşvik yasaları hakkında yeterli derecede bilgilendiriliyor musunuz?

Yeterli Yetersiz Kısmen bilgilendiriyoruz

25. KOSGEB' in kalifiye elaman desteğinden faydalanıyor musunuz?

Evet faydalanmaktayız Hayır faydalanmıyoruz Destek için müracaat etmedik Destek şartlarına haiz değiliz

26. KOSGEB Tarafından Geri Ödemesiz Kısmi Üstyapı Uygulama Projesi Desteğinden Yararlanıyor musunuz?

Evet Hayır

27. İmalat ve tarımsal sanayi sektörüne verilen KOBİ yatırım kredisi desteğinden faydalanıyor musunuz?

Evet Hayır

28. Organize sanayi bölgelerine verilen teşvikler rekabet gücünüzü nasıl etkilemektedir?

Rekabet avantajı sağlamaktadır Rekabet gücümüzü azaltmaktadır Etkilememektedir

29. Organize Sanayi Bölgesindeki teşvikler maliyetinizi nasıl etkilemektedir?

Maliyet üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir Tam anlamıyla maliyet üzerinde bir etkiye sahip değildir. Teşvik faydalanma şartları kolaylaştırılmalıdır

30. Tekstil, konfeksiyon ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerine sunulan taşınma desteğinden faydalanıyor musunuz?

Tekstil alanından faydalanmaktayız Konfeksiyon alanından faydalanmaktayız
 Hazır giyim alanından faydalanmaktayız Deri alanından faydalanmaktayız
 Hiçbirinden faydalanmamaktayız

31. Aşağıdaki AR-GE desteklerinin hangilerinden yararlanıyor sunuz?

KOBİ Ar-Ge Destekleri Sanayi Ar-Ge Destekleri
 Patent Destekleri Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişim Destekleri
 Yurt Dışı Bilimsel Etkinliklere Hepsi

32. Dünyanın devlet destekli ilk ve tek markalaşma programı TURQUALİTY desteklerinden yararlanıyor musunuz?

Faydalanıyoruz Faydalanmıyoruz Bir kısmından faydalanıyoruz
 Destek konusunda bilğimiz yok. Destek şartlarına haiz değiliz

33. OSB' ye uygulanan teşvik politikalarında sizce en önemli değişiklik ne olmalıdır?

- 10 işçi teşviki düşürülmelidir Enerji desteğinden faydalanma kolaylaştırılmalıdır
 Teşvikten yararlanma tarihleri şeffaflaştırılmalıdır Prosedürler azaltılmalıdır

34. Teşvik politikalarının en önemli avantajı sizce nedir

- İşçilik ve diğer maliyetleri azaltmıştır. Rekabet gücünü olumlu yönde etkilemiştir.
 Yeni yatırım düşüncelerini ortaya çıkarmıştır. Pazar payını arttırmıştır
 Verimlilik artışını etkilemiştir.